

ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ У СЕКТОРУ БЕЗБЕДНОСТИ

ВОДИЧ

КРОЗ ЗАКОНСКУ

РЕГУЛАТИВУ

ЗАШТИТА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ У СЕКТОРУ БЕЗБЕДНОСТИ ВОДИЧ КРОЗ ЗАКОНСКУ РЕГУЛАТИВУ

Издавачи:

Центар за унапређивање правних студија,
Београд, Ресавска 19

Организација за европску безбедност и сарадњу
Мисија ОЕБС-а у Србији, Шпанских бораца 1, Београд

Уредници:

др Саша Гајин

Графичко обликовање:

Милица Дервишевић

Штампа:

Фидуција 011 принт

Тираж:

1000 примерака

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
342.738:351.86(082)

ЗАШТИТА података о личности у сектору безбедности : водич кроз законску регулативу / [уредник Саша Гајин]. - Београд : Центар за унапређивање правних студија : Организација за европску безбедност и сарадњу Мисија ОЕБС у Србији, 2019 (Београд : Fiducia 011 print). - 208 стр. ; 17 cm

Тираж 1.000. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Садржи и: Закон о заштити података о личности.

ISBN 978-86-6383-086-8 (ОЕБС)

а) Безбедносни сектор -- Право на заштиту података о личности -- Зборници
COBISS.SR-ID 276359180

Ставови изречени у књизи припадају искључиво ауторима и не представљају нужно званичан став Мисије ОЕБС-а у Србији и Шведске агенције за међународну развојну сарадњу.

Објављивање ове публикације је омогућено у оквиру пројекта Мисије ОЕБС-а у Србији „Консолидовање процеса демократизације у сектору безбедности у Републици Србији“, који је финансијски подржала Шведска агенција за међународну развојну сарадњу.

САДРЖАЈ

АЗБУЧНИК ПРАВА ЗАШТИТЕ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ	5
Увод	5
I Податак о личности	7
II Обрада података о личности, руковалац и обрађивач	9
III Начела заштите података о личности	11
IV Права лица на које се односе подаци који се обрађују	18
V Механизми правне реакције на повреду Закона	24
СЕКТОР БЕЗБЕДНОСТИ И ОДБРАНЕ И ОБРАДА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	27
1. Уводна разматрања	27
2. Обрада података о личности за потребе кривичног поступка	32
3. Обрада података о личности у приватном сектору безбедности	78
4. Обрада података о личности за потребе безбедности и одбране	84
5. Демократски надзор над обрадом података о личности без пристанка (применом посебних овлашћења)	102
6. Закључна разматрања	114
ЗАКОН О ЗАШТИТИ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ	117
I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ	117
II. НАЧЕЛА	122
III. ПРАВА ЛИЦА НА КОЈЕ СЕ ПОДАЦИ ОДНОСЕ	132
IV. РУКОВАЛАЦ И ОБРАЂИВАЧ	153
V. ПРЕНОС ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ У ДРУГЕ ДРЖАВЕ И МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ	178
VI. ПОВЕРЕНИК	189
VII. ПРАВНА СРЕДСТВА, ОДГОВОРНОСТ И КАЗНЕ	196
VIII. ПОСЕБНИ СЛУЧАЈЕВИ ОБРАДЕ	200
IX. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ	203
X. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ	206

Проф. др Саша Гајин¹

АЗБУЧНИК ПРАВА ЗАШТИТЕ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Увод

Закон о заштити податка о личности (даље: Закон) усвојен је у Народној скупштини Републике Србије крајем 2018. године². Закон је израђен на темељу два правна документа Европске уније и то Опште регулативе о заштити података (ЕУ) 2016/679³ и Директиве о заштити физичких лица у вези са обрадом података о личности који су повезани са кривичним делима или извршењем кривичних санкција (ЕУ) 2016/680⁴.

С обзиром на то да се ради о законском тексту који садржи већи број нових правила у односу на претходно важећи закон у овој области, као и на чињеницу да су нова европска правила о заштити података о личности веома сложена, те да их није сасвим лако разумети, неопходно је обезбедити адресатим Закона елементарне информације о правном режиму заштите података о личности. Ове информације би требало да се односе на следеће теме: податак о личности; обрада података, руковалац и обрађивач; начела обраде података; права лица чији се подаци обрађују; и механизми правне реакције на повреду законских правила.

1 Аутор је професор на Правном факултету Универзитета Унион у Београду.

2 Закон је објављен у Службеном гласнику Републике Србије, број 87, 13. новембра 2018. године.

3 REGULATION (EU) 2016/679 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data.

4 DIRECTIVE (EU) 2016/680 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data.

Ових пет тема ће у даљем тексту бити обрађене са становишта општег правног режима заштите података о личности, али такође и са становишта посебног правног режима обраде података који важи у тзв. сектору безбедности. Разлика између два правна режима ће визуелно бити наглашена употребом *курзива* у деловима текста који се односе на сектор безбедности.

I Податак о личности

Податак о личности је сваки податак који се односи на физичко лице које је идентификовано или се може идентификовати, и то непосредно на основу једног податка или посредно путем довођења једног података у везу са другим податком.

Лице на које се подаци односе је увек и само физичко лице. Подаци о правним лицима не спадају у категорију података о личности на које се примењују одредбе Закона.

Подаци о личности су сви они подаци на основу којих је могуће идентификовати физичко лице. Они се могу односити на његов приватан живот, професионалан живот, као и на јавну сферу његових животних активности.

Подаци о личности могу бити садржани у писаном документу, фотографији, видео материјалу, звучном запису, у папирном или електронском документу, па чак и у узорку ткива човека, кад се ради о биометријским подацима.

Лице се на основу податка о личности може непосредно или посредно идентификовати и то на тај начин што се оно издваја од осталих лица. Непосредно на пример путем личног имена и фотографије лика, посредно на пример путем броја телефона, личног матичног броја, регистарских таблица аутомобила и сл.

У појединим случајевима идентификација лица је могућа само на основу укрштања података. На пример, уз лично име потребно је некад користити и друге податке да би се извршила идентификација лица, као што су место и датум рођења или лични матични број и сл.

Да би се сматрало да се ради о личном податку није неопходно у конкретном случају извршити идентификацију лица. Довољно је утврдити да се на основу податка може извршити идентификација лица.

При томе, ова могућност идентификације се увек процењује у односу на све околности конкретног случаја и то искључиво са становишта корисника податка. Дакле, правно релевантно питање гласи: да ли се разумно може очекивати да ће средства за идентификацију лица на основу податка бити на располагању кориснику, односно бити искоришћена од стране корисника. Ако је одговор на ово питање у конкретном случају потврдан, онда се ради о податку о личности.

Кад се процењује стандард «разумног очекивања», морају се узети у обзир све околности конкретног случаја. Посебно се мора размотрити да ли би иденти-

фикација била приметна, односно да ли би захтевала прекомерно коришћење материјалних средстава или прекомеран утрошак времена, узимајући при томе у обзир текући ниво развоја технологије. Уз то, кад се процењује могућност идентификације, у обзир се узима положај лица које користи податак, без обзира на његов правни статус (руководалац, обрађивач, прималац).

Осим тога, могућност идентификације лица у непосредној је вези и са сврхом обраде података. У том смислу, један исти податак се може, али и не мора сматрати податком о личности, и то у зависности од тога која је сврха обраде. Веома је мали број података који апсолутно, у сваком конкретном случају, задржавају квалитатив личног податка.

Ако се из података о личности одстрани податак на основу кога се може идентификовати лице на које се односи, онда се ради о анонимизованим подацима. На ове податке се не примењују одредбе Закона јер они нису обухваћени правним појмом податка о личности.

За разлику од анонимизације, псеудонимизација постоји у случају кад се лично податак на основу кога је могуће утврдити идентитет лица, на пример лично име, замени податком на основу кога се не може утврдити идентитет тог лица, на пример иницијалима или другом ознаком. Овај нови податак се зове псеудоним и он задржава карактер личног податка јер се његовим укрштањем са другим податком може утврдити идентитет лица на које се они односе.

У неким случајевима се од лица захтева да користи податак у циљу доказивања свог идентитета. Поступак доказивања идентитета се назива аутентификација, а уобичајене форме овог податка су лозинка, пин број, електронски потпис, биометријски подаци, као што су лик, отисак прста и сл.

Биометријски подаци, заједно са генетским подацима, као и подацима о здравственом стању, сексуалном животу, сексуалној оријентацији, расном или етничком пореклу, политичком мишљењу, верском или филозофском уверењу и чланству у синдикату улазе у групу «посебних врста података о личности». Обрада ових података о личности подлеже рестриктивнијем правном режиму. *На сличан начин се пројектују рестриктивна правила и кад се ради о обради података коју врше надлежни органи јавне власти у сврху сјечавања, испраће и откривања кривичних дела, пожења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција.*

II Обрада података о личности, руковалац и обрађивач

Подаци о личности се обрађују на тај начин што се на пример прикупљају, бележе, разврставају, групишу, структурирају, похрањују, уподобљавају, мењају, откривају стављањем на увид, достављањем и сл, умножавају, упоређују, бришу или уништавају на други начин. Обрада података се може ограничити њиховим означавањем. Профилисање је обрада података која се користи да би се оценило одређено својство лица на које се подаци односе, на пример економски положај, здравствено стање, поузданост, склоности и сл.

Обрада података о личности се може вршити на аутоматизован или неаутоматизован начин. Аутоматизовано се обрађују подаци о личности на пример уз помоћ личног рачунара, мобилног електронског уређаја и сл.

Збирка података о личности је структуриран скуп података који су доступни, односно могу се претраживати у складу са посебним критеријума. Збирка података може имати електронски облик, али се може водити и у папирном или другом материјалном облику.

Сврху и начин обраде података о личности одређује руковалац. Руковалац може бити физичко и правно лице, укључујући и орган јавне власти. *Обраду података о личности могу да врше надлежни органи јавне власти и у сврху сјечавања, истраје и откривања кривичних дела, тоњења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, што укључује и сјечавање и заштити од ирејњи јавној и националној безбедности. На ову обраду се примењују посебне одредбе Закона.*

Више лица могу заједно имати статус ко-руковаоца, односно заједничких руковаоца. У том случају они могу заједно одредити сврху и начин обраде, али такође могу заједно одредити само поједине сврхе обраде, односно поједине начине обраде. Однос између заједничких руковаоца, укључујући и питање одговорности, као и друга питања прописана Законом, одређује се њиховим споразумом.

Обраду података о личности врши обрађивач и то у име руковаоца и у складу са његовим упутствима. Обрађивач такође може бити физичко или правно лице. Руковалац може бити и обрађивач.

Ако су руковалац и обрађивач различита лица, њихов правни однос мора бити уређен уговором који се закључује у писаној форми. Законом се дефинише садржина овог уговора. У складу са законским правилима, обрада података се може поверити и под-обрађивачу.

Ако обрађивач врши поједине радње обраде супротно или изван налога руковаоца, он сам постаје руковалац у погледу тих радњи обраде. У том случају се претпоставља да иницијални руковалац и обрађивач који је стекао статус руковаоца солидарно деле правну одговорност као ко-руковаоци и то за радње обраде које нису засноване на налогу, али се допушта и ослобађање иницијалног руковаоца од одговорности ако докаже да није био у могућности да ефективно врши контролу над радом обрађивача.

Одредбе Закона се не примењују на обраду података о личности коју врши руковалац који је физичко лице и то за личне потребе, односно потребе свог домаћинства. На пример, телефонски именик који се користи у личне сврхе или збирка података о обољењима, односно здравственом стању чланова породице нису предмет законског регулисања.

Подаци о личности се могу обрађивати и у циљу стварања друштвене мреже или другог облика комуникације са другима путем интернета. По правилу обрада ове врсте такође није предмет правног регулисања, осим ако се, узимајући у обзир околности конкретног случаја, утврди да се ради о обради која се не врши за личне потребе, већ на пример о обради која има пословни циљ или се врши у склопу професионалне делатности лица. У специфичним ситуацијама се и видео надзор стамбених зграда, станова и кућа намењених становању може сматрати обрадом на коју се примењују одредбе Закона.

III Начела заштите података о личности

Правни режим заштите података о личности заснива се на следећим начелима: законитост, поштење и транспарентност; ограничење обраде у односу на њену сврху; минимизација података; тачност података; ограничење чувања података; и интегритет и поверљивост. По Закону, руковалац има обавезу да обезбеди поштовање наведених начела и правно је одговоран у случају кад су ова начела повређена.

1. Законитост, поштење и транспарентност

а) Законитост

Обрада података о личности мора бити законита. Закон одређује да је обрада законита, на првом месту, ако се заснива на пристанку лица за обраду података о личности који се односе на лице које даје пристанак, и то за једну или више одређених сврха обраде. Пристанак представља изражавање воље лица које је добровољно, одређено, информисано и недвосмислено.

Пристанак је добровољан ако лице на које се подаци односе има могућност да стварно слободно донесе одлуку о обради података. Супротно томе, нема добровољног пристанка ако је лице на које се подаци односе изложено ризику од преваре, узнемиравања, принуде или других негативних последица пре него што је изразило своју вољу.

Изражавање воље је одређено ако је повезано са сврхом обраде. Ако се обрада података врши у више сврха, пристанак се мора дати за сваку од ових сврха посебно.

Изражавање воље је информисано ако је лице имало могућност да се на адекватан начин упозна са предметом пристанка. То значи да се овом лицу морају на јасан и разумљив начин предочити тачне и потпуне информације о свим аспектима обраде, а посебно о подацима који се обрађују, сврси обраде, корисницима података и његовим правима. Лицу се такође морају предочити и информације о последицама ускраћивања пристанка.

Изражавање воље је недвосмислено ако не ствара разумну сумњу у погледу стварне намере лица. Пристанак се може изразити изјавом или јасном потврдном радњом. Ћутањем и потпуним изостанком радње не може се изразити пристанак.

На руковаоцу лежи обавеза да у конкретном случају обезбеди доказ о томе да је лице пристало на обраду података у складу са условима прописаним Законом.

Лице задржава право да опозове пристанак у сваком тренутку након давања пристанка. Од лица се не може захтевати да наведе разлог за опозив пристанка. Право је овог лица да буде обавештено о праву на опозив пристанка пре него што га је дало. Опозив пристанка не утиче на оцену допуштености обраде у периоду који је претходио опозиву.

И без пристанка је допуштено обрађивати податке о личности у случајевима који су прописани Законом. Тако, обрада је законита ако је неопходна за извршење уговора који се закључује са лицем на које се подаци односе. Слично томе, одређује се да је обрада законита ако је неопходна за извршење предуговорних обавеза и то на захтев лица на које се подаци односе.

Обрада је законита ако је неопходна у циљу заштите витално важних интереса лица на које се подаци односе или другог физичког лица. Овај правни основ за обраду активира се на пример у случају животне угрожености лица на које се подаци односе или у случају праћења развоја епидемије међу становништвом и сл.

Обрада је законита ако је неопходна у циљу поштовања правних обавеза руковоаца. На пример, послодавац има законску обавезу обраде података о запосленима. Ако правни пропис дефинише обавезу обраде података о личности, њиме се морају регулисати сви аспекти правног режима правно допуштене обраде, а посебно питање сврхе обраде, руковоаца, врсте података, лица на које се подаци односе, корисника података, период чувања података и др.

Слично томе, обрада је законита ако је неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршења законом прописаних овлашћења руковоаца. У овом случају ради се о обради података у коришћењу овлашћења органа јавне власти, на пример полиције, тужилаштва судова и сл.

Најзад, обрада је законита и ако је неопходна у циљу остваривања легитимних интереса руковоаца или треће стране. Ово правило се не примењује кад се ради о обради коју врше органи власти у оквиру својих овлашћења.

Питање постојања легитимних интереса се мора пажљиво размотрити у светлу свих околности конкретног случаја. На пример, у случају кад је оштећен излог продавнице, а полиција је утврдила идентитет почиониоца дела, власник продавнице је овлашћен да од полиције преузме личне податке почиониоца у циљу покретања поступка за накнаду проузроковане штете.

Ипак, обрада података по овом основу није допуштена ако у конкретном случају потреба заштите интереса, односно права и слобода лица на које се подаци односе претеже у односу на потребу заштите интереса руковоаца или треће

стране. Ово законско правило имплицира поступак одмеравања супротстављених интереса и то на основу општих правила права људских права.

Наведена правила о законитој обради података о личности не примењују се у случају кад обраду врше надлежни органи у сврху спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција. Закон наима одређује да је обрада коју врше надлежни органи у наведеним случајевима право доушћена само ако је она неопходна за обављање послова надлежних органа и ако је прописана законом којим се уређује специфична политика обраде, као што су циљеви, односно сврха обраде и подаци који се обрађују.

Законом је прописана такође и општа забрана обраде посебних података о личности, али и изузетни случајеви у којима је могуће одступити од ове забране. Кад се ради о обради посебних података коју врше надлежни органи у сврху спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, Законом се допушта обрада у таксативно наведеним случајевима који се не подударују у потпуности са изузетцима од претходно наведене опште забране обраде.

б) Поштење и транспарентност

Захтев за поштеном обрадом података о личности првенствено се везује за однос између руковоца и лица чији се подаци обрађују. У том смислу, од руковоца се захтева савесност у обради података о личности, а посебно у испуњавању оправданих захтева лица у вези са обрадом.

Кад се ради о обради података у интернет саобраћају, лицу се мора омогућити да схвати шта се дешава са подацима који се о њему обрађују. Такође, принцип савесности обраде обухвата и императив поштовања правила професионалне етике руковоца и обрађивача.

Транспарентност обраде података о личности се може разумети као један од нарочито значајних аспеката принципа савесности. Тако, осим у изузетним случајевима прописаним Законом, обрада података о личности се не може вршити у тајности. Лицу чији се подаци обрађују мора бити омогућено да се упозна са читавим сетом информација, и то пре него што се започне са радњама обраде, а затим и у току обраде података.

Обавеза информисања лица лежи на руковоцу. Лице се информисе на разумљивом језику, употребом реченица чији је смисао прецизно одређен.

2. Ограничење обраде у односу на њену сврху

Сврха обраде података о личности мора бити прецизно одређена у сваком конкретном случају. Дакле, обрада података у сврху која није одређена, на пример са образложењем да ће подаци који се прикупљају можда у будућности бити потребни руковоацу, или пак обрада у неограничене сврхе забрањује се Законом.

Осим тога, сврха обраде мора бити оправдана и законита, односно правно допуштена. Такође, свака појединачна сврха обраде мора имати своје утемељење у пристанку лица или другом правном основу за обраду.

Закон предвиђа и општи изузетак од овог правила: обрада података је допуштена и ако се врши у другу сврху која је у складу са првобитно одређеном сврхом обраде. На руковоацу лежи обавеза да докаже да се подаци не обрађују у сврху која није у складу са првобитном сврхом.

Ако се подаци обрађују у сврху архивирања у јавном интересу, научног, а посебно историјског истраживања, као и у статистичке сврхе, сам Закон претпоставља да се обрада не врши у сврху која није у складу са првобитном сврхом. У осталим случајевима на руковоацу је да процени да ли је додатна сврха обраде у складу са првобитном сврхом, и то узимајући у обзир читав низ чињеница таксативно набројаних у Закону.

Када се ради о обради података коју врше надлежни органи у сврху сиречавања, истраје и откривања кривичних дела, пожења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, Закон доушља обраду података о личности у сврху која је различита од сврхе за коју су подаци првобитно прикупљени ако је та даља обрада прописана законом и ако је руковоалац правно овлашћен да обрађује податке у ту другу сврху, а обрада је неопходна и сразмерна тој другој сврси.

3. Минимизација података

Допуштено је обрађивати само оне податке о личности који су примерени, битни и неопходни у односу на сврху обраде. Ако подаци нису примерени, битни и неопходни за остварење сврхе обраде, онда њихова обрада није допуштена.

Дакле, питања у односу на које се процењује испуњеност услова прописаних овим начелним правилом јесу: да ли се сврха обраде може остварити обрадом одређених података и да ли се може остварити и без обраде тих података. Ако је одговор на прво питање потврдан, а на друго одричан, обрада задовољава начело минимизације података.

Сматра се да обрада података о личности која дубоко задире у права и слобода лица на које се подаци односе представља прекомерну обраду. Ипак, законодавац, односно руковалац у конкретном случају може утврдити да је и оваква обрада оправдана са становишта њене сврхе.

Посебна правила Закона додатно афирмишу принцип минимизације података. Тако се на пример прописује да ако за остварење сврхе обраде није потребно, или није више потребно да постоји могућност идентификације лица на основу података који се о њему обрађују, од руковоаца се не може захтевати да прибави, односно задржи или на други начин обради додатне податке који омогућавају идентификацију овог лица и то ако је искључиви разлог за истицање овог захтева обезбеђивање примене Закона на руковоаца у конкретном случају.

4. Тачност података

Допуштено је обрађивати податке о личности који су тачни. Подаци који нису тачни морају се исправити или обрисати. Руковалац је дужан да обезбеди да подаци о личности које обрађује буду ажурирани ако је то неопходно са становишта сврхе обраде. Подаци се не ажурирају ако је то забрањено правним прописом. Закон омогућава лицима чији се подаци обрађују да захтевају исправку или брисање нетачних података, односно ажурирање података.

Посебна правила важе кад се ради о обради података коју врше надлежни органи у сврху сиречавања, истраје и откривања кривичних дела, пожења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција. Прво, ако се обрађују подаци који се заснивају на личној оцени овлашћеног лица, онда се ти подаци морају издвојити од података који се заснивају искључиво на чињеничном стању.

Друго, надлежни органи имају обавезу да сирече да се нејачни, нејојунски и неажурирани подаци пренесе или на други начин учине достујним. Тачност, јојуност и ажурираност података проверава се пре него што се подаци пренесу, односно учине достујним.

Уз податке који се пренесе другом надлежном органу, надлежни орган доставља и информације које су нејходне за оцену степености, јојуности, јроверености, односно јоузданости ових података, као и обавештење о њиховој ажурираности. У случају кад се накнадно ујврди да су пренети нејачни подаци или да су подаци пренети на други јравно нејојунски начин, о томе се без одлагања обавештава надлежни орган коме су подаци пренети.

5. Ограничење чувања података

Подаци о личности се чувају само док је то неопходно у односу на сврху обраде. Ако за остварење сврхе обраде више није неопходно да се обрађују подаци на основу којих се може утврдити идентите лица, ови подаци се морају обрисати или анонимизовати.

Изузетак од овог правила односи се на случајеве кад се подаци обрађују искључиво у сврху архивирања у јавном интересу, научног, а посебно историјског истраживања, као и у статистичке сврхе. Закон налаже руковооцу да у овим случајевима примени прописане мере безбедности података у циљу заштите права и слобода лица на које се подаци односе.

Ако се ради о обради података коју врше надлежни органи у сврху сјечавања, истраје и откривања кривичних дела, њења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, мора се одредити рок за брисање, односно периодичну оцену потребе њиховој даљеј чувања.

У овом случају обраде података, као и ако се ради о претходно наведеном изузетку од правила о ограничењу чувања, рокови се моју прописати законом или одлуком руковооца.

6. Интегритет и поверљивост

Подаци о личности који се обрађују морају се заштитити од неовлашћене или незаконите обраде, случајног губитка, уништења, оштећења или другог облика повреде њиховог интегритета и поверљивости. Заштита се обезбеђује применом читавог низа мера техничке, организационе и кадровске природе које су прописане Законом.

Законом се на пример прописује примена следећих мера заштите: псеудонимизација и криптозаштита, обезбеђивање трајне поверљивости, интегритета, расположивости и отпорности система обраде, обезбеђивање успостављања поновне расположивости и приступа подацима у случају повреде безбедности у најкраћем року, редовно тестирање, оцењивање и процењивање делотворности предузетих или планираних мера и др.

Кад се ради о обради података коју врше надлежни органи у сврху сјечавања, истраје и откривања кривичних дела, њења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, прописује се читав низ мера заштите који се морају предузети приликом аутоматске обраде података, и то: контрола приступа, време, носач података, очувања, употребе, приступа, преноса,

уноса и превоза података, као и мере које обезбеђују обнављање система обраде, његову поузданост и интегритет.

7. Одговорност за примену законских одредби

Руководилац је правно одговоран за примену правила о заштити података о личности. Ово начелно правило подразумева, на првом месту, обавезу руковооца да обезбеди поштовање примене законских и других прописа у овој области у погледу допуштености обраде, поштовања права лица чији се подаци обрађују, као и примене мера безбедности у односу на податке које обрађује.

Ову обавезу руководиоца испуњава тако што на пример бележи радње обраде и омогући органу надлежном за надзор над спровођењем Закона увид у ту документацију, именује лице за заштиту података о личности у складу са Законом, изврши процену утицаја радњи обраде на заштиту података, усвоји кодекс поступања у обради података и придржава се правила која су у овај документ уписана, омогућава лицима чији се подаци обрађују вршење законских права и сл.

На другом месту, Закон прописује да је руководиоца дужан да на захтев лица чији се подаци обрађују и органа надлежног за надзор над спровођењем законских прописа у овој области, односно за заштиту података о личности, предочи доказе о поштовању правила о заштити података о личности. Дакле, руководиоца се може ослободити од правне одговорности ако докаже да није поступао противправно приликом обраде података о личности.

Најзад, начело одговорности руковооца не имплицира ослобођење од одговорности обрађивача или другог лица које је поступало противно прописаним правилима у вези са обрадом података о личности. Закон садржи правила којима се уређује питање узајамних односа оних који су повредили законске одредбе.

IV Права лица на које се односе подаци који се обрађују

Закон прописује следећа права која припадају лицу на које се односе подаци који се обрађују: право на доступност информација о обради и на приступ подацима; право на исправку, допуну, брисање, ограничење и преносивост; као и право на приговор и право поводом аутоматизоване обраде и профилисања. Закон такође прописује и допуштена ограничења наведених права.

1. Право на доступност информација о обради и на приступ подацима

По закону, лице на које се односе подаци који се обрађују има право да буде обавештено о обради података, као и о правима које има у вези са обрадом података. Руководалац је дужан да предузме мере којима се омогућава информисање лица чији се подаци обрађују. Самостална обавеза информисања овог лица лежи и на независном телу за заштиту података о личности ако је покренут поступак контроле обраде података.

Информисање лица врши се на сажет, транспарентан, разумљив и лако доступан начин, коришћењем јасних и једноставних речи, а посебно ако се ради о информисању малолетних лица. Информације се пружају у писаном облику, што укључује и електронски облик. Ако лице то захтева, информације се могу пружити и усмено.

Закон прописује рокове у којима се лице информише о обради података, односно правима које има у вези са обрадом. Информације се по правилу пружају без накнаде. Прописани су изузетни случајеви у којима се може наплатити накнада. Информације се могу пружити и у комбинацији са стандардизованим иконама које су приказане у електронском облику. Независно тело за заштиту података о личности одређује садржину информација које се представљају стандардизованим иконама.

По правилу, руководалац је дужан да проактивно, самоиницијативно, односно без захтева обезбеди лицу чији се подаци обрађују прописане информације, и то у тренутку прикупљања података од овог лица или у прописаном року ако се подаци прикупљају од другог лица. Истоветна обавеза информисања лежи на руковоацу који намерава да започне обраду већ прикупљених података у сврху која је различита од сврхе за коју су подаци иницијално прикупљени.

Лице има право да захтева од руковоаца информацију о томе да ли обрађује податке који се односе на то лице, приступ тим подацима, као и читав низ других

информација таксативно набројаних у закону. Приступ подацима подразумева право лица на увид у документе који садрже податке, као и право на копију ових докумената. За разлику од претходно наведене обавезе руковоаца, у овом случају руковалац обезбеђује приступ информацијама, односно подацима о личности на основу захтева лица на које се подаци односе.

Закон исцрпно прописује садржину информација које се пружају лицу чији се подаци обрађују у појединим случајевима. Ове информације се односе на идентитет руковоаца, врсту података, сврху обраде, правни основ за обраду, примаоца података, права које лице има у вези са обрадом података и др.

Кад се ради о обради података коју врше надлежни органи у сврху сјеревања, истреае и откривања кривичних дела, њења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, обавеза информисања модификована је збој неоходности остварења циља обраде.

2. Право на исправку, допуну, брисање, ограничење и преносивост

По правилу, ако се обрађују нетачни подаци о личности, лице на које се они односе има право да се они исправе, а ако су подаци непотпуни, ово лице има право да се они допуне. Подаци се неће исправити, односно допунити ако је прописано да се не исправљају, односно допуњавају, или ако то није потребно учинити у циљу остваривања сврхе обраде.

У појединим случајевима подаци се могу исправити, односно допунити на основу додатне изјаве лица, док се у другим случајевима од лица може захтевати да обезбеди доказе без којих се не може извршити исправка, односно допуна. Руковалац је дужан да обезбеди да се подаци исправе, односно допуне без непотребног одлагања, рачунајући од тренутка пријема захтева за исправљање, односно допуњавање или од тренутка кад је руковалац дошао до сазнања да су подаци нетачни, односно непотпуни.

У појединим прописаним случајевима руковалац има обавезу да обезбеди да се подаци избришу. Подаци се морају избрисати без непотребног одлагања, рачунајући од тренутка пријема захтева за брисање, односно од тренутка кад је руковалац дошао до сазнања да се подаци по слову закона морају избрисати.

Закон прописује случајеве у којима се подаци морају избрисати и у којима се не бришу. Подаци се бришу, на пример, ако њихова обрада више није неопходна за остваривање сврхе обраде, ако је лице опозвало пристанак за обраду, ако су незаконито обрађивани и др. Подаци се не бришу, на пример, ако је њихова об-

рада неопходна за остваривање слободе изражавања, поштовање законске обавезе руковоаца, подношење, остваривање или одбрану од правног захтева и др.

У појединим прописаним случајевима руковалац има обавезу да ограничи обраду података о личности. Обрада података се ограничава, на пример, ако лице на које се подаци односе оспорава њихову тачност, у периоду у коме се њихова тачност проверава, ако се утврди да је обрада незаконита, а лице се противи брисању података и др.

Последице ограничења обраде су следеће. Прво, податке је допуштено похранити, односно чувати. Друге радње обраде могу се вршити само на основу пристанка лица на које се односе или ако је то неопходно у циљу подношења, остваривања или одбране од правног захтева или због заштите права других физичких или правних лица, односно остваривања значајних јавних интереса.

Кад се ради о обради података коју врше надлежни органи у сврху сјечавања, истраје и откривања кривичних дела, њења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, руковалац има обавезу да без оглањања избрише податке чија је обрада извршена сујројно одредбама Закона које се односе на начела, а посебно принципју законитости обраде, као и правилу о обради посебних података о личности. Такође, руковалац брише податке о личности ако је то неопходно у циљу испуњења његове законске обавезе.

Руковалац не брише податке о личности, већ ограничава њихову обраду у следећим случајевима. Прво, лице на које се односе подаци оспорава тачност података, а не може се утврдити да ли су подаци тачни. Друго, подаци се морају сачувати у циљу прикупљања или обезбеђивања доказа.

Руковалац је дужан да обавести све примаоце података о личности о свакој исправци, допуни и брисању података, као и ограничењу радњи обраде, осим ако је то немогуће или би то било приметно учинити.

Кад се ради о обради података коју врше надлежни органи у сврху сјечавања, истраје и откривања кривичних дела, њења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, руковалац има обавезу да писаним путем обавести лице на које се подаци односе о одбијању исправљања, доуњавања и брисања података, односно ограничавању радњи обраде, као и о разлозима за одбијање. Такође, руковалац је дужан да о исправци података обавести орган власти од кога су подаци добијени. Најзад, руковалац има обавезу да обавести примаоца података о исправци, доуни и брисању података, као и о ограничењу радњи обраде, а примаоци су дужни да ове податке исправе, доуне или избришу, односно ограниче радње њихове обраде.

Лице чији се подаци обрађују ужива право на преносивост података. Тако, на првом месту, лице има право да податке које је претходно доставило руковоацу прими од њега у структурисаном, уобичајено коришћеном и електронски читљивом облику. Друго, лице има право да ове податке које је примио од руковоаца пренесе другом руковоацу, односно да захтева да руковалац ове податке пренесе непосредно другом руковоацу, и то под условом да су се подаци обрађивали на основу пристанка лица или на основу уговора и да се обрада вршила на аутоматизовани начин. *Ово право немају лица чије податке обрађују надлежни органи у сврху сиречавања, истраје и откривања кривичних дела, тоњења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција.*

3. Право на приговор и право поводом аутоматизоване обраде и профилисања

Лице чији се лични подаци обрађују има право да поднесе руковоацу приговор на обраду података у следећим случајевима прописаним Законом: ако се обрада врши у циљу обављања послова у јавном интересу или извршења законом прописаних овлашћења руковоаца; ако се обрада врши у циљу остваривања легитимних интереса руковоаца или трећег лица, а при том руковалац није орган власти; и ако се обрада врши у сврхе директног оглашавања. Наведени случајеви обухватају и профилисање као радњу обраде.

Руковалац је дужан да прекине са обрадом података након подношења приговора. Закон прописује изузетке од овог правила кад се ради о прва два случаја у којима се подноси приговор. Кад се ради о директном оглашавању, правило је да након подношења приговора није допуштено даље обрађивати податке у ту сврху. *Право на приговор нема лице чије податке обрађују надлежни органи у сврху сиречавања, истраје и откривања кривичних дела, тоњења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција.*

Лице чији се лични подаци обрађују има право да се на њега не примењује одлука која је донета искључиво на основу аутоматизоване обраде података, укључујући у радње обраде и профилисање, и то у случају кад ова одлука производи правне последице по то лице или значајно утиче на његов положај. Закон прописује и изузетке од овог правила, али такође и захтева од руковоаца да у тим изузетним случајевима обезбеди лицу чији се подаци обрађују могућност да се обрати људском бићу поводом одлуке која је донета на основу аутоматизоване обраде података. Смисао овог правила јесте обезбеђивање заштите од дехуманизујућег третмана лицу чији се подаци обрађују.

Правила су слична, али задржавају и своју особеност и кад се кад се ради о обради података коју врше надлежни органи у сврху сјечавања, истраје и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција. Тако, Закон каже да је надлежним органима забрањено доношење одлука искључиво на основу аутоматизоване обраде података коју ови органи врше у посебне сврхе, укључујући у радње обраде и профилисање, и то у случају кад ова одлука може да изазове штетне правне последице по лице чији се подаци обрађују или значајно утиче на положај тог лица. Посебно се забрањује профилисање које доводи до дискриминације лица на основу посебних врста података. Закон такође предвиђа и специфичне изузетке од овог општег правила, као и адекватну заштити од дехуманизујуће прераде.

4. Ограничење права

Права лица чији се лични подаци обрађују нису апсолутног карактера, што значи да их је у конкретном случају допуштено ограничити. Ограничења права прописана су Законом. Опште правило каже да је права лица допуштено ограничити у конкретном случају под условом да се ограничењем не задира у суштину ових права и да ограничење представља неопходну и сразмерну меру у демократском друштву која се предузима у циљу заштите читавог низа интереса, односно права и слобода које су таксативно набројане у законском тексту.

Закон прописује листу од 10 категорија ових заштићених интереса, односно права и слобода, међу којима се истичу следећи: национална безбедност; одбрана; јавна безбедност; спречавање кривичних дела; истрага и откривање кривичних дела; гоњење учинилаца ових дела; извршење кривичних санкција; важни државни и финансијски интереси републике Србије који укључују монетарну политику, буџет, порески систем, јавно здравље и социјалану заштиту; независност правосуђа; и интереси лица на које се подаци односе и права и слободе других лица.

Закон такође прописује шта се мора узети у обзир приликом утврђивања да ли су испуњени услови за ограничење права лица на које се односе подаци који се обрађују. То су: сврха обраде; врсте радњи обраде; врсте података који се обрађују; обим ограничења; особености руковалаца и обрађивача; рок чувања података; мере заштите безбедности података; ризици по права и слободе лица које са собом носи ограничење и др.

Ова правила се примењују и у случају кад податке обрађују надлежни органи, али не у сврху спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, већ у другу допуштену сврху.

Ако се њак ради о случају кад надлежни ордан обрађује њодајке у сврху сѡречавања, исѡраће и оѡкривања кривичних дела, ѡњења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, онда се ѡрмењују сѡецифична ѡравила о оѡраничењу ѡрава која су ѡ ѡравилу уѡисана неѡсредно уз одредбе Закона којима се ѡројисују ѡједина ѡрава лица у односу ѡрема овим орданима, као шѡо су ѡраво на информисање о обради ѡодајака, ѡраво на ѡрисиѡу ѡодацима и сл.

V Механизми правне реакције на повреду Закона

Закон прописује три механизма. То су поступак инспекцијског надзора који се спроводи од стране независног тела за заштиту података о личности и евентуално поступак пред надлежним судом у односу на одлуку коју је ово тело донело у вршењу својих инспекцијских овлашћења; парнични поступак који се покреће по тужби лица које сматра да су његова права повређена; и прекршајни поступак за новчано кажњавање прекршиоца законских норми. Покретање једног од ових поступака правно не спречава покретање друга два поступка.

1. Поступак инспекцијског надзора

Независно тело за заштиту података о личности се назива Повереник за слободан приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности (даље: Повереник). Поред других Законом прописаних овлашћења, Повереник је овлашћен да у конкретном случају изврши инспекцијски надзор над спровођењем законских одредби. Циљ овог поступка јесте утврђивање да ли руковалац и друга одговорна лица поступају у складу са Законом, а посебно да ли су права лица чији се подаци обрађују повређена, као и предузимање прописаних мера у случају кад се у поступку утврди да је дошло до повреде Закона.

Поступак се покреће на иницијативу самог Повереника или на основу притужбе коју подноси лице на које се односе подаци који се обрађују. Повереник је дужан да подносиоца притужбе обавести о току и исходу поступка који је притужбом инициран, као и о могућности коришћења правних лекова против одлуке Повереника која је донета поводом притужбе. На поједина питања поступка сходно се примењују правила закона којим се уређује инспекцијски надзор, као и правила општег управног поступка.

Против одлуке Повереника која је донета у поступку инспекцијског надзора свако лице на које се ова одлука односи има право да се тужбом обрати Управном суду. Тако, то право може користити лице на које се односе подаци који се обрађују, руковалац, обрађивач или друго лице. Тужба се подноси у року од 30 дана од дана пријема одлуке Повереника, односно у року од 60 дана од дана доношења притужбе у случају ако Повереник не донесе одлуку по притужби или не изврши своју обавезу обавештавања подносиоца притужбе.

2. Парнични поступак

Лице на које се односе подаци који се обрађују има право на заштиту пред парничним судом ако сматра да су му радњом обраде повређена права прописана Законом. Поступак заштите покреће се подношењем тужбе против руковоаца, односно обрађивача и то вишем суду на чијој територији тужени има пребивалиште, боравиште или седиште. Тужба се може поднети и суду на чијој територији тужилац има пребивалиште или боравиште, осим ако се тужба подноси против органа власти. Ревизија правноснажне одлуке донете по парничној тужби је увек допуштена.

Закон прописује садржину тужбених захтева који се могу истаћи у поступку пред судом. Ови захтеви се тако односе на давање прописаних информација, исправку, допуно, односно брисање података, ограничавање обраде, давање и преношење података у структурисаном облику и прекид обраде. Ако се ради о одлуци која је донета на основу аутоматизоване обраде података, односно профилисању, тужбом се може захтевати и само утврђивање да је дошло до повреде законских одредби.

Такође, тужбом се може захтевати и накнада материјалне и нематеријалне штете која је проузрокована повредом Закона. По правилу, одговорност за штету лежи на руковоацу. Обрађивач одговара за штету само у случају кад се утврди да није поступао у складу са законским обавезама које се односе само на њега или да није поступао у складу са упутствима руковоаца. *Ако је штења проузрокована обрадом података коју врше надлежни органи у сврху сјечавања, истраје и откривања кривичних дела, њења учинилаца ових дела и извршења кривичних санкција, одговорност лежи на руковоацу или другом надлежном органу којем се може поднети тужба за накнаду штење.*

За штету се одговора по принципу субјективне одговорности. Руковалац, односно обрађивач се ослобађа од одговорности ако докаже да ни на који начин није правно одговоран за настанак штете. Однос између више лица обухваћених тужбом за накнаду штете заснива се на принципу солидарне одговорности.

Лице на које се односе подаци који се обрађују има право да овласти представника удружења које се бави заштитом права и слобода у области заштите података о личности да га заступа у парничном поступку. Поједина питања заступања и пружања других облика правне помоћи на које се ово правило односи уређују се законом којим се уређује пружање бесплатне правне помоћи.

3. Прекршајни поступак

Закон прописује новчане казне за кршење законских одредби. Распон новчаних казни усклађен је са одредбама закона којим се уређују прекршајна одговорност. Новчане казне се могу изрећи уз прописане мере за отклањање стања повреде Закона или уместо њих.

Закон налаже да новчане казне морају бити делотворне и сразмерне учињеном прекршају, узимајући у обзир њихову превентивну функцију. Приликом одлучивања о кажњавању и висини казне, мора се водити рачуна о низу околности прописаних Законом, као што је: природа, тежина и трајање стања повреде законских одредби, а у контексту врсте, обима и сврхе обраде, броја лица чији се подаци обрађују и висине проузроковане штете; намера или степен непажње одговорног лица; предузимање, односно непредузимање радње усмерена на отклањање стања повреде законских одредби или ублажавања штете; степен сарадње одговорног лица са Повереником и др.

Овлашћење за новчано кажњавање припада Поверенику и прекршајном суду. Повереник је овлашћен да изрекне новчану казну на основу прекршајног налога ако приликом инспекцијског надзора утврди да је дошло до прекршаја за који је Законом прописана новчана казна у фиксном износу. Ако лице коме је Повереник изрекао новчану казну одбије да је плати, у складу са одредбама закона који уређује прекршајну одговорност, као и ако се ради о прекршајима за које Закон не прописује новчану казну у фиксном износу, поступак утврђивања прекршајне одговорности и изрицања новчане казне спроводи надлежни прекршајни суд.

СЕКТОР БЕЗБЕДНОСТИ И ОДБРАНЕ И ОБРАДА ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

1. Уводна разматрања

Суштинско обележје савремене правне државе је заштита људских права², посебно права на приватност, а преко концепта јавности или транспарентности, насупрот начелу тајности у раду државних органа. Ово обележје постаје кључна тачка „отвореног друштва“, у коме грађанин, имајући у виду своје легитимне интересе, постаје активни учесник разних друштвених процеса. Тако је и заштита права на приватност човека у вези са слободом приступа информацијама од јавног значаја постала централно место отворености и транспарентности рада и поступања јавних органа, управе, судова, тужилаштва, служби безбедности, полиције и слично, насупрот концепту тајности рада државних органа³.

У току је радикална промена глобалног безбедносног амбијента која је, између осталог, изазвана али је и резултирала промењеном листом изазова, ризика и претњи за индивидуалну, групну, националну, регионалну и глобалну безбедност. На измењеној листи доминирају невојне и недржавне претње безбедности

1 Аутор је директор Канцеларије Савета за националну безбедност и заштиту тајних података Владе Републике Србије; предавач на Универзитету „Унион Никола Тесла“ Београд; председник Савета Српске Асоцијације Менаџера Корпоративне Безбедности; судски вештак за безбедност информација.

2 О људским правима в. више код С. Гајин, „Људска права, Правно-системски оквир“, Београд, 2012.

3 Д. Миленковић; Приступ информацијама, заштита података о личности и тајност информација; Београд 2009.; стр. 99.

као што су сајбер (или кибер) криминал, тероризам, организовани криминал и са њиме повезана недозвољена трговина: оружја за масовно уништавање, наркотицима и оружјем, људима и људским органима; као и корупција⁴. Самим тиме, дошло је до раста моћи специјализованих државних органа, агенција и служби, кроз процесе секјутаризације (екстремне верзије политизације), односно јачања моћи извршне власти због угрожености националне безбедности⁵.

Имајући у виду јасно дефинисан интерес сваке државе за одређивањем посебног објекта заштите, може се као закључак прихватити постојање три главне вредности које обухвата интерес потребе вођење кривичног поступка или заштите безбедности сваке државе:

- а) постојање државе које обухвата њену спољну безбедност, територијалну целовитост, независност и њену одбрамбену моћ;
- б) уставом утврђено економско и друштвено-политичко уређење;
- в) уставом зајамчене слободе и права (која се угрожавају злоупотребама власти за дискриминацију и гоњење због политичких и других уверења, геноцидом, злочинима против мира, војним злочинима, расном и другом дискриминацијом и државним терором)⁶.

Ширењу могућности за прикупљање података о личности допринели су развој поштанског саобраћаја, телефоније и уређаја за тонско и оптичко снимање. Затим је уследио брзи технолошки развој информационах и телекомуникационих уређаја, укључујући мобилну телефонију, сателитске и електронске уређаје, персоналне рачунаре и интернет, који је пружио нове и издашне могућности за прикупљање, али иза обраду, коришћење и чување података. Напоменимо као пример наведених констатација, да је стварање рачунарских база са обиљем личних података, извршено од стране предузећа, банака, осигуравајућих, здравствених и других организација, као и у самим деловима државног апарата, омогућило државним органима надлежним за одбрану, полицији и службама безбедности да врло лако долазе до тих података. Доношењем током 2008. године Закона о

4 Погледати детаљније Горан Д. Матић; Европски стандарди и прописи Републике Србије о обради података о личности без пристанка (равнотежа и Баланс начела транспарентности и тајности) објављен у зборнику радова „Право и политика Европске уније из перспективе домаћих аутора из 2009. године, у издању Центра за унапређивање правних студија из Београда.

5 М. Хацић; Парламентарни и јавни надзор примене посебних мера и поступака; Демократски надзор над применом посебних овлашћења – зборник радова; Београд 2008.; стр. 25–27.

6 Љ. Бавцон и др.; Казненоправна заштита државе и њеног друштвеног уређења – политички деликти; Глобус – Загреб, 1988.; стр. 85.

заштити података о личности⁷ постало је од значаја питање обраде и коришћења података о личности, како у складу са наведеним законом тако и у складу са другим прописима који предвиђају обраду и коришћење података о личности за потребе вођење кривичног поступка или заштиту безбедности и одбране Републике Србије.

Овлашћења државних органа за прикупљање података – Делатност државних органа у циљу спровођења функције одбране земље, везана је за прикупљање података о личности односи се на процене могућности организовања одбрамбених делатности (мобилизације војске, цивилну заштиту, материјалну и раду обавезу и слично). Делатност полиције и служби безбедности почива на прикупљању, обради и употреби података, односно информација о личности. Сами тим, оправдано се каже да је необавештена полиција – паралисана полиција (важи и за службе безбедности). Подаци које прикупља полиција имају, у основи, другачију сврху од података које прикупљају службе безбедности и првенствено служе за потребе вођења кривичног поступка, односно идентификовању осумњичених и прикупљању доказа за потребе тужилаштва и суда.

На другој страни, подаци које прикупљају службе безбедности ретко служе вођењу кривичног поступка, а знатно чешће су повезани са потребом да се преудреде претње од делатности екстремиста, терориста или страних држава које су усмерене на заштићена добра (уставно уређење, одбрану и безбедност земље, економски и други витални интереси државе). На основу тако прикупљених података, службе безбедности анализирају и процењују угроженост заштићених добара и предузимају превентивне мере или упућују своје процене доносиоцима државних одлука (влади, скупштини, савету за националну безбедности...).

Генерално гледано, објекат прикупљања личних и других података полиције су криминалци, а за службе безбедности су интересантне активности потенцијално опасних лица и организација које не морају припадати свету криминала. Наведене две сврхе полицијских и обавештајно-безбедносних понекад се преплићу, а нарочито када се ради о организованом криминалу, тероризму и кривичним делима против уставног уређења и безбедности државе, посебно када је реч о насилним политичким деликтима (оружана побуна, диверзија, саботажа...).

У свим таквим случајевима потребна је сарадња и размена података између полиције и служби безбедности. Читав спектар мера којима службе безбедности

7 Објављен у „Службеном гласнику РС“ број 97/2008, а примена је започела 01. јануара 2009. године.

и полиција прикупљају податке о личности могуће је разврстати у две групе: 1) оне чијим се коришћењем мање или незнатно задире у индивидуална права и слободу; и 2) оне чијим се коришћењем привремено и без сазнања лица ограничавају поједина од зајамчених индивидуалних права и слобода, а нарочито право на приватност⁸. При томе, треба имати у виду да су најтежи облици криминалитета (тероризам, организовани криминал и слично), у значајној мери прикривени и тајни, а то значи приликом „регрутовања“ чланства, корумпирања државних власти, извршења насилних кривичних дела, застрашивања, али и најзначајније приликом „прања“ новца.

Дакле, делотворна и успешна политика и стратегија за борбу против најтежих облика криминала требала би имати три нивоа: 1) уочавање, идентификовање и препознавање припадника и сарадника злочиначких организација, као и лица у криминалној вези са њима; 2) откривање легалних структура којима теку информације важне за опстанак и развој криминалне делатности злочиначке организације; 3) улажење у траг незаконито стеченом капиталу. До оваквих становишта у погледу ефикасног супротстављања најтежим облицима криминала, дошле су и многе развијене западноевропске државе на основу широких криминалистичких, криминолошких и правних истраживања, као и вишегодишњег искуства и праксе у борби против овог криминала. У сваком случају, код одређивања еnumerације (каталога) кривичних дела за која се могу користити ове мере обраде података о личности без пристанка треба се држати три начела: 1) да се обухвате тешка кривична дела; 2) кривична дела типична за активности организованог криминала; 3) кривична дела код којих су истрага и прикупљање података традиционалним техникама истраге посебно тешки⁹.

У наведене мере најчешће спадају: полицијска опсервација, надзор комуникација, компјутерске претраге, контролисане испоруке, употреба информатора, прикривених истражитеља и сведока-сарадника („покајника“), вођење криминалистичкообавештајних банки података, извршење симулованих кривичних дела давања и примања мита, откупа дроге, лица и оружја. На пример, у немачком Закону о борби против организованог криминалитета предвиђени су следећи посебни начини прикупљања доказа: (1) акустични надзор, односно снимање телефонских и других разговора; (2) визуелни надзор и видео снимање, омогућавањем присмотре, те инсталирање видео-камера; (3) контрола писама и пакета; (4) коришћење информаната и лица од поверења; (5) контро-

8 Б. Милосављевић; Овлашћења полиције и других државних органа за тајно прикупљање података: домаћи прописи и европски стандарди; Демократски надзор над применом посебних овлашћења – зборник радова; Београд 2008; стр. 62.

9 Радуловић Д.; Законик о кривичном поступку; Правни факултет у Подгорици – 2004.; стр. 170.

лисани транспорт.¹⁰ Поред наведених метода полицијског рада, у методе деловања служби безбедности, односно у конспиративне (тајне) методе прикупљања података о личности убрајамо: агентурни (класични) метод; метод инфилтрације (тајног уграђивања обавештајца) у структуре противника; метод тајног коришћења техничких средстава; и метод потајног (прикривеног) прикупљања података¹¹.

10 Шкулић М.; Организовани криминалитет; Београд 2003.; стр. 389.

11 Погледати Матић Г.; Обрада података о личности без пристанка у сектору безбедности и одбране; Нова законска регулатива о заштити података о личности са посебним освртом на заштиту података о личности (зборник радова); Мисија ОЕБС-а у Београду и Центар за унапређивање правних студија, Београд 2017. године; стр. 79-107;

2. Обрада података о личности за потребе кривичног поступка

2.1. Законик о кривичном поступку¹²

Одредбама члана 225. став 1. Законика о кривичном поступку из 2001. године¹³, предвиђена је могућност обраде података о личности за спречавања, откривања, истраге и гоњења за кривична дела, односно ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, органи унутрашњих послова дужни су да предузму потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, али и да прикупе сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.

При томе, значајно је напоменути да радње из овог члана не спадају у кривични поступак. Према одредбама члана 255. став 1. Законика о кривичном поступку из 2006. године¹⁴, подаци о личности се обрађују ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, а полиција је дужна да предузме потребне мере да се идентификује, пронађе и ухвати учинилац кривичног дела, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног сведока (на пример лични подаци о оштећеном и сведоцима). Овај законик је садржавао и одредбе о надзору и снимању разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичком снимању лица за која постоје основи сумње да су сама или са другима извршили одређена кривична дела (члан 232. и 233.). Поред тога, према овом законуку биле су предвиђене и друге „посебне радње доказивања“ или мере тајног надзора: пружање симулованих пословних услуга и склапање симулираних правних послова; ангажовање прикривеног иследника; контролисана испорука; увид у евиденције личних и са њима повезаних података осумњиченог; као и контрола банкарских и финансијских трансакција осимњиченог.

Према одредбама Законика о кривичном поступку из 2011. године, када су у питању лични подаци, задржана су слична законска решења из претходних кривичних законика кроз одредбе о идентификацији извршилаца кривичних дела, посебне радње доказивања, али и заштите права на приватност појединих учесника у кривичном поступку у различитим фазама овог поступка.

12 „Службени гласник РС“ број 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

13 „Службени лист СРЈ“ број 70/2001 и 68/2002; „Службени гласник РС“ број 58/04, 85/05 и 115/05; који је у примени био до 31.12.2010. године.

14 „Службени гласник РС“ број 46/2006, 49/2007 и 122/2008.

Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, *корупције и других посебно тежких кривичних дела*¹⁵ – према одредбама овог закона (члан 11. тачка 3.), сви државни органи и организације су дужни да на захтев службе или специјалног тужиоца без одлагања предају свако писмено или други доказ који поседују, или на други начин саопште информације које могу да помогну у расветљавању кривичних дела из члана 2. овог закона, дакле и податке о личности који уживају заштиту на основу прописа о подацима о личности, а када је у питању државни интерес претежнији за обраду података о личности без пристанка у случајевима вођења посебних кривичних поступака из овог закона. Овај закон је престао са применом 01. матра 2018. године.

У међувремену, 2016. године донет је нови Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције¹⁶. Овим законом уређује се образовање, организација, надлежност и овлашћења државних органа и посебних организационих јединица државних органа, ради откривања, кривичног гоњења и суђења за кривична дела одређена овим законом.

Према одредбама члана 20. овог закона, Пореска управа – Пореска полиција, Управа царина, Народна банка Србије, Управа за спречавање прања новца, Агенција за привредне регистре, Централни регистар депо и клиринг хартија од вредности, Државна ревизорска институција, Републички геодетски завод, Агенција за борбу против корупције, Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Републички фонд за здравствено осигурање, Републичка дирекција за имовину Републике Србије и Управа за јавне набавке морају да одреде најмање једног службеника за везу, ради остваривања сарадње и ефикаснијег достављања података тих органа и организација Тужилаштву за организовани криминал и посебних одељења виших јавних тужилаштва за сузбијање корупције у циљу кривичног гоњења за кривична дела прописана овим законом. Изузетно, на захтев надлежног јавног тужиоца, службеници за везу морају бити одређени и у другим органима и организацијама.

У случају потребе, службеници за везу који имају статус државног службеника могу бити привремено премештени у Тужилаштво за организовани криминал и посебно одељење вишег јавног тужилаштва за сузбијање корупције. У наведеном случају премештај се врши на захтев надлежног јавног тужиоца.

15 „Службени гласник РС“ број 42/2002, 27/2003, 39/2003, 67/2003, 29/2004, 58/2004 – др. закон, 45/2005, 61/2005, 72/2009, 72/2011 - др. закон, 101/2011 - др. закон и 32/2013).

16 „Службени гласник РС“ број 94/2016 и 87/2018 – др.закон

Закон о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине¹⁷ – у вези обраде података о личности без пристанка (члан 7. тачка 3.), предвиђено је да су сви државни органи и организације дужни на захтев тужиоца за ратне злочине да без одлагања предају свако писмено или други доказ који поседују, или на други начин саопште информације које могу да помогну откривању учинилаца ратних злочина.

Пословником о пословању и вођењу евиденција у тужилаштву за ратне злочине¹⁸ предвиђен је: начин рада; заштита државне и службене тајне; односи тужилаштва и других јавних тужилаштава и државних и других органа; односи према грађанима; руковање предметима, помоћним књигама и роковницима; руковање стварима од вредности; чување архивског материјала; организовање стручне библиотеке; начин издавања и коришћење службене легитимације; као и вођење евиденција – уписника, помоћних и другим материјала.

2.2. Специјалне истражне технике

Уз многа друга тешка и болна питања са којима се суочавају савремене државе као што су глобална економска криза, еколошки проблеми, незапосленост, емиграција и имиграција, тероризам, корупција и организовани криминал су данас прворазредни проблеми човечанства. Осим што бележи сталан пораст и повећану агресивност, савремени организовани и политички мотивисан криминал се одликује и појавом нових испољавања свих облика кривичних дела уз употребу насиља и корупције, као најчешће коришћених средстава за остваривање тога циља¹⁹.

Борба са криминалитетом је тешка, сложена и дуготрајна. Она се мора одвијати на више нивоа. У репресивне мере спада доношење одговарајућег: А) кривично материјалног законодавства; Б) кривично-процесног законодавства; В) законодавства о посебној организацији органа кривичног гоњења, ради супростављања посебној природи кривичних дела и њихових учинилаца.

То у првом реду, захтева установљавање и оспособљавање посебних истражних тимова, додељивање посебних истражних овлашћења тим органима и установљавање специјалних облика међународне сарадње, све са циљем да се унапреди откривање и доказивање ове врсте кривичних дела. Не треба заборавити

17 „Службени гласник РС“ број 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011 - др. закон и 6/2015.

18 „Службени гласник РС“ број 118/2007.

19 Погледати Матић Г.; докторска дисертација – Оружана побуна, диверзија и убиство представника највиших државних органа – кривично правни аспекти; Мегатренд универзитет Београд – Факултет за државну управу и администрацију, Београд 2013. године;

да, осим кривичноправне репресије, у друштву мора да постоји и превентивна делатност усмерена против криминала. Друштвена заједница мора да покуша да отклони узроке који доводе до настанка криминала или бар да ограничи услове за његово вршење, између осталог и предузимањем мера које би смањиле унутар друштвене тензије и нерешене политичке проблеме, кроз развој једног опште прихваћеног процеса друштвеног дијалога.

Говорећи о кривично правној заштити, морају се имати у виду и кривично процесни аспекти сузбијања и откривања тешких кривичних дела, огледају се првенствено у активностима органа преткривичног поступка (полиције и служби безбедности) намењених прикупљању доказа о одређеним припремним радњама и другим радњама ових кривичних дела, која су доста широко описана и дефинисана у КЗ, а једино кроз примену специјалних истражних метода или посебних радњи доказивања могу бити примењивана, као описна квалификација предметних кривичних дела, односно доведена у везу са радњама извршења ових дела.

Самим тим, немогуће је обрадити проблем кривично правне заштите, без нужног осврта на кривично процесна овлашћења органа преткривичног поступка, првенствено полиције, али и служби безбедности када им је надлежност документовање тешких кривичних дела.

Кривично процесно право и кривично материјално право чине кривично право у најширем смислу. Отуда произлази и њихова уска повезаност, јер у крајњој линији служе истом циљу – остварењу кривично правне заштите друштва од криминалитета²⁰.

Основни циљеви везани за сузбијање криминалитета, који се желе постићи кривично процесним законодавством, своде се на:

- ▶ стварање нормативног амбијента у којем ће кривични поступци бити бржи и ефикаснији, а тиме и знатно јефинији за расположива буџетска средства;
- ▶ доследну заштиту уставом и међународно правним актима гарантованих слобода и права;
- ▶ усклађивање решења из основног извора кривично процесног права са другим законима који се односе на питања кривичног поступка;
- ▶ терминолошко, али и материјално усклађивање са одредбама Кривичног

20 П. Станојевић и др, Кривично процесно право, Привредна академија, Нови Сад, 2007, стр. 29.

законика, имајући у виду нову објективно-субјективну дефиницију кривичног дела;

- ▶ адекватно регулисање међународних обавеза Србије које се тичу кривично правне регулативе;
- ▶ успостављање складног баланса између захтева за ефикасношћу кривичног поступка, заштите основних процесних, али и општих људских права учесника кривичног поступка, те доследно поштовање начела правичног вођења кривичног поступка²¹.

Према Европској конвенцији о људским правима, да би нека специјална истражна техника била примењена, мора бити регулисана законом. Сврха посебне законске регулативе, односно кривично процесног аспекта, који се огледа кроз специјалне истражне технике, јесте да се њоме обухвати један аспект криминалитета, који се с једне стране сматра посебно опасним, док је с друге стране веома тежак за решавање и доказивање применом класичних доказних метода. Ово због тога што се организоване криминалне и терористичке организације одликују високим степеном хомогености њених чланова, конспиративности, веома разноврсном социјалном структуром, равноправном заступљеношћу оба пола, знатно вишим степеном образовања, изузетно развијеном политичком или верском свести, израженом антисоцијалном оријентацијом, са чврстом, готово војном дисциплином и јасно израженом хијарархијском структуром, често и међународног карактера²². При томе, треба имати у виду и потпуно различиту правну природу терористичких кривичних дела, која су везана за националну безбедност, стога, значајне разлике морају постојати у истрагама ове групе кривичних дела, њиховом гоњењу, али и по питању остварења људских права у односу на кривична дела ратних злочина и организованог криминала. Ове три области, не могу се ставити у једну категорију, јер захтевају различите профиле и стручност државних органа надлежних за спровођење кривичних поступака, као и различите приступе у проналажењу и обезбеђивању доказа²³.

Са признавањем потребе да се у спречавању и борби против најтежих облика криминала, морају користити одређене специфичне методе, које нису свакодневне и уобичајене код «класичног» или «конвенционалног» криминала, установљен је један корпус мера које се најчешће називају специјалним истражним техникама. Суштински проблем примене ових техника је битно одступање од

21 С. Вуковић, Коментар законика о кривичном поступку, Пословни биро, Београд, 2006, стр. 24.

22 Ж. Алексић и др, *op.cit.*, стр. 301.

23 М. Вуковић, Овлашћења органа унутрашњих послова у сузбијању организованог криминала, XV семинар права у Будви од 4-6. јуна 2003. године.

неких традиционалних начела кривичног материјалног и процесног права, као и промена у ставовима о кривичној одговорности и кажњивости учинилаца кривичних дела и општеприхваћеним схватањима о односима државе према појединцима и њиховим људским правима²⁴.

Међутим, специјалне истражне технике за потребе превентивног рада полиције или кривично судских поступака (репресивног рада), се различито називају у упоредном кривично процесном законодавству. Тако на пример: у Немачкој срећемо термине „посебне истражне мере“ или „посебне полицијске истражне методе“, као и „прикривене истраге“ (verdeckte ermittlungen); у земљама англо-саксонског правног уређења, ове мере и радње се називају „прикривеним методама“ (undercover methods) или „тајним операцијама“ (undercover operation); у Србији се користи термин „посебне доказне радње“; у Црној Гори „мере тајног надзора“; на Косову и Метохији „скривене и техничке мере праћења и истраге“; у Републици Српској „посебне истражне радње“; у Хрватској „мере којима се привремено ограничавају уставна права и слободе ради прибављања података и доказа за спровођење кривичног поступка“.

У посебне доказне радње спадају²⁵:

- а) посебне доказне радње у погледу којих је материјални услов одређен на идентичан начин:
 - ▶ тајни аудио и видео надзор,
 - ▶ пружање симулованих правних послова;
 - ▶ аутоматско рачунарско претраживање личних и са њима других повезаних података
- б) посебне доказне радње које имају посебан материјални услов:
 - ▶ ангажовање прикривеног иследника;
 - ▶ контролисана испорука и
 - ▶ испитивање сведока сарадника.

24 Зборник радова: Борба против организованог криминала у Србији - од постојећег законодавства до свеобухватног предлога реформе, UNICRI Turin (Italy), Универзитет у Фиренци – Одсек за упоредно и кривично право и Институт за упоредно право, Београд, 2008, стр. 127.

25 М. Шкулић, Коментар Законика о кривичном поступку, Правни факултет Универзитета у Београду и ЈП Службени гласник, Београд, 2011, стр. 25.

У наведене мере најчешће спадају: полицијска опсервација, надзор комуникација, компјутерске претраге, контролисане испоруке, употреба информатора, прикривених истражитеља и сведока сарадника („покајника“), вођење криминалистичко-обавештајних банки података, извршење симулованих кривичних дела давања и примања мита, откупа дроге, лица и оружја. На пример, у немачком Закону о борби против организованог криминалитета предвиђени су следећи посебни начини прикупљања доказа: (1) акустични надзор, односно снимање телефонских и других разговора; (2) визуелни надзор и видео снимање, омогућавањем присмотре, те инсталирање видео-камера; (3) контрола писама и пакета; (4) коришћење информаната и лица од поверења; и (5) контролисани транспорт.²⁶

Један број метода специјалних истражних техника представља специфичне облике инфилтрације службеника овлашћених за спровођење закона (полицајаца) у криминални миље или средину, а ради прикупљања податка, информација и доказа о активностима осумњичених лица унутар криминалних група или организација.

Приликом нормирања специјалних истражних техника у национално законодавство потребно је водити рачуна и о одређеним стандардима формулисаним кроз следећа начела²⁷: *лејалићейта* – према којем примена ових техника мора бити изричито нормирана (предвиђена) само законом; *суйсигијарностии* – примена оваквих мера долази у обзир само у случају да се другим мерама не могу остварити жељени циљеви, а они су спречавање, откривање и доказивање најтежих кривичних дела; *сразмерностии* – према којем треба да постоји сразмера између повреде слобода и права грађана применом ових мера и тежине кривичних дела у чијем откривању и доказивању се оне примењују; као и *начело судској надзора* – према којем је суд једини орган који одобрава примену ових техника као и да даје оцену законитости њихове примене. Осим на наведена начела, посебну пажњу треба обратити и на питања:

- 1) **када прибећи примени ових техника** – где као правило важи начело супсидијарности, односно примена ових техника долази у обзир само у случају да се другим мерама не може постићи жељени циљ;
- 2) **степен вероватноће као услов примене специјалних истражних техника** – када постоје основи сумње или основана сумња да је неко лице извршило кривично дело, а што је уједно и један од предуслова начела

26 М. Шкулић, Организовани криминалитет, Београд, 2003, стр. 389.

27 начела су у складу са резолуцијом XVI Конгреса Међународног удружења за кривично право из 1999. године, одржаног у Будимпешти (Мађарској).

сразмерности повреде слободe и права грађана, и то пре свега права на приватност на чему посебно инсистира Европски суд за људска права;

- 3) **надлежност органа за одређивање и контролу примене специјалних истражних техника** – како се овим техникама задире у сферу људских права и слобода, више но што је случај са другим кривично процесним мерама уопште, суд мора бити једини и главни орган који одређује и контролише примену ових техника;
- 4) **време трајања специјалних истражних техника** – представља једно од кључних питања, јер се њиме задире у право на приватност лица, тако да временско трајање примене специјалних истражних техника мора бити законом регулисано, односно самим престанком потребе за њеном применом;
- 5) **кривична дела и лица према којима могу бити примењене мере** – представља питање каталога кривичних дела код којих може доћи до примене специјалних истражних техника, као и питање лица према којима ове технике могу бити употребљене;
- 6) **имплементација (примена) специјалних истражних техника** – мора бити законом решено, а због самог садржаја ових техника којима се задире у приватност и друга значајнија људска права и слободe, односно могућности злоупотребе стечених сазнања о лицу, због чега је изузетно значајно у чијој је надлежности њихова имплементација, као и начин комуникације надлежног државног органа са судом и тужилаштвом, као и због конспиративности ових техника;
- 7) **начин и време обавештавања о примени мера** – и то посебно у случају када не дође до покретања кривичног поступка;
- 8) **доказна вредност чињеница до којих се дошло применом специјалних истражних техника** - а посебно у случају незаконито одређене или незаконито реализоване мере.²⁸

Специјалне истражне технике или посебне доказне радње које треба ставити на располагање органима за спровођење закона (полиције) на пољу супротстављања најтежим облицима криминала обухватају: полицијска пристопа и дуготрајни полицијски надзор; тајно праћење, фотографисање и видео докумен-

²⁸ детаљније погледати С. Бејатовић, Посебне методе откривања и истраге кривичних дела организованог криминалитета, Правни информатор број 3/2006, Београд, 2006, стр. 62-63.

товање - које значи надгледање и документовање кретања осумњичених лица и њихових активности, без њиховог знања, од стране полиције; коришћење уређаја за праћење и позиционирање - подразумева коришћење од стране полиције, техничких средстава преко којих се идентификује локација осумњиченог лица или објекта на која су средства фиксирана; тајно надгледање разговора - подразумева надгледање, снимање и транскрибовање разговора осумњичених лица без знања или пристанка барем једног од лица која су подвргнута овој мери; праћење телефонског саобраћаја - значи прибављање извештаја од овлашћеног оператера о телефонским позивима усмереним од или према телефонском броју осумњиченог лица; претрес поштанских поштиљки - подразумева претрес и увид у садржај, од стране полиције, писама, телеграма и других поштиљки, укључујући ту и електронске (e-mail, SMS), које су упућене од или према осумњиченом лицу; откривање финансијских података и праћење финансијских трансакција - подразумева прибављање информација од банке или друге финансијске организације о стањима рачуна, депозита и других новчаних трансакција (једнократно или у одређеном временском периоду); извршење симулованих кривичних дела (корупције или куповине предмета кривичног дела); употреба информатора или доушника, прикривеног иследника и сведока-сарадника („покајника“).

- а) **Тајна опсервација** - *Опсервација* (посматрање) је појам латинског порекла и значи проматрати, пазити, надгледати, вршити надзор некога или нечега. Посматрање представља истовремено и репресивну, али и превентивну делатност државних органа. Са становишта криминалистике²⁹ опсервација (посматрање) може бити: (1) обично (опште), и (2) посебно (тајно).

Обично (ојшћје) опсервирање представља редовну службу полиције и других служби намењених сузбијању криминалитета, а састоји се у општем посматрању на одређеним местима – улицама, трговима, пијацама, железничким и аутобуским станицама, аеродромима, лукама, локалима, као и свим другим местима где се окупљају људи у великом броју. Могу га вршити припадници полиције и других државних органа непосредно, личним запажањем или уз помоћ одговарајућих техничких уређаја, специјално конструисаних и постављених за ове намене.

Тајна опсервација или специјално посматрање представља тајно праћење појединаца или групе лица са одређеним циљем. Тајна операција представља неупадљиво, систематско мотрење лица, ствари и места ради спречавања и откривања кривичних дела. У откривању и разјашњавању нај-

29 погледати В. Водинелић, Криминалистика – седмо измењено издање, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1996, стр. 75.

тежих кривичних дела, а нарочито оних које се врше конспиративно, тајна опсервација се често намеће као неопходан метод рада. Дискретан аудио и видео надзор лица и објеката представља нужан еквивалент тајном криминалном организовању и испољавању. Примена тајне опсервације врши се у случајевима када одређене индиције указују на поједина лица као учиниоце кривичних дела или чланове криминалних удружења, као и на одређене објекте и просторе на којима се та лица окупљају или непосредно реализују незаконите делатности, везе, контакте и састанак. Крајњи циљ тајне опсервације представља идентификацију учинилаца, као и спречавање, откривање и доказивање кривичних дела.

Зависно од предмета надгледања, као и начина на који се реализује, у оквиру тајне опсервације можемо разликовати тајну оптичку (визуелну и видео) опсервацију и тајну акустичку (звучну и аудио) опсервацију, при чему треба истаћи да се у савременим условима тајна опсервација углавном реализује применом савремених техничких уређаја у аудио-визуелним (комбинованим) облицима.

Тајна оптичка опсервација представља дискретно визуелно надгледање (посматрање), непосредно или помоћу техничких уређаја, одређених лица или објеката (простора), док тајна акустичка подразумева надзор и евентуално снимање разговора – усмено изговорених речи, једне или више особа, без њиховог знања или одобрења (једног или свих учесника разговора). У најширем контексту, циљ предузимања тајне опсервације је прибављање сазнања неопходних у криминалистичком раду на откривању и спречавању кривичних дела, углавном у оним ситуацијама када се до њих не може доћи на други начин, применом „класичних“ криминалистичких метода и техника.³⁰

Полицијска њрисмојра представља свакодневну и уобичајену полицијску проактивну (превентивну) делатност, која се спроводи на јавним местима, према тачно одређеним (осумњиченим) особама. Израз скривено фото или видео праћење означава праћење, посматрање или снимање појединаца, њиховог кретања или осталих активности од стране прописно овлашћеног припадника полиције, уз коришћење фото или видео уређаја, а без знања или сагласности најмање једног од лица над којима се примењује ова мера.

30 Д. Маринковић, Тајна опсервација у спречавању и сузбијању кривичних дела, Сузбијање криминалитета – деценија после смрти професора Водинелића, Правни факултет у Крагујевцу, 2004, стр. 218-219.

Скривено праћење разговора означава праћење, снимање или записивање разговора од стране овлашћеног припадника полиције, уз коришћење техничких средстава без знања или сагласности најмање једног од лица над којима се примењује ова мера.

Симулирана кувовина означава извршење чина куповине од осумњиченог лица предмета који могу користити као доказ у кривичном поступку или пак лица, које служи као предмет трговине људима.

Симулирање кривичног дела корупције (погмићивања) означава поступање које је исто као и кривично дело давања или примања мита, осим што се изводи у циљу прикупљања информација и доказа у кривичном поступку.

- б) **Мере електронског надзора и оптичких снимања лица и достављање података о стању пословних књига или личних рачуна осумњиченог** - Пошто ће надаље бити више речи о мерама инфилтрације, а посебно о ангажовању прикривених иследника, на овом месту задржаћемо се углавном на овлашћењима полиције у сузбијању организованог криминала која су карактеристична за редовни поступак, тј. на мерама надзора и оптичких снимања и на достављању података о стању пословних књига или личних рачуна осумњиченог. Наиме, Закоником о кривичном поступку из 2001. године предвиђена је могућност да се, под одређеним условима, органи унутрашњих послова изузетно јављају и као активни субјекти у спровођењу радњи доказивања у преткривичном поступку и истрази. Иначе су процесне радње доказивања у преткривичном поступку по садржини, форми и доказном значају истоветне са радњама извршеним у претходном кривичном поступку, и на њих се у потпуности односе одговарајуће одредбе ЗКП.

У складу са одредбом члана 232. ЗКП-а из 2001. године³¹, истражни судија може наредити **надзор и снимање телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичка снимања лица**. Најчешће је реч о конспиративном пресретању комуникација осумњиченог, којом приликом се постављају одговарајући уређаји на телефонске жице (wiretapping), затим о пресретању непосредне вербалне комуникације осумњиченог путем тзв. озвучења просторија скривеним микрофонима и сличним средствима, али и о пресретању осталих облика електронских комуникација осумњиченог (мобилна

31 примедба аутора - овај члан ЗКП-а је брисан изменама и допунама из 2009. године.

телефонија, персонални рачунар, телефакс, пејџер и друга техничка средства). С друге стране, овде долазе у обзир сви видови тајног снимања оптичким средствима, тј. фотографским апаратима, видео камерама, магнетоскопима и сличним средствима (тзв. фото и ТВ документовање).

Постоји дилема око мере *тајног праћења*, у смислу да ли се и она реализује у складу са правилима која важе за мере надзора и оптичких снимања из члана 232. ЗКП из 2001. године. Имајући у виду да се по овим одредбама реализује и мера оптичког снимања лица одговарајућим техничким средствима, те да мера тајног праћења има за циљ документовање одређених активности осумњиченог и оптичким снимањем, јасно је да меру тајног праћења осумњиченог треба третирати као вид тајног надзора и снимања. Према томе, уколико је мера тајног праћења и осматрања примењена према осумњиченом, под условима предвиђеним одредбом члана 504^љ ЗКП (у редовном поступку члана 232. ЗКП), овако прикупљени подаци биће процесно валидни и на њима може бити заснована судска одлука³².

Меру надзора и снимања телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичких снимања лица истражни судија може наредити у преткривичном поступку, тј. према лицима за која постоје основи сумње за кривична дела са елементима организованости. У кривична дела са елементима организованог криминала законодавац у члану 232. ЗКП изричито убраја фалсификовање и праће новца, неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога, недозвољену трговину оружјем, муницијом или експлозивним материјама и трговину људима, мада је у смислу члана 504^љ ЗКП јасно да и остала кривична дела долазе у обзир ако имају „елементе“ организованог криминала. Поменуте мере тајне опсервације истражни судија наређује на основу писменог и образложеног предлога државног тужиоца, који може да је предложи самоиницијативно, али тај предлог може да иницира и орган унутрашњих послова обраћајући се надлежном државном тужиоцу са одговарајућом образложеном иницијативом. Наредбу истражног судије извршавају органи унутрашњих послова. Примена ових мера у посебном кривичном поступку за дела организованог криминала може трајати до 6 месеци, али се због важних разлога може продужити још два пута по 3 месеца. Према томе, мере надзора и оптичких снимања у овом поступку могу трајати нај-

32 О тактици примене специјалних техничких средстава у надзору комуникација и оптичком снимању лица, види: М. Зарић, М. Милошевић, Надзор над комуникацијама, у: *Три деценије школовања и обуке професионалаца* (зборник радова), Београд, ВШУП, 2003, стр. 86-93.

дуже годину дана, али се при томе мора имати у виду принципи сразмерности и супсидијарности. Насупрот томе, мере надзора и оптичких снимања у редовном поступку за сва закоником одређена кривична дела могу трајати до 6 месеци (члан 232. став 2. ЗКП)³³.

Изменама и допунама током 2009. године одредби члана 504е. ЗКП-а из 2001. године, омогућено је да на писмени и образложени предлог јавног тужиоца истражни судија може наредити надзор и снимање телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичка снимања лица за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело из члана 504а овог законика, ако се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано. Мере из става 1. овог члана изузетно се могу одредити и ако постоје основи сумње да се припрема неко од кривичних дела из члана 504а овог законика, а околности случаја указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати, или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност. Мере из става 1. овог члана одређује истражни судија образложеном наредбом. У наредби се наводе подаци о лицу према којем се мера примењује, основи сумње, начин спровођења, обим и трајање мера. Мере могу трајати најдуже шест месеци, а због важних разлога могу бити продужене још највише два пута у трајању од по три месеца. Извођење мера се прекида чим престану разлози за њихову примену.

Најзад, према члану 234. ЗКП-а из 2001. године, кад постоји сумња да је извршено кривично дело за које је прописана казна затвора од 10 година и тежа казна, истражни судија може наредити банкарској, финансијској или другој организацији **достављање података о стању пословних књига или личних рачуна осумњиченог**. Ову наредбу истражни судија издаје на писани и образложен предлог државног тужиоца, који ту меру може предложити самостално или на иницијативу органа унутрашњих послова, као и у случају мере надзора и снимања разговора и комуникација и оптичких снимања лица. Пошто се ова наредба издаје у преткривичном поступку, очигледно да је реч само о основима сумње да је извршено тешко кривично дело.

33 У редовном кривичном поступку ове мере су дозвољене кад постоје основи сумње да су лица сама или са другим извршила деликте: против уставног уређења или безбедности земље, против човечности и међународног права, давање и примање мита, изнуде и отмице (чл. 232. ЗКП).

Са подацима добијеним на овај начин упознаје се државни тужилац, а уколико процени да такви подаци нису потребни за вођење кривичног поступка или одлучи да против осумњиченог неће захтевати вођење кривичног поступка, сви достављени подаци ће се уништити под надзором истражног судије, који ће о томе сачинити записник. Сматра се да наредба истражног судије из члана 234. став 1. ЗКП из 2001. године, у ствари представља основ за ослобођење од дужности чувања пословне тајне службеника и одговорних лица у банкарским и сличним организацијама, на чије су чување иначе дужни према прописима о тим организацијама. С друге стране, новина се огледа у томе што је сада право увида органа унутрашњих послова у стање пословних рачуна, изједначено са начином остваривања увида у стање личних рачуна (штедних улога и сл.), односно и један и други увид више нису могући без наредбе суда. Ову наредбу суда орган унутрашњих послова мора претходно да прибави, па тек потом да оствари увид у стање личних и пословних рачуна осумњиченог³⁴.

- в) **Прикупљање информација и података преко информатора, информаната, сарадника и доушника** - *Прикупљање информација и података преко сарадника (информатора) или доушника*, подразумева прикупљање сазнања о деловању осумњичених лица припадника криминалних група или организација, преко трећих лица која су са њима у одређеној интеракцији, а под надзором припадника полиције. Информатор је особа која сарађује са органима гоњења ради обезбеђивања поверљивих обавештења и сазнања значајних за откривање и спречавање одређених кривичних дела, као и откривање и хватање учинилаца тих кривичних дела. Постоје две основне категорије информатора. Једну чине особе чији је контакт са полицијом ограничен само на један криминални догађај и које по правилу желе да остану анонимне. У другу категорију спадају лица која успостављају трајну сарадњу са полицијом, а углавном је реч о особама блиским криминалним круговима и бившим осуђеницима.³⁵

Осим наведене поделе, у теорији постоји и подела информатора на указиваче (*indicateurs*) и потказиваче (*denonciateurs*). У теорији и пракси се још користе и појмови: - агент (латински - *agens*): тајни полицајац; посло-

34 Упореди: Т. Васиљевић, М. Грубач, *Коментар Законика о кривичном поступку*, ЈП Службени гласник, Београд, 2003, стр. 446; М. Вуковић, З. Ђокић, *Законик о кривичном поступку са објашњењима и обрасцима*, МУП РС, Београд, 2002, стр. 201.

35 Алексић Ж. и др, *Лексикон криминалистике*, Глосаријум, Београд, 1999, стр. 96.

вођа; посредник; представник фирме; заступник; потајник; - шпијун (италијански - *spione*): ухода; достављач; доушник; потказивач; - информатор (латински – *informer*): обавештавач; обавестилац; известилац; извор сазнања; - конфидент (латински – *confidens*): повереник; поузда-ник; поверљиво лице.

Под појмом *сарадника* подразумевамо лице које организовано, тајно, свесно и континуирано прикупља податке и обавештења или извршава друге поверене задатке од стране полиције.

Појам *информатор* (поверљива особа) у ширем смислу речи јесте криминалистичко-тактички збирни појам за низ категорија особа којима се полиција повремено или стално, али увек тајно користи за добијање информација које су криминалистички важне, а односе се на планирање или извршавање кривичних дела, њихове учиниоце, саучеснике, организаторе, подстрекаче и слично. Овај криминалистичко тактички институт је непрекидно повезан са свим врстама специјалне опсервације полиције; тајним надзором; постављањем клопки и слично.

Под *информатором* у *ужем смислу*, подразумевамо особу која саопштава полицији информације поверљиве природе захтевајући да остане непозната (анонимна). Другим речима потребно је поверљивој особи (информатору) заштитити идентитет у будућем кривичном поступку по сваку цену, макар то имало за последицу и обуставу поступка.³⁶ Наведена дефиниција појма информатор јасно указује да постоје одређени елементи који су битна претпоставка остваривања сарадње и уопште заснивања односа са полицијом. Ти елементи су: организованост, тајност, свест и континуираност.

Мрежа информатора – док је информатор особа која свесно и тајно ради по налозима и контролом полиције, мрежа информатора је једно од оперативних криминалистичких средстава које се примењује у раду полиције. То је скуп свих информатора распоређених и усмерених тако да се обезбеђује правовремено и директно сазнавање чињеница занимљивих за полицију, као и брже, потпуније и ефикасније спровођење оперативних делатности полиције.

Посебно значајно питање представља процес ангажовања или успостављања организоване и тајне сарадње између полиције и одабраног

36 Д. Модли: *Информатори*, Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске, Загреб, 1993, стр. 3-6.

кандидата, уз могућност његовог развоја од информатора или сарадника, ка сведоку кривичног поступка (било као заштићеног сведока или сведока-сарадника), као један низ сложених и понекад врло деликатних радњи и поступака које имају своје трајање и предвиђене садржаје.

Овај процес има више фаза које сачињавају заокружену целину: 1) процену криминалистичко-оперативне ситуације, као битног полазишта припадника полиције, које условљава потребу полиције за стварањем информатора или сарадника; 2) избор и селекција кандидата за ангажовање; 3) изучавање кандидата применом оперативних и оперативно-техничких метода и средстава полиције; 4) формулисање предлога за ангажовање кандидата за сарадњу и захтевање одобрења за чин ангажовања од надлежног старешине у полицији или државног тужиоца; 5) припрема припадника полиције за чин ангажовања информатора или сарадника, односно за вођење службеног разговора са кандидатом; 6) чин ангажовања кандидата за сарадњу; 7) извештај припадника полиције о ангажовању кандидата за сарадњу; 8) формирање досијеа информатора или сарадника, као и њихово регистровање (као оперативних извора сазнања) и даље чување; 9) процена могућности ангажовања информатора за потребе доказивања кривичних дела; 10) остваривање статуса заштићеног сведока или сведока-сарадника.

Правни основ за ангажовање информатора или сарадника није на јасан и прецизан начин дефинисан у Србији, било Законом о полицији, било Закоником о кривичном поступку (ЗКП из 2001. године, ЗКП из 2006. године или ЗКП из 2011. године). Дакле, мера ангажовања информатора или сарадника представља једну од оперативно-тактичких мера криминалистичке полиције, која није дефинисана законом, већ искључиво правилима струке. Као правни основ за ангажовање информатора или сарадника (оперативних извора сазнања), примењују се у најширем смислу одредбе Закона о полицији и ЗКП-а, а као одређена каучук-норма.

Тако су у одредби члана 10. Закона о полицији прописани најшире послови на којима се може ангажовати информатор или сарадник, односно да су то полицијски послови намењени: безбедносној заштити живота, права, слобода и личног интегритета лица, као и подршка владавине права, односно заштита имовине; спречавању, откривању и расветљавању кривичних дела, прекршаја и других деликата, другим видовима борбе против криминала и отклањање његових организованих и других облика; откривању и хватању извршилаца кривичних дела и прекршаја и других лица за којима се трага и њихово привођење надлеж-

ним органима. Међутим, у одредби члана 74. наведеног закона, омогућена је заштита поверљивих података о идентитету лица које је дало обавештење о подацима за чије је прикупљање полиција овлашћена. Такође, у одредби члана 76. Закона о полицији, где је прописана евиденција личних и других података, наведено је да полиција води евиденције о оперативним изворима сазнања и лица под посебном полицијском заштитом.

Према ЗКП-у из 2001. године, најшири правни основ за ангажовање информатора био је садржан у одредбама члана 225. став 1, према којима је омогућено полицији да, ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности, предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и прикупе сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.

Према ЗКП-у из 2006. године, одредбом члана 226. став 1. одређене су радње полиције у претходној истрази, као и дата најшира могућност за ангажовање информатора или сарадника у случајевима ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело које се гони по службеној дужности, када је полиција дужна да предузме потребне мере да се идентификује, пронађе и ухвати учинилац кривичног дела, да се учинилац или прикривач не сакрије или не побегне, да се обезбеде трагови кривичног дела и предмета који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.

Према ЗКП-у из 2011. године, одредбом члана 286. став 1. уређена су овлашћења полиције у предистражном поступку, односно омогућено је и ангажовање информатора, ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење поступка.

Прикривени истражитељ - Под појмом прикривеног истражитеља (undercover agent) подразумевају се полицијски или службеници другог државног органа, који под сакривеним идентитетом-легендом дугорочно прикупљају информације и доказе у одређеном криминалном миљеу. Они се користе, по правилу, када друге мере не дају успеха, јер на путу

њиховог остварења стоје многе препреке. Првенствено, главна препрека произлази из неповерења чланова злочиначког удружења или организације према новопридошлим или регрутованим члановима, што прикривеном истражитељу онемогућава успешан и брз продор у сам врх злочиначке пирамиде. Осим препрека ове врсте, разлози ретком коришћењу те мере налазе се и у недовољно јасној правној уређености оквира и услова деловања прикривеног истражитеља у криминалном миљеу.

Полицијска пракса разликује два облика прикривених истражних делатности: а) деловање полицајаца, у оквиру радне смене, на улици, више успутно, у грађанском оделу контактирају са припадницима криминалног миљеа, као агенти са скраћеним радним временом (*partial undercover work*); б) деловање полицијских службеника у улози прикривеног истражитеља са пуним радним временом, који се у потпуности инфилтрира и прихвата стил живота у «подземљу», под легендом постаје члан неке криминалне скупине (*deep undercover agent*).

Имајући у виду активности прикривеног иследника, као и доказни значај података које он прикупља, постоје две врсте ових података: а) они који ће непосредно моћи да представљају доказ у кривичном поступку, када се и ако поступак уопште покрене и б) подаци који не представљају доказ у кривично процесном смислу, већ су само део сазнања до којих је дошао прикривени иследник, али који ће моћи да добију доказни значај, уколико их током свог исказа у својству сведока презентира суду.

Посебно питање представља ангажовање агент-провокаatora од стране полиције. Агент-провокатор је оно лице које прикривајући прави идентитет, фингира удруживање са другим лицима и својим деловањем настоји да наведе појединце да манифестују и реализују своје криминалне намере, те тако прибавља податке за превенцију или доказе за репресију незаконитих радњи. У пракси је забрањена употреба тзв. „агента провокаatora“ који самостално иницира извршење кривичних дела.

Сведок сарадник (џокајник) је лице за које постоји основана сумња да је припадник криминалне организације и које је то изричито признало, а против којег је донето решење о спровођењу истраге или подигнута непосредна оптужница за дело организованог криминала, а које је оно у потпуности признало, а његово признање је поткрепљено другим доказима. У пракси се овај институт још назива и крунски сведок, сведок сарадник, као и сарадник правосуђа или „*pentit*“ - *collaboratori di giustizia*.

Сведок сарадник је био нови институт у области доказивања³⁷ везаним за измене и допуне ЗКП-а из 2001. године, који је задржан у истој форми и у ЗКП-у из 2006. године. То је лице (осумњичени или окривљени) коме се опрашта почињено дело организованог криминала због тога што је спремно да истинито сведочи о кривичном делу у чијем извршењу је учествовало. Наиме, државни тужилац може суду до завршетка главног претреса предложити да се као сведок сарадник саслуша припадник криминалне организације, против кога је поднета кривична пријава или се води кривични поступак за дело организованог криминала, под условом да постоје олакшавајуће околности на основу којих се, према кривичном закону, може ослободити од казне или му се казна може ублажити и ако је значај његовог исказа за откривање, доказивање или спречавање других кривичних дела криминалне организације претежнији од штетних последица кривичног дела које је учинио. Међутим, сведок сарадник не може бити лице за које постоји основана сумња да је организатор криминалне групе.

Пре подношења захтева, државни тужилац ће упозорити сведока сарадника на дужност да положи заклетву и да говори истину и ништа не прећути, уз упозорење да лажно сведочење у кривичном поступку представља посебно кривично дело (члан 102. став 2. и члан 106. ЗКП из 2006. године). На погодност ослобађања од дужности сведочења (према члану 98. ЗКП из 2001. или члану 104. ЗКП-а из 2006. године) и дужности одговарања на поједина питања (према члану 100. ЗКП-а из 2001. године или члану 103. ЗКП-а из 2006. године) сведок сарадник се не може позивати. Према томе, овај сведок нема право да буде ослобођен дужности сведочења према окривљеном који му је сродник или друго блиско лице, нити право да буде ослобођен дужности да одговара на поједина питања када је вероватно да ће себе или одређена блиска лица тиме изложити тешкој срамоти, знатној метеријалној штети или кривичном гоњењу.

Иницијатива за регрутовање сведока сарадника, тј. за одустанак од кривичног гоњења датог лица као меру процесног права, потиче од државног тужиоца, али о томе у форми решења одлучује кривични суд у зборном саставу - ванрасправно веће пре почетка главног претреса (чл. 24. ст. 6 ЗКП-а из 2001. године, али и ЗКП-а из 2006. године), односно судеће веће на главном претресу. Против решења којим се предлог

37 Назив овог института очигледно је инспирисан одговарајућим решењем из позитивног италијанског законодавства, мада се у теорији с правом указује на несавршеност израза „сведоци сарадници правосудја“ (collaboratori di giustizia).

одбија могућа је жалба државног тужиоца вишем суду у року од 48 сати, што значи да осумњичени, одн. окривљени нема право жалбе по овом питању. Најзад, приликом саслушања сведока сарадника у истрази јавност је искључена, а исто важи и за главни претрес осим ако веће на предлог државног тужиоца и уз сагласност сведока не одлучи другачије.

Сведок сарадник не може бити гоњен за кривично дело организованог криминала, за које се води поступак, ако је суду дао исказ у складу са обавезама из члана 504ђ, ст. 1. и 2. ЗКП из 2001. године, односно из члана 156. ЗКП-а из 2006. године, тј. ако је потписао записник који садржи изречена упозорења, одговоре које је пружио и изјаву да ће дати исказ о свему што му је познато и да неће ништа прећутати. Другим речима, супсидијарна тужба није могућа у таквој ситуацији. Ако сведок сарадник не поступи у складу са овим обавезама или ако пре правноснажно окончаног поступка изврши ново кривично дело организованог криминала, државни тужилац ће наставити кривично гоњење, односно покренути кривични поступак.

Најзад, посебно је предвиђено да државни тужилац може одредити да се одређеном сведоку („заштићени сведок“), сведоку сараднику и члановима њихове уже породице обезбеди посебна заштита. Насупрот овоме, у редовном кривичном поступку може се одредити посебна заштита одређеном сведоку, али не и члановима његове уже породице. ЗКП-ом из 2011. године уведени су нови процесни институти у вези са сведоком сарадником и то: споразум о сведочењу окривљеног и споразум о сведочењу осуђеног, односно сведок окривљени и сведок осуђени. На лица која су до дана ступања на снагу овог закона стекла статус сведока сарадника примењују се законске одредбе о сведоку сараднику које су важиле у време добијања тог статуса.

Мере њајној надзора комуникација, или оно што се данас подразумева под њима, постоје прилично дуго и примењују се у различитим модалитетима у сузбијању и спречавању криминала, при чему је њихова примена била ограничена са најмање три фактора: подручје примене су донедавно представљале искључиви метод рада обавештајних служби, односно коришћене су приликом супротстављања политичким деликтима; њихова примена у борби против класичног криминала сматрана је недопустивом из моралних, хуманих и других разлога, те као таква несвојствена правној, демократски уређеној држави, због чега је била експлицитно или имплицитно законом забрањена; развој науке и технологије, пре свега електронике, није био на тако високом нивоу као

данас, због чега примена појединих метода и није била могућа уопште или су ефекти примене били ограничени, али је електронска револуција омогућила такав обим њихове примене и са таквим резултатима, који су до скоро били незамисливи, дакле ове технике су постале „суперфикасне“.³⁸

У пракси се мере тајног надзора комуникација своде на: акустичну примотру просторија, аутомобила и самог човека, као и телефонских веза (фиксна, мобилна и сателитска телефонија); преузимање факс-веза и модемске везе; преузимање компјутерских информација (електронска пошта), укључујући ту и радио-зрачење компјутера, улажење у базе података; тајно фотографисање и снимање, визуелно праћење објекта, као и лоцирање СМС порука на мрежи мобилне телефоније (за потребе утврђивања локације траженог лица), упућених од стране криминалистичке полиције или служби безбедности. За тајни надзор комуникација користе се и сателити, као и уређаји за прислушкивање кабловских веза са широкопојасним пријемником. Осим изнетих мера, у пракси је присутан поступак познат као мерење, који укључује употребу уређаја који бележе бројеве позване са одређеног телефонског апарата, као и време и трајање сваког позива.

- г) **Програмске или растер претраге** - *Програмске или растер истрепаје (йрочешљавања)* - заправо представљају методе рачунарског обрађивања доступних података (немачки - Rasterfahndung), односно растер прочешљавање као метод који је нашао широку примену у борби против организованог криминала (али и тероризма) у Немачкој, Сједињеним Америчким Државама, Аустрији, Хрватској и другим земљама. Иначе, ова специјална истражна техника се састоји у аутоматском (компјутеризованом) претраживању идентификационих података одређених лица, који имају индицијални значај, односно сужавају круг осумњичених или упућују на евентуалног учиниоца дела организованог криминала. Поред тих термина, у упоредно правној пракси се говори још и о аутоматском рачунарском претраживању личних и других података, компјутерском срањивању података и слично.

Растер прочешљавање је коришћење података који се налазе у приватним или јавним банкама података према унапред утврђеним кримина-

38 Б. Бановић, Специјалне истражне радње и њихов допринос откривању и доказивању кривичних дела и извршилаца, Ревиија за криминологију и кривично право, број 2/2006, Београд, 2006, стр. 131-133.

листичким критеријумима (растери) у циљу откривања осумњиченог и проналажења других лица и предмета. Повезивањем различитих банака података, стварањем интегралних система података отвара се и могућност приступања информацијама различите природе (здравствено осигурање, пореско стање, банковни рачуни, војна обавеза, судски поступци и слично) о грађанима и стварање комплетне слике о њиховој личности. Уобичајена форма ове радње је упоређивање доступних података путем аутоматске обраде са постојећим подацима или са новим подацима који су настали програмским прочешљавањем.

У пракси се разликују две врсте упоређивања података, негативно и позитивно. Код негативног, долази до брисања полазног податка ако се покаже нека конвергенција у односу на податак са којим се врши упоређивање, односно доприноси елиминацији одређених лица из круга осумњичених аутоматизованим претрагама кроз полицијске, административне и друге евиденције. У случају позитивног упоређивања, ствара се нови податак на основу пронађених подударних података, односно утврђивање круга осумњичених лица на основу одређених карактеристика, чињеница или способности, које су запажене код непознатог учиниоца кривичног дела.

Растер програмом се утврђени подаци могу даље дорађивати и употребљавати са другим растер програмима, што служи сужавању круга сумњивих лица. Метод растер претрага је унео нови квалитет у криминалистички рад, јер се активности усмеравају на велики број лица која нису класичним методама рада полиције осумњичена за извршено кривично дело. Из прикупљене масе података ће осумњичени бити издвојен тек након прибављања података који указују на индиције у вези са жртвом, посредно на учиниоца или на неке околности конкретног случаја. Ради се о обради огромног броја података, који се класичним радом полиције не би ни могли искористити. Растер претраживања су апстрактне природе и претходе раду усмереном на одређено лице. Суштину ове специјалне истражне технике представља омогућавање слободног приступа полицији свим евиденцијама, које се воде аутоматизовано, што опет одудара од начела заштите права на приватност грађана и информатичко самоодређење³⁹.

- д) **Контролисана испорука** - *Контролисана испорука* је дозвола да законом забрањене пошљице (оружје, наркотици, људи, анитквитети и

39 Ж. Сачић, Организовани криминал - методе сузбијања, Информатор, Загреб, 2001, стр. 111.

слично) неометано изађу или уђу, односно пређу преко територије једне или више држава, а да се при томе прате до крајњег одредишта, ради идентификовања и хапшења припадника криминалних група или организација. Суштина је у томе да се приђе што је могуће више „врху пирамиде“ криминалне групе или организације. Због тога се хапшење непосредних извршилаца („мрава“) и заплена забрањене пошиљке, одлаже до момента када се прикупи што је могуће више сазнања, информација и доказа, али и идентификују главни организатори кривичног дела. Контролисана испорука се у међународној пракси може идентификовати као испорука где нема директне контроле, односно пошиљка се само надгледа.

Примену било које од наведених мера, подразумева законом утврђену процедуру по одобрењу и надзору судске власти, а један број техника је могуће спроводити и уз надзор државног тужиоца. Прецизно утврђена методологија примене специјалних истражних техника или посебних доказних радњи омогућава прикупљање доказа релевантних за судски поступак, што уједно представља и један од основних циљева примене ових мера и техника у раду полиције и правосудних органа. За примену специјалних истражних радњи потребно је испунити три основне претпоставке:

- ▶ надлежност суда за одлучивање о примени оваквих мера;
- ▶ постојање одговарајућег материјално правног услова;
- ▶ поштовање законом прописане форме деловања надлежних државних органа у примени мера, којима се одступа од неких уставом прокламованих слобода и права.⁴⁰

Стање према ЗКП-у из 2011. године – посебне доказне радње су разрађене у одредбама члана 161. до 187. овог законика. У њих спадају:

- ▶ тајни надзор комуникација (члан 166. - 170.);
- ▶ тајно праћење и снимање (члан 171. – 173.);
- ▶ симуловани послови (члан 174. – 177.);
- ▶ рачунарско претраживање података (члан 178-180);

40 М. Шкулић, Аудио надзор телефонских и других разговора у кривичном поступку, *Безбедност*, бр. 1/1997, Београд, стр. 21.

- контролисана испорука (чланови 181. и 182.) и
- прикривени иследник (члан 183. – 187.).

Према одредбама члана 161. и 162. ЗКП-а из 2011. године, посебне доказне радње се могу одредити према лицу за које постоје основи сумње да је учинило одређено кривично дело, а да се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано. Поред тога, посебне доказне радње се могу одредити и према лицу за које постоје основи сумње да припрема неко од законом одређених кривичних дела, а околности случаја да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност.

Постоји мишљење у стручној јавности да би у случају припремања кривичног дела посебне доказне радње требало ограничити само на примену тајног надзора комуникација и на тајно праћење и снимање и то без могућности продужења⁴¹.

Под предходно наведеним условима, посебне доказне радње могу се одредити за следећа кривична дела:

- 1) за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности. Тако на пример:

- Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, формирано је тужилаштво за организовани криминал, а овај закон се примењује ради откривања, кривичног гоњења и суђења за:

- (1) кривична дела организованог криминала,
- (2) кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије (убиство представника највиших државних органа из члана 310. КЗ, оружане побуне из члана 311. КЗ и тероризма из члана 312. КЗ),
- (3) кривична дела против службене дужности (злоупотреба службеног положаја из члана 359. КЗ, трговине утицајем из члана 366. КЗ, примање мита из члана 367. КЗ и давање мита из члана 368. КЗ), када је окривљени, односно лице којем се даје мито, службено или одговорно лице које врши јавну функцију на основу избора, именовања или постављења од стране Народне скупштине, Владе, Високог савета судства или Државног већа тужилаца,

41 Р. Роскић, Коментар Законика о кривичном поступку – прво издање, Пословни биро, Београд, 2011, стр. 111.

(4) кривично дело злоупотреба службеног положаја из члана 359. став 3. КЗ, када вредност прибављене имовинске користи прелази износ од 200.000.000 динара,

(5) кривично дело међународни тероризам из члана 391. КЗ и кривично дело финансирање тероризма из 393. КЗ,

(6) кривично дело прања новца из члан 231. КЗ, ако имовина која је предмет прања новца потиче из кривичних дела из тач. (1), (3), (4) и (5) овог члана,

(7) кривична дела против државних органа (спречавање службеног лица у вршењу службене радње из члана 322. ст. 3. и 4. КЗ-а и напада на службено лице у вршењу службене дужности из члана 323. ст. 3. и 4. КЗ) и кривична дела против правосуђа (помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дела из члана 333. КЗ и давање лажног исказа из члана 335. КЗ, спречавање и ометање доказивања из члана 336. ст. 1, 2. и 4. КЗ и недозвољено јавно коментарисање судских поступака из члана 336б. КЗ, повреда тајности поступка из члана 337. и бекство и омогућавање бекства лица лишеног слободе из члана 339. Кривичног законика), ако су извршена у вези са кривичним делима из тач. (1) до (6) овог члана.

- Законом о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала, у Вишем јавном тужилаштву у Београду образовано је посебно одељење за борбу против високотехнолошког криминала, а закон се примењује ради откривања, кривичног гоњења и суђења за:

(1) кривична дела против безбедности рачунарских података одређена Кривичним закоником;

(2) кривична дела против интелектуалне својине, имовине, привреде и правног саобраћаја, код којих се као објекат или средство извршења кривичних дела јављају рачунари, рачунарски системи, рачунарске мреже и рачунарски подаци, као и њихови производи у материјалном или електронском облику, ако број примерака ауторских дела прелази 2000 или настала материјална штета прелази износ од 1.000.000 динара;

(3) кривична дела против слобода и права човека и грађанина, полне слободе, јавног реда и мира и уставног уређења и безбедности Републике Србије, која се због начина извршења или употребљених средстава могу сматрати кривичним делима високотехнолошког криминала, у складу са чланом 2. став 1. овог закона.

- Законом о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине, формирано је тужилаштво за ратне злочине. Овај закон примењује се ради откривања, кривичног гоњења и суђења за:

(1) кривична дела геноцида из члана 370. КЗ; злочина против човечности из члана 371. КЗ; ратних злочина против цивилног становништва из члана 372. КЗ; ратних злочина против рањеника и болесника из члана 373. КЗ; ратних злочина против ратних заробљеника из члана 374. КЗ; организовања и подстицања на извршење геноцида и ратних злочина из члана 375. КЗ; употребе недозвољених средстава борбе из члана 376. КЗ; недозвољене производње, промета и држања оружја чија је употреба забрањена из члана 377. КЗ; противправног убијања и рањавања непријатеља из члана 378. КЗ; противправног одузимања ствари од убијених из члана 379. КЗ; повреде парламентарара из члана 380. КЗ; суровог поступања са рањеницима, болесницима и ратним заробљеницима из члана 381. КЗ; неоправданог одлагања репатријације ратних заробљеника из члана 382. КЗ; уништавања културних добара из члана 383. КЗ; неспречавања вршења кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом из члана 384. КЗ; као и кривичних дела злоупотребе међународних знакова из члана 385. и агресивног рата из члана 386. КЗ;

(2) тешка кршења међународног хуманитарног права извршена на територији бивше Југославије од 1. јануара 1991. године, која су наведена у Статуту Међународног кривичног суда за бившу Југославију;

(3) кривично дело помоћи учиниоцу после извршеног кривичног дела из члана 333. Кривичног законика, ако је извршено у вези са кривичним делима из тачкама (1) и (2) овог члана.

- 2) тешко убиство из члана 114. КЗ; отмица из члана 134. КЗ; приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију из члана 185. КЗ; изнуда из члана 214. став 4. КЗ; фалсификовање новца из члана 223. став 1 до 3. КЗ; прање новца из члана 231. став 1 до 4. КЗ; неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога из члана 246. став 1 до 3. КЗ; угрожавање независности из члана 305. КЗ; угрожавање територијалне целине из члана 307. КЗ; напад на уставно уређење из члана 308. КЗ; позивање на насилну промену уставног уређења из члана 309. КЗ; диверзија из члана 313. КЗ; саботажа из члана 314. КЗ; шпијунажа из члана 315. КЗ; одавања државне тајне из члана 316. КЗ; изазивање националне, расне и верске мржње

и нетрпељивости из члана 317. КЗ; повреда територијалног суверенитета из члана 318. КЗ; удруживање ради противуставне делатности из члана 319. КЗ; припремање дела против уставног уређења и безбедности Србије из члана 320. КЗ; тешка дела против уставног уређења и безбедности Србије из члана 321. КЗ; недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја из члана 348. став 3. КЗ; недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи из члана 350. став 2. и 3. КЗ; злоупотреба службеног положаја из члана 359. КЗ; трговина утицајем из члана 366. КЗ; примање мита из члана 367. КЗ; давање мита из члана 368. КЗ; трговина људима из члана 388. КЗ; узимање талаца из члана 392. КЗ и кривично дело из члана 98. став 3. до 5. Закона о тајности података.

- 3) Спречавања и ометања доказивања из члана 336. став 1. КЗ ако је учињено у вези са претходно наведеним кривичним делом из 1) и 2). Посебна доказна радња прикривени иследник из члана 183. ЗКП-а из 2011. године, се може одредити само за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности.

Уколико се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано, односно у случају припремања кривичног дела неопходно да околности случаја указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност. Посебна доказна радња тајног надзора комуникација из члана 166. ЗКП-а из 2011. године, може се одредити и за следећа кривична дела:

- ▶ неовлашћено искоришћавање ауторског дела или предмета сродног права из члана 199. КЗ;
- ▶ оштећење рачунарских података и програма из члана 298. став 3. КЗ;
- ▶ рачунарска саботажа из члана 299. КЗ;
- ▶ рачунарска превара из члана 301. став 3. КЗ; и
- ▶ неовлашћени приступ заштићеном рачунару, рачунарској мрежи и електронској обради података из члана 302. КЗ.

Окривљени сарадник - Када говоримо о споразуму за сведочење окривљеног, морамо напоменути да је његово закључење могуће од доношења наредбе о спрово-

вођењу истраге па до завршетка главног претреса и то за кривична дела из члана 162. став 1. тачка 1. ЗКП-а из 2011. године, односно за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности. Овај споразум се може закључити са окривљеним који је у потпуности признао да је учинио кривично дело, под условом да је значај његовог исказа за откривање, доказивање или спречавање кривичног дела из члана 162. став 1. тачка 1. ЗКП-а, претежнији од последица кривичног дела које је учинио (окривљени сарадник). Окривљени за кога постоји основана сумња да је организатор организоване криминалне групе не може бити предложен за окривљеног сарадника.

Осуђени сарадник – Јавни тужилац и осуђени могу закључити споразум о сведочењу, ако је значај исказа осуђеног за откривање, доказивање или спречавање кривичних дела из члана 162. став 1. тачка 2. ЗКП-а из 2011. године претежнији од последица кривичног дела за које је осуђен (осуђени сарадник). Као што је случај и код окривљеног сарадника, за осуђеног сарадника се не може предложити лице које је осуђено као организатор организоване криминалне групе.

Окривљени и осуђени, приликом закључивања наведених споразума морају имати браниоца, у складу са чланом 74. тачка 8. ЗКП-а из 2011. године, од почетка преговора са јавним тужиоцем па до доношења одлуке суда о споразуму (случај обавезне одбране).

Закон о електронским комуникацијама⁴² - Овим законом уређују се: услови и начин за обављање делатности у области електронских комуникација; надлежности државних органа у области електронских комуникација; положај и рад **Регулаторне агенције за електронске комуникације и поштанске услуге**; накнаде; спровођење јавних консултација у области електронских комуникација; обављање делатности електронских комуникација по режиму општег овлашћења; пројектовање, изградња или постављање, коришћење и одржавање електронских комуникационих мрежа, припадајућих средстава, електронске комуникационе опреме и терминалне опреме; право службености и заједничког коришћења; међуповезивање и приступ; пружање услуга универзалног сервиса; одређивање тржишта подложних претходној регулацији, анализа тржишта, одређивање оператора са значајном тржишном снагом и овлашћења Републичке агенције за електронске комуникације у односу на оператора са ЗТС; управљање и коришћење адреса и бројева; управљање, коришћење и контрола радио-фреквенцијског спектра; дистрибуција и емитовање медијских садржаја; заштита права корисника и претплатника; безбедност и интегритет електронских комуникационих мрежа и услуга; тајност електронских комуникација, законито

42 “Службени гласник РС” број 44/2010, 60/2013, 62/2014 и 95/2018 – други закон;

пресретање и задржавање података; надзор над применом овог закона; мере за поступање супротно одредбама овог закона, као и друга питања од значаја за функционисање и развој електронских комуникација у Републици Србији.

Законито пресретање електронских комуникација (члан 127) – Оператор је дужан да омогући законито пресретање електронских комуникација из члана 126. став 1. овог закона.

Надлежни државни орган који спроводи послове законитог пресретања дужан је да води евиденцију о пресретнутим електронским комуникацијама, која нарочито садржи одређење акта који представља правни основ за вршење пресретања, датум и време вршења пресретања, као и да ову евиденцију чува као тајну, у складу са законом којим се уређује тајност података.

Када надлежни државни орган који спроводи послове законитог пресретања није у могућности да изврши законито пресретање електронских комуникација без приступа просторијама, електронској комуникационој мрежи, припадајућим средствима или електронској комуникационој опреми оператора, оператор из става 1. овог члана дужан је да о примљеним захтевима за пресретање електронских комуникација води евиденцију, која нарочито садржи идентификацију овлашћеног лица које је вршило пресретање, одређење акта који представља правни основ за вршење пресретања, датум и време вршења пресретања, као и да ову евиденцију чува као тајну, у складу са законом којим се уређује тајност података.

Оператор је дужан да, ради остваривања ове обавезе, о свом трошку обезбеди неопходне техничке и организационе услове (уређаје и програмску подршку), као и да доказе о томе достави Агенцији, у складу са одредбама овог закона.

Министарство, по прибављеном мишљењу министарства надлежног за послове правосуђа, министарства надлежног за унутрашње послове, министарства надлежног за послове одбране, Безбедносно-информативне агенције и органа надлежног за заштиту података о личности, ближе прописује захтеве за уређаје и програмску подршку из става 4. овог члана, **као и техничке захтеве за испуњење обавезе задржавања података из чл. 128. и 129. овог закона.**

2.2. Закон о полицији из 2005. и 2016. године⁴³

Полиција (члан 75.) прикупља, обрађује и користи личне податке, обезбеђује заштиту и води евиденције о личним и другим подацима на чије је прикупљање овлашћено овим законом ради спречавања и откривања кривичних дела и прекршаја и ради проналажења њихових учинилаца.

Друге податке о личности полиција може прикупљати, обрађивати и користити само ако је за то овлашћена другим законом и ако обезбеђује законом утврђену тих података. Овлашћено службено лице податке о личности до којих дође у вршењу службе чува као поверљиве, користи их и њима рукује у складу са законом.

Евиденције личних и других података (члан 76. Закона о полицији) које води полиција: 1) лица којима је по било којем основу ограничена или одузета слобода (довођење, задржавање, ограничење кретања, лишавање слободе и друго); 2) лица за које постоје основи сумње да су учинила кривична дела и прекршаје; 3) учињених кривичних дела за која се гоне по службеној дужности, прекршаја и лица оштећених тим делима; 4) учињених кривичних дела непознатих учинилаца за која се гони по приватној тужби; 5) тражених лица и предмета и лица којима је забрањен улазак у земљу; 6) провера идентитета лица; 7) лица над којима је спроведено утврђивање идентитета, дактилоскопираних лица, фотографисаних лица и ДНК анализа; 8) оперативних извештаја, оперативних извора сазнања и лица под посебном полицијском заштитом; 9) примењених оперативних и оперативно-техничких средстава и метода; 10) догађаја; 11) употребљених средстава принуде; и 12) притужби.

Бројчани подаци о кривичним делима, пријављеним и оштећеним лицима, као и остали бројчани подаци могу се користити у статистичке и аналитичке сврхе у Министарству унутрашњих послова. Ови подаци се могу дати и на коришћење надлежним стручним и научним установама за потребе научно-истраживачког рада. Лични подаци се могу достављати другим органима под условима: да је орган који тражи податке законом или другим прописом овлашћен да тражи и прима те податке; да су у органу који тражи податке ти подаци неопходни за извршавање послова из његове надлежности; да те податке није могуће прибавити на други начин или ако би њихово прибављање захтевало несразмерно високе трошкове. Лични подаци могу се доставити и иностраним полицијским органима и одређеним међународним организацијама на њихов захтев, у складу са утврђеним правилима о међународној полицијској сарадњи.

43 „Службени гласник РС“ број 101/2005, 63/2009 - УС, 92/2011 и 64/2015

Заштита личних података, према овом закону из 2005. године, подразумевала је да се они не могу користити противно сврси предвиђеној законом, као и другим прописима којима се уређује заштита личних података. Полиција ће лицу о коме се воде лични подаци пружити обавештење о томе у року од 60 дана од дана пријема захтева тог лица, изузев обавештења о подацима које је то лице о себи дало на основу закона. Међутим, пружање ових података полиција може решењем одбити ако би то угрозило извршење њеног задатка, вођење законом прописаног поступка, безбедност људи и имовине или би могло нанети штету интересима трећих лица. Решење се образлаже и усмено саопштава подносиоцу захтева. Када престану наведени разлози, полиција ће пружити обавештење лицу, по његовом захтеву.

Полиција је дужна да исправи личне податке за које утврди да су нетачни или на чију нетачност укаже лице чији су лични подаци обрађивани и на које се подаци односе. Прикупљени подаци морају се одмах брисати у случају да се утврди да нису тачни или да су престали да постоје разлози, односно услови због којих је лични податак унет у одговарајуће полицијске евиденције.

Закон о полицији из 2005. године (члан 81.), садржавао је и одредбе о роковима чувања личних и других података у полицијским евиденцијама, који су у трајању од две, три, пет или десет година, а у неким случајевима и трајно чување. Подаци о личности који су садржани у евиденцијама полиције, могу се дати само лицу на које се они односе, и то од њиховог уношења па до брисања из евиденције. Изузетно, обавештења о подацима из евиденција полиције, који се односе на оперативне извештаје, оперативне изворе сазнања и лица под посебном полицијском заштитом, лице може добити тек пошто је за подацима престала потреба коришћења. Са подацима о примењеним оперативним и оперативно-техничким средствима и методама, поступа се у складу са посебним законом и актима донетим на основу тог закона. Полицијски службеник овлашћен за давање података из полицијских евиденција, мора увек да штити идентитет лица које је дало обавештење. Надзор над деловањем информационог система у којем су садржане евиденције личних и других података врши орган надлежан за заштиту личних података, сагласно закону којим се уређује заштита личних података – Повереник за информације јавног значаја и заштиту података о личности.

Закон о полицији⁴⁴ из 2016. године, уређују се унутрашњи послови, организација и надлежност Министарства унутрашњих послова, полицијски послови, организација и надлежност Полиције, као и друга питања од значаја за рад Полиције и Министарства. Унутрашњи послови су законом утврђени послови др-

44 „Службени гласник РС“ број 6/2016, 24/2018 и 87/2018

жавне управе, које обавља Министарство, а чијим обављањем се остварује и унапређује безбедност грађана и имовине, пружа подршка владавини права и обезбеђује остваривање Уставом и законом утврђених људских и мањинских права и слобода, као и други, са њима повезани послови из утврђеног делокруга и надлежности Министарства.

Полиција, у смислу овог закона, представља организован начин обављања законом уређених послова, коју чине полицијски службеници који, у обављању полицијских и других унутрашњих послова, штите и унапређују безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајемчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву, уз могућност употребе средстава принуде у складу са Уставом и законом. Право на употребу назива „Полиција” има искључиво Министарство и Министарство одбране.

Према одредбама члана 252. овог закона предвиђено је да полиција, у сврху обављања послова из делокруга Министарства унутрашњих послова може да обрађује податке о личности и о томе води евиденције. Ове евиденције би требале бити прописане посебним законом.

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи Закон о полицији из 2005. године, осим чланова 75–82 (који се односе на обраду личних података!), који ће се примењивати до доношења закона из члана 252. овог закона.

У међувремену, донет је и Закон о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова из 2018. године⁴⁵. Овим законом уређена је обрада података о личности у области унутрашњих послова, сврха обраде, права и заштита права лица чији се подаци обрађују, врсте и садржина евиденција, рокови у којима се подаци обрађују, размена података, чување, заштита и контрола заштите података, као и друга питања од значаја за обраду података у области унутрашњих послова.

У питањима која се односе на обраду података о личности, а нису уређена овим законом, примењују се одредбе закона којим се уређује заштита података о личности.

Обрада података у Министарству унутрашњих послова врши се у електронској форми у оквиру информационо-комуникационих система, у форми аудио-видео записа и фотографија и у папирној форми у облику регистара, картотека, дневника и другом облику, као одговарајуће евиденције:

45 „Службени гласник РС“ број 24/2018

- ▶ примењених овлашћења;
- ▶ догађаја;
- ▶ наредби;
- ▶ захтева за покретање прекршајног поступка и споразума о признању прекршаја;
- ▶ преглед пружања полицијске помоћи;
- ▶ лица и догађаја везаних за спортске приредбе;
- ▶ јавних скупова;
- ▶ привремено одузетих предмета;
- ▶ у области приватног обезбеђења и детективске делатности;
- ▶ података од значаја за рад полиције у заједници;
- ▶ безбедносних провера;
- ▶ у области издавања личних исправа;
- ▶ у области граничне контроле, кретања и боравка странаца и азила;
- ▶ заштита лица и објеката;
- ▶ у области безбедности саобраћаја на путевима;
- ▶ оперативно-криминалистичка збирка;
- ▶ примењених оперативних и оперативно-техничких средстава, метода и радњи;
- ▶ о примени криминалистичко-оперативних мера и радњи и о резултатима њихове примене;
- ▶ података о тероризму и организованом криминалу;
- ▶ утврђивање идентитета, дактилоскопирање, фотографисање (форензичка регистрација) и узимање других узорака, форензичка вештачења и анализе и вођење Националног ДНК регистра;

- ▶ у области спровођења Програма заштите учесника у кривичном поступку и примене хитних мера;
- ▶ у области видео-акустичког снимања;
- ▶ система контроле приступа;
- ▶ регистрофонских система;
- ▶ геопросторних података;
- ▶ сертификационог тела;
- ▶ права приступа програмским системима информационо-комуникационог система;
- ▶ о притужбама;
- ▶ поступања по захтевима јавних тужилаштава, судова и других државних органа и о поднесцима грађана;
- ▶ у области управљања људским ресурсима;
- ▶ у области стручног образовања, оспособљавања и усавршавања;
- ▶ у области смањења ризика и управљања ванредним ситуацијама;
- ▶ о издатим лиценцама, овлашћењима и одобрењима.

Министарство унутрашњих послова податке о личности обрађује у сврху:

- 1) заштите безбедности грађана и Уставом зајемчених права и слобода;
- 2) заштите имовине;
- 3) израде криминалистичко-обавештајних информација, оперативних извештаја, оперативних информација и других аналитичких извештаја;
- 4) спречавања вршења и откривања кривичних дела и имовине проистекле из кривичних дела;
- 5) спречавања вршења и откривања прекршаја;
- 6) проналажења извршилаца кривичних дела и прекршаја;

- 7) евидентирања извршилаца кривичних дела и прекршаја;
- 8) вођења кривичног и прекршајног уписника;
- 9) трагања за лицима и предметима;
- 10) идентификације лица и НН лешева;
- 11) обезбеђивања доказа;
- 12) вршења форензичког вештачења;
- 13) одржавања јавног реда и мира и обезбеђивања јавних скупова;
- 14) спречавања насиља и недоличног понашања на спортским приредбама;
- 15) безбедносне заштите одређених лица и објеката;
- 16) обезбеђења лица и објеката;
- 17) надзора над пословима приватног обезбеђења и детективске делатности;
- 18) граничне контроле која обухвата вршење граничних провера на граничним прелазима и надзор државне границе ван граничних прелаза;
- 19) обављања послова у области кретања и боравка страних држављана на територији Републике Србије;
- 20) обављања послова у области азила и привремене заштите;
- 21) контроле и безбедности саобраћаја на путевима;
- 22) пружања полицијске помоћи;
- 23) унутрашње контроле;
- 24) планирања, праћења и примене теста интегритета, као и предузимања других превентивних активности;
- 25) контроле пријаве и промене имовног стања одређених категорија запослених у Министарству;
- 26) управљања људским ресурсима у Министарству;
- 27) школовања, обуке и стручног усавшавања;

- 28) планирања и програмирања безбедносне заштите;
- 29) праћења и оцењивања спровођења планова и програма безбедносне заштите;
- 30) заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара од елементарних непогода и других несрећа;
- 31) информисања јавности;
- 32) извршавања послова из области међународне полицијске сарадње и на основу чланства у међународним организацијама, извршавања обавеза из међународних уговора и међународне размене података;
- 33) примене мера информационе безбедности;
- 34) вршења безбедносних провера;
- 35) издавања докумената грађанима;
- 36) статистичке анализе, аналитике и развоја;
- 37) вршења других послова прописаних законом.

Закон о пореском поступку и пореској администрацији⁴⁶

За извршавање послова на откривању о пријављивању пореских кривичних дела и њихових извршилаца образује се Пореска полиција, као посебна организациона јединица Пореске управе (члан 161.). Чињенице у пореском поступку утврђују се на основу доказа (члан 43.). као доказ у пореском поступку могу се употребити пореска пријава, порески биланс, пословне књиге и евиденције, рачуноводствени искази, пословна документација и друге исправе и информације којима располаже Пореска управа, прикупљене од пореског обвезника или траћих лица, исказ сведока, налаз вештака, увиђај и свако друго средство којим се чињенице могу утврдити.

Ради откривања пореских кривичних дела и њихових извршилаца (члан 135), Пореска полиција у предистражном поступку поступа као орган унутрашњих послова (полиција) и овлашћена је да предузима све потражне радње, изузев

46 „Службени гласник РС“ број br. 80/2002, 84/2002 - испр., 23/2003 - испр., 70/2003, 55/2004, 61/2005, 85/2005 – др.закон, 62/2006 - др.закон, 63/2006 – испр. др.закон, 61/2007, 20/2009, 72/2009 - др. закон, 53/2010, 101/2011, 2/2012 – испр. 93/2012, 47/2013, 108/2013, 68/2014, 105/2014, 91/2015 – аутентично тумачење, 112/2015, 15/2016, 108/2016, 30/2018 и 95/2018.

ограничења кретања. Пореска полиција, у складу са одредбама Законика о кривичном поступку, овлашћена је да: позива и саслушава осумњиченог, укључујући и његово принудно довођење; позива грађане и прикупља потребна обавештења од њих; оствари увид у документацију државних органа, предузећа, трговинских и занатских радњи, предузетника и других правних лица; врши преглед превозних средстава, путника и пртљага; врши преглед одређених објеката и просторија државних органа, предузећа, трговинских и занатских радњи, предузетника и других правних лица; расписати потрагу за лицима и стварима за којима се трага; изврши претресање стана, пословних и других просторија, превозних средстава и лица; изврши принудно одузимање предмета који могу послужити као доказ у кривичном поступку.

Наведена овлашћења пореска полиција предузима самостално, а уколико се спровођењем тих овлашћења основано очекује отпор, на захтев Пореске полиције, министарство унутрашњих послова пружа помоћ ради спровођења извршења ових овлашћења. Са Министарством унутрашњих послова, Пореска полиција остварује и друге облике сарадње⁴⁷. О подацима прикупљеним у оваквим поступцима, Пореска управа води посебно пореско књиговодство и за те сврхе организује посебан порески информациони систем, на основу акта који доноси министар финансија.

Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма⁴⁸

Овим законом су предвиђене мере и радње које се предузимају ради откривања и спречавања прања новца, од којих је најзначајнија обрада података о личности. Поред тога, овим законом је уређена и надлежност Управе за спречавање прања новца и финансирање тероризма, као и надлежности других државних органа везаних за прикупљање, обраду и коришћење података о личности.

Управа обавља послове који се односе на: 1) прикупљање, обраду, анализирање и чување података и информација добијених од обвезника и државних органа; 2) праћење извршавања одредаба овог закона и предузимање мера из своје надлежности ради отклањања неправилности у примени овог закона као и предлагање министру измена и допуна овог закона и других прописа који уређују откривање и спречавање прања новца; 3) примање и тражење од надлежних државних органа података и информације потребних за оцену да ли у вези са одређеном трансакцијом или одређеним лицем постоји сумња да се ради о прању

47 Б. Батарило; Пореска полиција; Демократски надзор над применом посебних овлашћења – зборник радова; Београд 2008.; стр. 99–100.

48 „Службени гласник РС“ број 20/2009, 72/2009, 91/2010 и 139/2014.

новца, података и информација о поступцима у вези са прекршајима, привредним преступима и кривичним делима која се односе на прање новца, као и њиховим извршиоцима (обвезници, друга правна и физичка лица), а од министарства надлежног за унутрашње послове – и тражење података из кривичне евиденције и података о поднетим кривичним пријавама; 4) сарадњу са надлежним државним органима ради размене података и информација од значаја за откривање и спречавање прања новца; 5) учествовање у изради листе показатеља (индикатора) за препознавање сумњивих трансакција; 6) достављање надлежним државним органима података и информација о трансакцијама и лицима за које постоји сумња да се ради о прању новца; 7) процена података и информација које се односе на организовани криминал и финансирање тероризма и оцену да ли у вези са конкретном трансакцијом постоји сумња да се ради о прању новца; 8) обављање билатералне и мултилатералне сарадње, размену података на бази реципроцитета у области откривања и спречавања прања новца, иницирање закључивања споразума о сарадњи са међународним органима и организацијама и учествовање у раду међународних органа и организација у области откривања и спречавања прања новца; 9) планирање и спровођење обуке запослених у управи и организовање семинара за обвезнике у вези са применом прописа из области спречавања новца; 10) вођење евиденција података и информација у складу са овим законом; и 11) друге послове у складу са законом и другим прописима.

Од 01. априла 2018. године, примењује се нови Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма из 2017. године⁴⁹. Као и код претходног закона, и овим законом прописују се радње и мере које се предузимају ради спречавања и откривања прања новца и финансирања тероризма. Овим законом уређује се надлежност Управе за спречавање прања новца и надлежност других органа за спровођење одредаба овог закона.

Обвезници, у смислу овог закона, јесу: 1) банке; 2) овлашћени мењачи, привредни субјекти који мењачке послове обављају на основу посебног закона којим се уређује њихова делатност; 3) друштва за управљање инвестиционим фондовима; 4) друштва за управљање добровољним пензијским фондовима; 5) даваоци финансијског лизинга; 6) друштва за осигурање, друштва за посредовање у осигурању, друштва за заступање у осигурању и заступници у осигурању, који имају дозволу за обављање послова осигурања живота, осим друштва за заступање и заступника у осигурању за чији рад одговара друштво за осигурање у складу са законом; 7) брокерско-дилерска друштва; 8) приређивачи посебних игара на срећу у играчницама и приређивачи игара на срећу преко средстава електронске

49 „Службени гласник РС“, број 113/2017

комуникације; 9) друштво за ревизију и самостални ревизор; 10) институције електронског новца; 11) платне институције; 12) посредници у промету и закупу непокретности; 13) факторинг друштва; 14) предузетници и правна лица која се баве пружањем рачуноводствених услуга; 15) порески саветници; 16) јавни поштански оператор са седиштем у Републици Србији, основан у складу са законом којим се уређују поштанске услуге; 17) лица која се баве пружањем услуга куповине, продаје или преноса виртуелних валута или замене тих валута за новац или другу имовину преко интернет платформи, уређаја у физичком облику или на други начин, односно која посредују при пружању ових услуга.

Обвезници су и адвокати када:

- 1) помажу у планирању или извршавању трансакција за странку у вези са: (1) куповином или продајом непокретности или привредног друштва, (2) управљањем имовином странке, (3) отварањем или располагањем рачуном код банке (банкарским рачуном, штедним улогом или рачуном за пословање са хартијама од вредности), (4) прикупљањем средстава неопходних за оснивање, обављање делатности и управљање привредним друштвима, (5) оснивањем, пословањем или управљањем привредног друштва или лица страног права;
- 2) у име и за рачун странке врше финансијску трансакцију или трансакцију у вези са непокретношћу.

Обвезници су и јавни бележници у складу са посебним одредбама овог закона.

Одредбама члана 73. наведеног закона, предвиђено је тражење података од обвезника од стране Управе за спречавање прања новца и финансирање тероризма. Ако Управа оцени да у вези са одређеним трансакцијама или лицима постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, може од обвезника да захтева: 1) податке из евиденција о странкама и трансакцијама које обвезник води на основу члана 99. став 1. овог закона; 2) податке о новцу и имовини странке код обвезника; 3) податке о промету новца или имовине странке код обвезника; 4) податке о другим пословним односима странке успостављеним код обвезника; 5) друге податке и информације потребне за откривање или доказивање прања новца или финансирања тероризма. Управа може да захтева од обвезника и податке и информације из става 1. овог члана који се односе на лица која су учествовала или сарађивала у трансакцијама или пословима лица за које постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма. У случајевима из ст. 1. и 2. овог члана, обвезник је дужан да Управи, на њен захтев, достави сву потребну документацију. Подаци, информа-

ције и документација из овог члана достављају се на начин који прописује Министар, на предлог Управе.

Одредебама члана 74. овог закона предвиђено је и тражење података од надлежних државних органа и ималаца јавних овлашћења. Управа може, ради оцене да ли у вези са одређеним трансакцијама или одређеним лицима постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма, да од државних органа, организација и лица којима су поверена јавна овлашћења, захтева податке, информације и документацију који су потребни за откривање и доказивање прања новца или финансирања тероризма. Управа може од органа и организација из става 1. овог члана да захтева податке, информације и документацију који су потребни за откривање и доказивање прања новца или финансирања тероризма, а који се односе на лица која су учествовала или сарађивала у трансакцијама или пословима лица у вези са којима постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма. Органи и организације из става 1. овог члана дужни су да Управи, у писменој форми, доставе тражене податке, у року од осам дана од дана пријема захтева или да омогуће Управи директан електронски приступ подацима и информацијама, без накнаде. Управа може, у хитним случајевима захтевати достављање података у року краћем од рока из става 3. овог члана.

Обвезник је дужан да податке, информације и документацију из овог члана Управи достави без одлагања, а најкасније у року од осам дана од дана пријема захтева, или омогући Управи директан електронски приступ тим подацима, информацијама или документацији, без накнаде. Управа може у захтеву одредити и краћи рок за достављање података, информација и документације ако је то неопходно ради доношења одлуке о привременом обустављању извршења трансакције или у другим хитним случајевима. Управа може, због обимности документације или из других оправданих разлога, обвезнику да одреди и дужи рок за достављање документације или да ту документацију прегледа код обвезника. Запослени у Управи који прегледа ту документацију легитимише се службеном легитимацијом и службеном значком са идентификационим бројем. Образац службене легитимације и изглед службене значке прописује Министар.

Садржина евиденција које води обвезник (члан 99.) - Евиденција података о странкама, пословним односима и трансакцијама из члана 98. став 1. тачка 1) овог закона садржи: 1) пословно име и правну форму, адресу, седиште, матични број и порески идентификациони број (у даљем тексту: ПИБ) правног лица или предузетника које успоставља пословни однос или врши трансакцију, односно за које се успоставља пословни однос или врши трансакција; 2) име и презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште, ЈМБГ заступника, пуномоћ-

ника или прокуристе који у име и за рачун странке – правног лица, лица страног права, предузетника, траста или лица грађанског права успоставља пословни однос или врши трансакцију, као и врсту и број личног документа, датум и место издавања; 3) име и презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште и ЈМБГ физичког лица, његовог законског заступника и пуномоћника, као и предузетника који успоставља пословни однос или врши трансакцију, односно за које се успоставља пословни однос или врши трансакција, као и врсту и број личног документа, назив издаваоца, датум и место издавања; 4) име и презиме, датум и место рођења и пребивалиште или боравиште физичког лица које улази у играчницу или приступа сефу; 5) сврху и намену пословног односа, као и информацију о делатности и пословним активностима странке; 6) датум успостављања пословног односа, односно датум и време уласка у играчницу или приступа сефу; 7) датум и време извршења трансакције; 8) износ трансакције и валуту у којој је трансакција извршена; 9) намену трансакције, као и име и презиме и пребивалиште, односно пословно име и седиште лица коме је трансакција намењена; 10) начин вршења трансакције; 11) податке и информације о пореклу имовине која је предмет или која ће бити предмет пословног односа или трансакције; 12) информацију о постојању разлога за сумњу да се ради о прању новца или финансирању тероризма; 13) име, презиме, датум и место рођења и пребивалиште или боравиште стварног власника странке; 14) назив лица грађанског права.

Садржина евиденција које води надлежни царински орган (члан 100.) - Евиденција о пријављеним и непријављеним преносима физички преносивих средстава плаћања у износу од 10.000 евра или више у динарима или страном валути преко државне границе садржи: 1) име и презиме, пребивалиште, датум и место рођења и држављанство лица које преноси та средства, као и број пасоша, датум и место издавања; 2) пословно име, адресу и седиште правног лица, односно име, презиме, пребивалиште или боравиште, датум и место рођења и држављанство власника тих средстава, односно лица за које се врши пренос тих средстава преко државне границе, као и број пасоша, датум и место издавања; 3) пословно име, адресу и седиште правног лица, односно име, презиме, пребивалиште или боравиште, датум и место рођења и држављанство примаоца тих средстава; 4) врсту физички преносивих средстава плаћања; 5) износ и валуту физички преносивих средстава плаћања која се преносе; 6) порекло физички преносивих средстава плаћања која се преносе; 7) намену за коју ће та средства бити употребљена; 8) место, датум и време преласка државне границе; 9) превозно средство које се користи за пренос тих средстава; 10) маршруту (земља поласка и датум поласка, земља транзита, земља доласка и датум доласка), транспортно предузеће и референтни број (нпр. број лета); 11) податак о томе да ли су физички преносива средства плаћања пријављена или нису.

Евиденција о преносу физички преносивих средстава плаћања преко државне границе у износу нижем од 10.000 евра у динарима или страном валути ако постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма садржи: 1) име, презиме, пребивалиште, датум и место рођења и држављанство лица које пријави или не пријави пренос тих средстава; 2) пословно име и седиште правног лица, односно име, презиме, пребивалиште и држављанство власника тих средстава, односно лица за које се врши пренос тих средстава преко државне границе; 3) пословно име, адресу и седиште правног лица, односно име, презиме, пребивалиште или боравиште, датум и место рођења и држављанство примаоца тих средстава; 4) врсту физички преносивих средстава плаћања; 5) износ и валута физички преносивих средстава плаћања која се преносе; 6) порекло физички преносивих средстава плаћања која се преносе; 7) намену за коју ће та средства бити употребљена; 8) место, датум и време преласка државне границе; 9) превозно средство које се користи за пренос тих средстава; 10) информацију о постојању разлога за сумњу да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

Садржина евиденција које води Управа (члан 101.) - Евиденција налога за привремено обустављање извршења трансакције садржи: 1) пословно име обвезника коме је издат налог; 2) датум и време издавања налога; 3) износ и валуту трансакције чије извршење је привремено обустављено; 4) име и презиме, пребивалиште или боравиште, датум и место рођења и ЈМБГ физичког лица које тражи извршење трансакције чије извршење је привремено обустављено; 5) име и презиме, пребивалиште или боравиште, датум и место рођења и ЈМБГ физичког лица, односно пословно име, адресу и седиште правног лица које је прималац средстава, или податке о рачуну на који се средства трансферишу; 6) податке о државном органу који је обавештен о привременом обустављању извршења трансакције.

Евиденција издатих налога за праћење финансијског пословања странке садржи: 1) пословно име обвезника коме је издат налог; 2) датум и време издавања налога; 3) име и презиме, пребивалиште или боравиште, датум и место рођења и ЈМБГ физичког лица односно, пословно име, адресу и седиште правног лица у односу на које је издат налог. Евиденција о иницијативама из члана 77. овог закона садржи: 1) име и презиме, пребивалиште или боравиште и ЈМБГ физичког лица, односно пословно име, седиште, матични број и ПИБ правног лица за које постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма; 2) податке о трансакцији за коју постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма (износ трансакције, валута, датум, односно период извршења трансакције); 3) информацију о постојању разлога за сумњу да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

Евиденција података прослеђених надлежним државним органима у складу са чланом 78. овог закона садржи: 1) име и презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште и ЈМБГ физичког лица, односно пословно име, седиште, матични број и ПИБ правног лица у вези са којима је Управа надлежном државном органу доставила податке, информације и документацију; 2) податке о трансакцији за коју постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма (износ трансакције, валута, датум, односно време извршења трансакције); 3) информацију о постојању разлога за сумњу да се ради о прању новца или финансирању тероризма; 4) податке о органу коме су ти подаци достављени.

Садржина евиденција које воде надлежни државни органи (члан 102.) - Евиденција података о прекршајима, привредним преступима и кривичним делима из члана 71. ст. 4–7. овог закона садржи: 1) датум подношења пријаве, подизања оптужнице, односно покретања поступка; 2) име, презиме, датум и место рођења односно пословно име и седиште пријављеног или оптуженог лица, односно лица против кога је покренут поступак; 3) правну квалификацију дела и место, време и начин извршења радње дела; 4) правну квалификацију претходног дела и место, време и начин извршења радње тог дела; 5) врсту и висину привремено или трајно одузете имовинске користи која је прибављена кривичним делом, привредним преступом, односно прекршајем; 6) врсту и висину казне; 7) последњу одлуку донету у поступку у тренутку извештавања; 8) податке о примљеним и послатим замолницама у вези са кривичним делима прања новца и финансирања тероризма или претходним делима; 9) податке о примљеним и послатим захтевима за привремено или трајно одузимање противправне имовинске користи без обзира на врсту кривичног дела, привредног преступа, односно прекршаја; 10) податке о примљеним и послатим захтевима за екстрадицију у вези са кривичним делима прања новца и финансирања тероризма.

Евиденција о прекршајима и изреченим мерама у вршењу надзора из члана 104. овог закона садржи: 1) име, презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште, држављанство и ЈМБГ физичког лица, а за одговорно и овлашћено лице у правном лицу и радно место и послове које врши; 2) пословно име, адресу, седиште, матични број и ПИБ правног лица; 3) опис прекршаја, односно недостатака; 4) податке о изреченим мерама. Евиденција о обавештењима из члана 112. овог закона садржи: 1) име и презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште и ЈМБГ физичког лица, односно пословно име, седиште, матични број и ПИБ правног лица на које се односе чињенице које су у вези или које би могле да буду у вези са прањем новца или финансирањем тероризма; 2) податке о трансакцији на коју се односе чињенице које су у вези или које би могле да буду у вези са прањем новца или финансирањем тероризма (из-

нос трансакције, валута, датум, односно време извршења трансакције); 3) опис чињеница које су у вези или које би могле да буду у вези са прањем новца или финансирањем тероризма.

Садржина евиденција које води адвокат (члан 103.) - Евиденција података о странкама, пословним односима и трансакцијама које води адвокат на основу члана 62. овог закона садржи: 1) име и презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште, ЈМБГ, врсту, број, место и датум издавања личног документа физичког лица и предузетника, односно пословно име, адресу, седиште, матични број и ПИБ правног лица и предузетника за које адвокат врши услуге; 2) име и презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште, ЈМБГ, врсту, број, место и датум издавања личног документа заступника правног лица или законског заступника или пуномоћника физичког лица који у име и за рачун тог правног или физичког лица успоставља пословни однос или врши трансакцију; 3) име, презиме, датум и место рођења и пребивалиште или боравиште стварног власника правног лица за које адвокат врши услугу; 4) сврху и намену пословног односа, као и информацију о делатности странке; 5) датум успостављања пословног односа; 6) датум вршења трансакције; 7) износ трансакције и валуту у којој је трансакција извршена; 8) намену трансакције, као и име и презиме и пребивалиште, односно пословно име и седиште лица коме је трансакција намењена; 9) начин вршења трансакције; 10) податке и информације о пореклу имовине која је предмет или која ће бити предмет пословног односа или трансакције; 11) име и презиме, датум и место рођења, пребивалиште или боравиште и ЈМБГ физичког лица и предузетника, односно пословно име, адресу и седиште, матични број и ПИБ правног лица и предузетника за које постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма; 12) податке о трансакцији у вези са којом постоје основи сумње да се ради о прању новца или финансирању тероризма (износ и валута у којој се трансакција врши, датум и време вршења трансакције); 13) информацију о постојању разлога за сумњу да се ради о прању новца или финансирању тероризма.

Царина

Царински закон⁵⁰ – одредбама овог закона уређују се општа правила и поступци који се примењују на робу која се уноси и износи из царинског подручја Републике Србије. Царински орган контролише међународни промет робе, доприносећи слободној трговини, спровођењу спољашњих аспеката домаћег тржишта и принципа који се односе на трговину, као и општој безбедности у ланцу трговине.

50 Закон о детективској делатности „Службени гласник РС“ број 18/2010, 111/2012, 29/2015 и 108/2016.

Циљ овог закона је: 1) заштита економских, фискалних и финансијских интереса Републике Србије; 2) заштита Републике Србије од незаконите и илегалне трговине; 3) безбедност и заштита људи и животне средине; 4) олакшавање међународне трговине. Царински орган контролише међународни промет робе, доприноси слободној трговини, спровођењу спољашњих аспеката домаћег тржишта и принципа који се односе на трговину, као и општој безбедности у ланцу трговине. Ради обављања прописаних радњи, царински орган може вршити све контролне радње за обезбеђивање правилне примене овог закона и осталих прописа. Ове радње и активности могу се вршити ван царинског подручја Републике Србије само ако је то утврђено међународним споразумом.

Царинским законом је посебно предвиђено да се обрада личних података од стране царинског органа врши у кладу са законом којим се уређује заштита података о личности, док се са тајним подацима поступа у кладу са прописима којима је уређан рад са тајним подацима, односно рад са пословном тајном.

Кривично-правни аспекти

Одредбама члана 102. Кривичног законика⁵¹ одређен је садржај и давање података из казнене евиденције. Казнена евиденција садржи личне податке о учиниоцу кривичног дела, од кривичном делу за које је осуђен, податке о казни, условној осуди, судској опомени, ослобађању од казне и опроштеној казни, као и податке о правним последицама осуде. У казнену евиденцију се уносе и касније измене података садржаних у казненој евиденцији, подаци о издржавању казне, као и поништење евиденције о погрешној осуди.

Подаци из казнене евиденције, могу се дати само суду, јавном тужиоцу и органу унутрашњих послова у вези са кривичним поступком који се води против лица које је раније било осуђено, органу за извршење кривичних санкција и органу који учествује у поступку давања амнестије, помиловања, рехабилитације или одлучивања о престанку правних последица осуде, као и органима старатељства, кад је то потребно за вршење послова из њихове надлежности. Подаци из казнене евиденције могу се, на образложени захтев, дати и државном органу, предузећу, другој организацији или предузетнику, ако још трају правне последице осуде или мере безбедности и ако за то постоји оправдани интерес заснован на закону. Нико нема право да тражи од грађанина да подноси доказ о својој осуђиваности или неосуђиваности. Грађанима се, на њихов захтев, могу давати подаци о њиховој осуђиваности или неосуђиваности само ако су им потребни ради остваривања њихових права.

51 „Службени гласник РС“ број 85/2005, 88/2005-испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016

Према Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично-правној заштити малолетних лица⁵², предвиђено је да се давање података из казнене евиденције о осудама на казну малолетничког затвора (члан 34.), не могу давати никоме, осим у случајевима предвиђеним Кривичним закоником (чланом 102. став 2.). Евиденције о изреченим васпитним мерама и казнама малолетничког затвора (члан 37.) води суд који је судио у првом степену. Начин вођења евиденције одређује се посебним актом.

Према Закону о организацији и јединственој методологији прикупљања, евидентирања и обраде података и информација правосудних органа од интереса за целу земљу⁵³ уређено је организовање, прикупљање, евидентирање, обрада, исказивање, пренос, размена и заштита података и информација које се користе за остваривање функција и задатака правосудних органа, а од интереса су за целу земљу. Подаци који представљају државну, службену, војну или пословну тајну или се односе на личне и породичне прилике доступни су само овлашћеним субјектима под условима и на начин прописаним законом и другим прописима. Поред тога, на снази је и Правилник о прикупљању, обради, исказивању, обједињавању преноса и размени података и информација у правосудном информационом систему⁵⁴, у којем су уређене методолошке основе и начин прикупљања, обраде, исказивања, обједињавања, преноса и размене података и информација Правосудног информационог система.

Законом о извршењу кривичних санкција⁵⁵ предвиђена је обрада података о личности, односно о вођењу одговарајућих евиденција лица према којима се извршавају санкције и притвор. Ближе прописе о евиденцијама доноси министар надлежан за правосуђе.

Поред тога, у Кривичном законнику предвиђено је кривично дело неовлашћеног прикупљања личних података из члана 146. према којем – (1) ко податке о личности који се прикупљају, обрађују и користе на основу закона неовлашћено прибави, саопшти другом или употреби у сврху за коју нису намењени, казниће се новчаном казном или затвором до једне године. (2) казном из става 1. овог члана казниће се и ко противно закону прикупља податке о личности грађана или тако прикупљене податке користи. (3) ако дело из става 1. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се затвором до три године.

52 „Службени гласник РС“ број 85/2005.

53 „Службени лист СФРЈ“ број 44/89 и „Службени лист СЦГ“ број 1/2003.уставна повеља.

54 „Службени гласник РС“ број 114/2005.

55 „Службени гласник РС“ број 55/2014.

3. Обрада података о личности у приватном сектору безбедности

3.1. Делатност приватних детектива (истражитеља)⁵⁶

Законом о детективској делатности из 2013. године уређује се рад правних лица, предузетника и физичких лица који врше послове из области делатности пружања детективских услуга (у даљем тексту: детективска делатност), услови за њихово лиценцирање, начин вршења послова и остваривање надзора над њиховим радом.

Појам детективске делатности обухвата послове прикупљања и пружања информација од значаја за заштиту лица и имовине у складу са правилима која су прописана законом. Приватне детективске агенције су мање фирме састављене од неколико запослених, а најчешће их воде бивши полицајци или припадници служби безбедности⁵⁷. Појмовно одређење детективска делатност из Закона о детективској делатности, је да је ова делатност разврстана у област административних и помоћних услужних делатности, у грану и групу истражних делатности, која обухвата истражне и детективске услуге и активности свих приватних истражитеља без обзира на то за кога и шта истражују (детективски послови). Истражне и детективске услуге су послови прикупљања, обраде података и преноса информација у складу са овим законом и другим прописима, од стране правних лица и предузетника за детективску делатност као руковалаца и запослених детектива као обрађивача.

Када је у питању обрада података овај закон је дао више појмовних дефиниција. Пре свега, податак је свака информација која се односи на физичко лице или сврху обраде, без обзира на облик у коме је изражена и на носач информације (папир, трака, филм, електронски медиј и сл), по чијем налогу, у чије име, односно за чији рачун је информација похрањена, датум настанка информације, место похрањивања информације, начин сазнавања информације (непосредно, слушањем, гледањем и сл, односно посредно, увидом у документ у којем је информација садржана и сл), или без обзира на друго својство информације.

Обрада података је свака радња предузета у вези с подацима као што су: прикупљање, бележење, преписивање, умножавање, копирање, преношење, претраживање, разврставање, похрањивање, раздвајање, укрштање, обједињавање, уподобљавање, мењање, обезбеђивање, коришћење, стављање на увид, откри-

⁵⁶ „Службени гласник РС“, бр. 104/2013 и 87/2018.

⁵⁷ М. Милошевић; Методолошки оквир истраживања приватног сектора безбедности у Србији; Приватне безбедносне компаније у Србији – пријатељ или претња; Београд 2008.; стр. 18.

вање, објављивање, ширење, снимање, организовање, чување, прилагођавање, откривање путем преноса или на други начин чињење доступним, прикривање, измештање и на други начин чињење недоступним, као и спровођење других радњи у вези са наведеним подацима, без обзира да ли се врши аутоматски, полуаутоматски или на други начин.

Руководилац података је правно лице и предузетник за детективску делатност или физичко или друго правно лице, односно орган власти које обрађује податке.

Збирка података је скуп података који се аутоматизовано или неаутоматизовано воде и доступни су по личном, предметном или другом основу, независно од начина на који су похрањени и места где се чувају.

Корисник података је физичко или правно лице, односно орган власти, који је законом, уговором са руковоацем или по пристанку лица овлашћен да користи податке.

Обрађивач података је детектив или правно лице и предузетник за детективску делатност и коме руководилац на основу закона или уговора поверава одређене послове у вези са обрадом.

Правно лице за детективску делатност и предузетник за детективску делатност, односно детектив може обрађивати податке о: 1) несталим лицима или лицима која се крију ради избегавања кривичног гоњења; 2) лицима која су кориснику услуге проузроковала штету, ако су испуњени законом утврђени услови одговорности за штету; 3) лицима која анонимно и противправно поступају према кориснику услуге, са претњом штетних последица; 4) предметима који су изгубљени или украдени; 5) успешности пословања правних лица и предузетника; 6) заштити интелектуалне и индустријске својине. Приликом обраде података, детективу је забрањено да омета обављање послова који су у надлежности државних органа.

Начин прикупљања података у току вршења детективске делатности, односно детективских послова, мора бити у складу са овим законом и другим важећим прописима о вођењу поступака и заштити података о личности, као и да подаци морају бити прикупљени у сврху извршења уговора.

Детектив може прикупљати и обрађивати податке о другим лицима у складу са прописима којима се уређује заштита података о личности и слободан приступ информацијама од јавног значаја. Детектив је дужан да лицу од кога прикупља податке, на његов захтев, покаже детективску легитимацију и овлашћење за вршење посла. Обрада без пристанка је дозвољена у складу са прописима којима се уређује заштита података о личности.

Детектив који је у току вршења посла сазнао за кривично дело које се гони по службеној дужности дужан је да о сазнању одмах обавести полицију или надлежног јавног тужиоца.

На захтев овлашћеног полицијског службеника, правно лице или предузетник за детективску делатност дужан је омогућити увид у све евиденције предвиђене овим законом и доказе са којима располаже када за то постоји одлука надлежног суда, а без одлуке суда доказе и предмете који се могу одузети као предмети кривичног дела у складу са законом којим се уређује кривични поступак. Овлашћени полицијски службеник о извршеном увиду сачињава записник.

Орган државне управе, правно лице које на основу јавних овлашћења води одређене евиденције или други руковооци збирком података детективу, на образложен писани захтев, дају податке о: 1) боравиштима и пребивалиштима лица; 2) власницима моторних возила и пловила; 3) полисама осигурања; 4) власницима непокретности; 5) пензијском и инвалидском осигурању; 6) подацима из судских списа у случајевима када на то право има корисник услуга; 7) подацима из државних архива. Захтев за давање података из става 1. овог члана обавезно садржи: 1) назив, име, седиште и адресу правног лица и предузетника за детективску делатност; 2) врсту тражених података; 3) датум започињања обраде, односно успостављања збирке података; 4) сврху обраде (образложење); 5) правни основ обраде (овлашћење корисника услуге); 6) назив, име, седиште и адресу корисника услуге. Орган, правно лице и други руковооци дужни су да одбију давање података који су, на основу прописа о тајности података, одређени као тајни.

Правна лица за детективску делатност, односно предузетници за детективску делатност воде евиденције: 1) о запосленим детективима; 2) о закљученим уговорима са корисницима; 3) о лицима, односно корисницима за које се врше детективски послови; 4) о примењеним овлашћењима употребе ватреног оружја и физичке снаге запослених детектива; 5) о збиркама личних података. Ове евиденције чувају се трајно.

Подаци који су прикупљени у вршењу детективске делатности, односно послова могу се користити само у сврху за коју су прикупљени и не могу се уступати трећим лицима или јавно објављивати, осим ако је другачије прописано. Ако је збирка података успостављена уговором, или на основу пристанка у писменом облику, у случају испуњења или раскида уговора, односно повлачења писменог пристанка правно лице за детективску делатност, односно предузетник за детективску делатност обавезни су да податке предају кориснику или их бришу у року од 15 дана од дана раскида уговора, односно повлачења пристанка, а друге податке који нису од значаја или које корисник одбије да преузме, униште у року од осам дана.

Правно лице за детективску делатност, односно предузетник за детективску делатност, као и запослени детектив дужни су да као тајну, у складу са законом и другим прописима којима се уређује тајност података, чувају све податке које сазнају у вршењу послова, осим ако је другачије прописано или уговорено. Ова обавеза траје и по престанку обављања делатности правног лица за детективску делатност или предузетника за детективску делатност, односно по престанку радног односа детектива.

3.2. Закон о приватном обезбеђењу⁵⁸

Законом о приватном обезбеђењу уређују се обавезно обезбеђење и заштита одређених објеката, послови и рад правних и физичких лица у области приватног обезбеђења, услови за њихово лиценцирање, начин вршења послова и остваривање надзора над њиховим радом.

Приватно обезбеђење, у смислу овог закона, обухвата пружање услуга, односно вршење послова заштите лица, имовине и пословања физичком и техничком заштитом када ти послови нису у искључивој надлежности државних органа, као и послове транспорта новца, вредносних и других поштиљки, одржавања реда на јавним скуповима, спортским приредбама и другим местима окупљања грађана (редарска служба), које врше правна лица и предузетници регистрована за ту делатност, као и правна лица и предузетници који су образовали унутрашњи облик организовања обезбеђења за сопствене потребе (у даљем тексту: самозаштитна делатност).

Услуге приватног обезбеђења не спадају у полицијске или друге послове безбедности које врше органи државне управе. Правна лица и предузетници који имају лиценцу за вршење послова приватног обезбеђења не могу вршити послове заштите лица и имовине који су у искључивој надлежности државних органа и примењивати оперативне методе и средства, односно оперативнотехничка средства и методе које ти органи примењују на основу посебних прописа.

За потребе примене овог закона, Министарство унутрашњих послова води следеће евиденције:

- 1) евиденцију издатих лиценци за правна лица и предузетнике који обављају делатност приватног обезбеђења;
- 2) евиденцију издатих лиценци за физичка лица која врше послове приватног обезбеђења;

58 „Службени гласник РС“ број 104/2013 и 42/2015

- 3) евиденцију издатих легитимација за службенике обезбеђења.

Ове евиденције воде се у облику регистра, као електронска база података и чувају се трајно.

Правна лица и предузетници за приватно обезбеђење воде следеће евиденције:

- 1) евиденцију привремено и повремено ангажованих службеника обезбеђења,
- 2) евиденцију закључених уговора са корисницима,
- 3) евиденцију збирке података за правна и физичка лица која се обезбеђују,
- 4) евиденцијуштићених објеката и простора који се обезбеђују,
- 5) евиденцију оружја, муниције, опреме и средстава за рад,
- 6) евиденцију издатих налога за ношење оружја и грађанског одећа,
- 7) евиденцију одржаних вежбовних гађања из ватреног оружја,
- 8) евиденцију о примени средстава принуде,
- 9) евиденцију извештаја о кривичним делима која се гоне по службеној дужности и прекршајима са елементима насиља, достављеним надлежној полицијској управи,
- 10) евиденцију о извршеној стручној обуци и стручном испиту службеника обезбеђења.

Подаци који су прикупљени у вршењу посла приватног обезбеђења могу се користити само у сврху за коју су прикупљени и не могу се уступати трећим лицима или јавно објављивати, осим ако је другачије прописано или уговорено. Лице на које се подаци односе има право да захтева да му се прикупљени подаци ставе на увид, што обухвата право на преглед, читање и слушање података, као и прављење забелешки, а о свом трошку и добијање копија података (фотокопију, аудио копију, видео копију, дигиталну копију и сл) у облику у којем се информација налази, као и да, у складу са прописима, захтева измену или брисање података. Ако је збирка података успостављена уговором, или на основу пристанка у писаном облику, у случају испуњења или раскида уговора, односно повлачења пристанка у писаном облику, правно лице за приватно обезбеђење, односно предузетник за приватно обезбеђење обавезно је да податке преда кориснику или да их брише у року од 15 дана од дана раскида уговора, односно по-

влачења пристанка, а друге податке који нису од значаја или које корисник одбије да преузме, уништи у року од осам дана.

Правна лица и предузетници који врше послове приватног обезбеђења, као и службеници обезбеђења, дужни су да као тајну, у складу са законом и другим прописима којима се уређује тајност података, чувају све податке које сазнају у вршењу послова, осим у случајевима предвиђеним законом. Наведена обавеза траје и по престанку обављања делатности правних лица и предузетника који врше послове приватног обезбеђења, односно по престанку радног односа службеника обезбеђења, све до законом прописаног рока.

4. Обрада података о личности за потребе безбедности и одбране

4.1. Безбедносни аспекти

Распадом СФРЈ и стварањем Савезне Републике Југославије (СРЈ), од 1993. године, елиминисана је безбедносна политика и концепт, који је био развијан као модел „Општенародне одбране и друштвене самозаштите“, уз оцену да је превазиђен и идеолошки обојен.

Република Србија, као држава чланица СРЈ, није имала никаквих конкретних потреба нити уставних надлежности да развија своју безбедносну политику и концепт, него је своје потребе за безбедношћу амортизовала кроз савезне институције и органе. Доношењем Уставне повеље Државне заједнице Србија и Црна Гора, безбедност је као функција препуштена државама чланицама, док је одбрана као део система безбедности остала на заједничком нивоу. Овакво решење је у пракси довело до делимичне политичко-нормативне регулативе на пољу безбедности (заокружен је само систем одбране стратегијом и доктрином), што опет није било довољно само по себи за реализацију прикључења евроатлантским безбедносним и економским интеграцијама.

Кључна питања креирања безбедносне политике Републике Србије, можемо свести на потребу дефинисања: државног интереса; концепта и модела безбедности; безбедносних стратегија и одговарајућих доктрина; уставних и законских решења; безбедносних тела извршне власти и адекватног научног мултидисциплинарног приступа проблему.

Интересантно је напоменути да нови Устав Србије није у целости дефинисао концепт и модел безбедности. Устав у првом делу не дефинише поставку националне безбедности као значајну уставну категорију, док у другом делу посвећеном људским и мањинским правима у члану 27. декларативно обрађује право на слободу и безбедност, односно концептуално читав овај члан је посвећен заштити права на слободу. У четвртом делу Устава Србије у члану 97. тачка 4. наводи се да Република Србија уређује и обезбеђује одбрану и безбедност Републике Србије и њених грађана, што опет отвара концептуално питање да ли је одбрана шира функција државе од безбедности или су пак оне равноправне, док је према неким искуствима држава ЕУ одбрана заправо у функцији безбедности.

У прилог оваквој тврдњи иду и одредбе члана 99. Устава Србије, према којима Народна скупштина усваја стратегију одбране, док се о стратегији националне

безбедности у Уставу Србије не говори чак ни у назнакама. Због тога је у предстојећем периоду неопходно, кроз будуће законске реформе као и кроз израду стратешких докумената, утврдити основне инструменте националне безбедносне политике. То пре свега значи државно опредељење за национални концепт и модел безбедности, а потом и визија места и улоге функције одбране у систему безбедности у Републици Србије, кроз креирање одговарајуће стратегије, доктрине и системске законе на пољу безбедности и одбране.

4.2. Одбрана

Закон о одбрани⁵⁹ – Овим законом уређују се систем одбране Републике Србије, надлежности државних органа и Војске Србије у одбрани, права и дужности државних органа, аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе, грађана, привредних друштава, других правних лица и предузетника у одбрани, као и друга питања од значаја за одбрану.

Људски ресурси у одбрани обухватају демографски потенцијал државе који подлеже обавези одбране, који је способан и обучен за укључивање у систем одбране. Обрада података без пристанка лица, везана за систем одбране земље везана је за извршавање војне, радне и материјалне обавезе и учествовање цивилној заштити, у складу са законом, одлукама надлежних органа и плановима одбране.

Обрада података за потребе одбране се обавља у складу са евиденцијама (списковима) које доставља Министарство унутрашњих послова и остали државни органи Министарству одбране⁶⁰.

Законом о војној, радној и материјалној обавези⁶¹ уређују се: војна обавеза; регрутна обавеза; обавеза служења војног рока; резервни састав; путовање и боравак војних обвезника у иностранству; право на накнаде за вршење војне обавезе; евиденција војних обвезника; радна обавеза у државним органима и правним лицима од значаја за одбрану; радна обавеза у јединицама радне обавезе; материјална обавеза грађана, привредних друштава, других правних лица и предузетника у ванредном и ратном стању, као и друга питања од значаја за војну, радну и материјалну обавезу.

Влада доноси прописе о начину организовања и извршавања радне обавезе. Материјалну обавезу за потребе одбране земље извршавају власници ствари.

59 „Службени гласник РС“ број 116/2007, 88/2009, 88/2009 – др.закон, 104/2009 – др.закон, 10/2015 и 36/2018.

60 Н.Карановић, Војна, радна и материјална обавеза, приговор савести и цивилна служба у будућим законским решењима, Војно дело број 4, Београд 2008, стр 177.

61 „Службени гласник РС“ број 88/2009, 95/2010 и 36/2018

Ствари и материјална добра, за ове потребе, распоређују се према ратном распореду за потребе Војске Србије, државних органа, привредних друштава и других правних лица у складу са критеријумима за распоређивање грађана и нормативима ствари за потребе попуне Војске Србије и друге потребе одбране земље. Ствари и материјална добра за потребе одбране земље, поступак и начин њиховог евидентирања, накнада за коришћење тих ствари и друга питања од значаја за извршавање материјалне обавезе, уређују се посебним законом и прописима за њихово извршење.

О војним обвезницима јединствену евиденцију води Министарство одбране. Територијални органи воде посебне евиденције војних обвезника за време регрутне обавезе, обавезе служења војног рока и обавеза лица у резервном саставу, за територију за коју је образован.

Територијални орган води евиденцију о обвезницима радне обавезе који имају одређен ратни распоред у државним органима и правним лицима. Државни органи и правна лица су дужни да на захтев територијалног органа своја акта о ратној организацији и систематизацији и дају потребне податке о обвезницима радне обавезе.

Ради организованог и правилног извршавања материјалне обавезе води се евиденција. Поступак и начин вођења евиденције прописује министар одбране.

4.3. Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије⁶²

Овим законом се уређују основе безбедносно-обавештајног система Републике Србије, усмеравање и усклађивање рада служби безбедности у Републици Србији и надзор над њиховим радом. У Републици Србији забрањено је оснивање и рад служби безбедности мимо одредаба овог закона.

Службе безбедности делују на основу и у оквиру Устава, закона, других прописа и општих аката, стратегије националне безбедности, стратегије одбране и утврђене безбедносно-обавештајне политике Републике Србије.

Припадници служби безбедности су дужни да поступају у складу са Уставом, законом, другим прописима и општим актима, према правилима струке, непристрасно и политички неутрално. Припадници служби безбедности не могу бити чланови политичких странака.

62 „Службени гласник РС“ број 116/2007 и 72/2012.

Службе безбедности део су јединственог безбедносно-обавештајног система Републике Србије. За разматрање питања од значаја за националну безбедност оснива се Савет за националну безбедност и овим законом посебно уређују послови Савета од значаја за усклађивање и усмеравање рада служби безбедности. За оперативно усклађивање рада служби безбедности оснива се Биро за координацију рада служби безбедности.

Рад служби безбедности је под демократском цивилном контролом Народне скупштине, председника Републике, Владе, Савета за националну безбедност, других државних органа и јавности, у складу са законом.

Службе безбедности су Безбедносно-информативна агенција, као посебна организација, Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција, као органи управе у саставу Министарства одбране.

Одредбама Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије формиран је Савет за националну безбедност за обављање послова и задатака из области националне безбедности. Савет (члан 5.) се стара о усаглашеној примени прописа и стандарда за заштиту података о личности, као и других прописа којима се штите људска права која могу да буду угрожена разменом информација или другим оперативним радњама.

Савет се стара о усаглашеној примени прописа и стандарда за заштиту података о личности, као и других прописа којима се штите људска права која могу да буду угрожена разменом информација или другим оперативним радњама.

4.4. Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података

Влада ће уредбом образовати Канцеларију Савета за националну безбедност⁶³, као службу Владе, која обавља стручне и административне послове за потребе Савета, а нарочито:

- ▶ послове у вези са сазивањем и припремањем седница Савета;
- ▶ стручне послове у вези са праћењем спровођења смерница и закључака Савета;
- ▶ послове административно-техничке подршке Бироу за координацију;

63 „Службени гласник РС“ број 12/2009

- чување и стављање на увид члановима Савета извештаја и других аката Савета.

Усвајањем Закона о тајности података⁶⁴, Канцеларија Савета за националну безбедност, образована у складу са чланом 8. Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије је даном ступања на снагу овог закона наставила са радом под називом Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних податка.

Поред тога, Законом о тајности података уређен је јединствен систем одређивања и заштите тајних података који су од интереса за националну и јавну безбедност, одбрану, унутрашње и спољне послове Републике Србије, заштите страних тајних података, приступ тајним подацима и престанак њихове тајности, надлежност органа и надзор над спровођењем овог закона, као и одговорност за неизвршавање обавеза из овог закона и друга питања од значаја за заштиту тајности података.

Приступ тајним подацима и коришћење података и докумената било ког степена тајности без издавања сертификата, на основу функције и у циљу обављања послова из њихове надлежности имају председник Народне скупштине, председник Републике и председник Владе. Државни органи које бира Народна скупштина, руководиоци државних органа које бира Народна скупштина, судије Уставног суда и судије, овлашћени су да приступе подацима свих степена тајности који су им потребни за обављање послова из њихове надлежности без безбедносне провере.

Изузетно, ова лица имају право на приступ тајним подацима који су означени степеном «ДРЖАВНА ТАЈНА» и «СТРОГО ПОВЕРЉИВО» уз претходну безбедносну проверу из члана 53. тач. 2) и 3) овог закона, ако је то потребно за обављање послова из њихове надлежности, ако се ти подаци односе на: 1)радње спречавања, откривања, истраге и гоњења за кривична дела, које спроводе надлежни државни органи, до окончања истраге, односно гоњења; 2)начин примене посебних поступака и мера у прибављању безбедносних и обавештајних података у конкретном случају; 3)припаднике министарства надлежног за унутрашње послове и служби безбедности са прикривеним идентитетом, док је то неопходно ради заштите животних интереса ових лица, односно чланова њихових породица (живот, здравље и физички интегритет); 4)идентитет садашњих и бивших сарадника служби безбедности, односно трећих лица, док је то неопходно потребно ради заштите животних интереса ових лица, односно чланова њихових

64 „Службени гласник РС“ број 104/2009

породица (живот, здравље и физички интегритет). Лица која имају приступ тајним подацима у складу са овим законом, овлашћена су и дужна да у поступку који воде и иначе, на сваки сврсисходан начин и од свакога заштите тајност података које су сазнали и да тајним подацима приступају лично. Функционери, запослена лица, односно лица која обављају послове у органима јавне власти имају приступ тајним подацима означеним степеном тајности „ИНТЕРНО”. Наведена лица потписују изјаву, којом потврђују да ће поступати са тајним подацима у складу са законом и другим прописом.

Приступ страним тајним подацима врши се у складу са овим законом, прописима донесеним на основу овог закона, односно у складу са међународним споразумом који је са страном државом, међународном организацијом или другим међународним субјектом закључила Република Србија, а по принципу «потребно да зна».

Физичко и правно лице - корисник тајног податка, има право приступа тајним подацима који су неопходни за обављање послова из делокруга његовог рада и који су по степену тајности одређени у сертификату за приступ тајним подацима, односно дозволи. У случају изузетне хитности у поступању, лице коме је издат сертификат, односно дозвола за приступ тајним подацима означеним нижим степеном тајности, може бити упознато са тајним податком означеним непосредно вишим степеном тајности. Ово лице је дужно да потпише изјаву, којом потврђује да ће поступати са тајним подацима, у складу са законом и другим прописом. Пре издавања сертификата, односно дозволе, лице коме се издаје сертификат дужно је да потпише изјаву, којом потврђује да ће поступати са тајним подацима у складу са законом и другим прописом. Ако ово лице не потпише изјаву, поступак издавања сертификата, односно дозволе се обуставља. Писана изјава чини саставни део документације на основу које је издат сертификат, односно дозвола.

Поступак издавања сертификата односно дозволе – на који се примењују одредбе закона којим се уређује општи управни поступак, осим ако законом то није другачије одређено, обухвата: услове за издавање сертификата физичком и правном лицу; издавање дозволе страном лицу; подношење захтева и његову садржину; безбедносну проверу; орган надлежан за вршење безбедносне провере – за степене ДРЖАВНА ТАЈНА и СТРОГО ПОВЕРЉИВО надлежна је Безбедносно-информативна агенција (за своје потребе врши и провере за ИНТЕРНО и ПОВЕРЉИВО); - за степене тајности ПОВЕРЉИВО и ИНТЕРНО надлежно је министарство надлежно за унутрашње послове (за своје потребе и за степен СТРОГО ПОВЕРЉИВО); - за све степене тајности у оквиру министарства надлежног за послове одбране и Војску Србије надлежна је Војнобезбедносна агенција;

сарадњу са страним државама и међународним организацијама; рок за извршење безбедносне провере – 30 дана за основну безбедносну проверу; - 60 дана за потпуну безбедносну проверу; 90 дана за посебну безбедносну проверу; решење и допунска провера – Канцеларија Савета о издавању сертификата одлучује решењем у року од 15 дана од дана достављања извештаја са препоруком. Канцеларија Савета има могућност да захтева и допунске провере ако не може утврдити да ли су испуњени законом предвиђени сулсови за издавање сертификата; достављање решења се врши руковоаоцу органа јавне власти који је тражио издавање сертификата и лицу за које је тражен сертификат; управни спор – против решења Канцеларије Савета може се изјавити жалба министру надлежном за правосуђе, а против овог решења се може покренути управни спор; садржај, облик и достављање сертификата – уређено посебном уредбом; престанак важења сертификата и продужетак важења – сертификат престаје да важи: 1) истеком времена за који је издат (ДРЖАВНА ТАЈНА важи 3 године, СТРОГО ПОВЕЉИВО важи 5 година, ПОВЕЉИВО важи 10 година и ИНТЕРНО важи 15 година); 2) престанком функције из члана 38. Закона о тајности података; 3) престанком обављања дужности и полова из делокруга рада лица из члана 40. овог закона; 4) на основу решења Канцеларије Савета у поступку провере издатог сертификата; смрћу физичког лица или престанком правног лица коме је издат сертификат; привремена забрана приступа; провера сертификата; издавање дозволе страном лицу; службене евиденције и други подаци везани за сертификат и дозволу које води Канцеларија Савета, органи надлежни за вршење безбедносних провера и органи јавне власти – на ове евиденције се примењују одредбе закона којим је уређена заштита података о личности, изузев на податке који би открили методе и поступке коришћене у прикупљању података који користе службе безбедности.

За лица којима је приступ тајним подацима потребан ради обављања функције или радних дужности у службама безбедности Републике Србије, изузетно од члана 66. овог закона, одлуку о издавању сертификата за приступ тајним подацима којима располаже служба безбедности, доноси руководилац службе из члана 54. ст. 3. и 4. овог закона. Законодавац је на овај начин покушао да уреди питање приступа тајним подацима који се односе на нарочито осетљиве активности државних органа, који се односе на угрожавање националне безбедности, који су традиционално били третирани као тајни подаци од највишег значаја за опстанак државе, односно покушан је компромис између два супротстављена пола јавности и тајности, са основним задатком омогућити успостављања контроле над активностима којима се задире у људске слободе и права, али и заштиту легитимних интереса државе. Самим тим су ове активности изазивале највише пажње међународних организација, невладиног сектора, медија и различитих експерата из области заштите људских права.

Одбијање захтева за издавање сертификата - Канцеларија Савета решењем одбија захтев за издавање сертификата ако се на основу извештаја безбедносне, односно допунске безбедносне провере утврди: 1) да је подносилац захтева навео неистините и непотпуне податке у основном, односно посебном безбедносном упитнику; 2) да подносилац захтева не испуњава услове за издавање сертификата, односно дозволе из чл. 48. до 50. овог закона; 3) да подносилац захтева није обезбедио услове за предузимање прописаних мера заштите тајних података; 4) да постоји безбедносни ризик од приступа и коришћења тајних података подносиоца захтева. Образложење решења о одбијању издавања сертификата не садржи податке који се сматрају тајним у смислу овог закона, нити навођење извора безбедносне провере.

Безбедносне провере физичких и правних лица - Напомињемо да се разликују критеријуми (безбедносни критеријуми) који се односе на заснивање радног односа у одређеним структурама, као и обављање одређених специфичних дужности у оквиру система (на пример службе криптозаштите, ангажовање на дужностима везаним за војне службе безбедности и слично) од оних који представљају безбедносну сметњу и ризик за руковање са тајним подацима и могу бити специфични за заснивање радног односа у спољним пословима, службама безбедности, полицији, војсци и другим осетљивим радним местима за националну безбедност. Сматрамо да их је потребно дефинисати у различитим прописима. Заједничко питање за све безбедносне провере, било да су оне везане за заснивање радног односа у државним органима, обављање одређених специфичних дужности у истима или су потребне ради приступа тајним подацима своде се на питање провере и процена података од стране полиције и овлашћених органа служби безбедности.

Методолошки могу се поделити на: А) проверу по месту становања и по месту запослења; Б) проверу из јавних и других евиденција и оперативних евиденција којима располажу органи јавне власти, полиција и службе безбедности; В) проверу података на основу међународне сарадње из евиденција које се налазе у иностранству.

Када је реч о проценама, онда је битно указати на следеће: - процену личности кандидата за којег се обавља безбедносна провера – личних идентификационих података, његовог друштвеног понашања, личних особина, образовања, положаја у друштву, социјалног окружења и контаката са другим лицима, његове породице (супружника, деце, рођака и слично) и лица са којима живи у заједничком домаћинству, раније осуђиваности и слично. Ова процена се обавља на основу јавних и других података и евиденција које воде државни органи. - процена безбедносног ризика – своди се на податке које оперативним радом при-

купљају службе безбедности на основу индикатора угрожавања безбедности, али и процену могућег стања безбедносног ризика које би проверавано лице могло имати на националну безбедност омогућавањем приступа тајним подацима највишег нивоа.

Приликом обављања провера и процена задира се у област обраде нарочито осетљивих података о личности за потребе безбедности, одбране и слично, тако да може представљати највећи проблем у пракси, дефинисање односа нормирано стање – дискрециона процена надлежног органа.

Нарочито осетљиви подаци дефинисани су одредбама Закона о заштити података о личности и односе се на: националну припадност; расу; пол; језик; вероисповест; припадност политичкој странци; синдикално чланство; здравствено стање; примање социјалне помоћи; жртву насиља; осуду за кривично дело; и сексуални живот (или опредељење хетеро или хомосексуално). Критеријуми за безбедносне сметње и процедуре различити за „ДРЖАВНУ ТАЈНУ“, „СТРОГО ПОВЕРЉИВО“, „ПОВЕРЉИВО“ и „ИНТЕРНО.“ А) Провера за „ДРЖАВНУ ТАЈНУ“ – обухвата податке из основног и посебног упитника за физичка и правна лица, као и вршење посебне безбедносне провере; Б) Провера за „СТРОГО ПОВЕРЉИВО“ – обухвата податке из основног и посебног упитника за физичка и правна лица, као и вршење потпуне безбедносне провере; В) Провера за „ИНТЕРНО“ и „ПОВЕРЉИВО“ – обухвата податке из основног упитника за физичка и правна лица, као и вршење основне безбедносне провере.

У случајеви када се доноси одлука о одбијању захтева за издавање безбедносног сертификата – на основу извештаја, односно допунске безбедносне провере, одређене законом, такође су наведени одређени критеријуми за безбедносне провере и процене: 1) ако је подносилац захтева навео неистините и непотпуне податке у основном, односно посебном безбедносном упитнику. Тада могу постојати две ситуације: - да је подносилац захтева или кандидат намерно поднео нетачне податке у намери да прикрије одређене чињенице које би могле имати утицаја на безбедносну процену ризика; - да је подносилац захтева погрешно случајно приликом уношења података у упитник, погрешан број, слично име или презиме, превид у редоследу и слично. 2) ако подносилац не испуњава услове за издавање сертификата, односно дозволе из члана 48. до 50. овог закона – који се односе на услове за: а) физичко лице - држављанство Републике Србије; пунолетство; пословну способност; неосуђиваност за кривично дело за које се гони по службеној дужности, односно за прекршај предвиђен овим законом; постојање одговарајуће безбедносне провере (осим у случајевима када то није предвиђено чл. 37 и 38. став 1.); б) правно лице – регистровано седиште на територији Републике Србије; обављање делатности у вези са интересима из

члана 8. овог закона; постојање одговарајуће безбедносне провере; ако није у поступку ликвидације или стечаја; није кажњавано мером забране вршења делатности, односно да му није изречена казна престанка правног лица или мере безбедности забране обављања одређених регистрованих делатности или послова; уредно измирење пореских обавеза и доприноса; г) страном лице – поседовање одговарајућег сигурносног сертификата издатог од стране државе чији је држављанин, односно у којој правно лице има седиште или од стране међународне организације чији је члан. **3)** да подносилац захтева није обезбедио услове за предузимање прописаних мера заштите тајних података; **4)** да постоји безбедносни ризик од приступа и коришћења тајних података. Посебно питање у вези са проценама које обављају надлежне безбедносне службе представљају индикатори угрожавања националне безбедности и методологија рада служби безбедности, који се морају по хитном поступку преиспитати и уредити на један нови начин, који не би остављао или би остављао што мање простора за дискреционе оцене које нису утемељене на конкретним подацима који дају основа за утврђивање безбедносног ризика.

Основна и потпуна безбедносна провера - Попис критеријума за безбедносне ризике и сметње које проистичу из члана 58, 59 и 60. Закона о тајности података:

- 1) Кривична осуђиваност – питање кривичних дела која се сматрају безбедносном сметњом и ризиком, као и примена одредби Кривичног законика које се односе на брисање правних и других последица кривичне пресуде. Осуђиваност представља облик стигматизације осуђених лица и има последице везане за заснивање радних односа уопште, али и за приступ тајним подацима и рад на безбедносно осетљивим радним местима – Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);
- 2) Кривични поступци у току – не производе последице, осим у кривично-процесном смислу, међутим ова околност представља безбедносну сметњу и ризик за приступ тајним подацима али и за рад на безбедносно осетљивим радним местима - Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);
- 3) Прекршајна осуђиваност – питање обима прекршаја који се сматрају безбедносном сметњом и ризиком, питање последица брисаних прекршајних решења (или пресуда). Знатно блаже последице за заснивање радног односа и за приступ тајним подацима – ствар процене надлежног органа (службе безбедности) - Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);

- 4) Прекршајни поступци у току_ не производе последице, осим у прекршајно-процесном смислу, међутим ова околност представља знатно блажу безбедносну сметњу и ризик за приступ тајним подацима од оне која се односи на кривичне поступке у току, као и за рад на безбедносно осетљивим радним местима - Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);
- 5) Контакти са страним службама безбедности и обавештајним службама – могу бити планирани кроз активности државних органа (међународна сарадња, оперативно комбиновање и слично) или самоиницијативни и за рачун ових страних служби (шпијунажа). Заснива се на дискреционој процени органа који врши провери и на његовој оперативној документацији која као таква не може бити коришћена приликом вођења управног спора, без предузимања одговарајућих мера заштите - Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);
- 6) Учешће у активностима организације чије су деловање и циљеви забрањени – организације које су забрањене одлукама Уставног суда или других надлежних органа или органиације које у старту делују илегално (терористичке организације). Може бити повезано са другим безбедносним сметњама. Постоје и листе УН и ЕУ о овим организацијама. Питање уређивања и вођења листе забрањених и илегалних организација је у надлежности Савета за националну безбедност – тзв. „црне листе“ - Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);
- 7) Подаци о одговорности за повреду прописа који се односе на тајност података_ представљају податке којима располажу државни органи и друга правна лица која рукују са тајним подацима. Временско важење за примену ових критеријума – када се бришу, како се евидентирају, персонална досијеа запослених, разлог за раскид радних односа - Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);
- 8) Подаци о праву својине или другом стварном праву на непокретностима, подаци о праву својине на другим стварима уписаним у јавни регистар, као и податак о годишњем финансијском извештају за претходну годину у складу са законом којим се уређује рачуноводство и ревизија - Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);

- 9) Служба у страним војскама и паравојним формацијама - Рок за посебну безбедносну проверу обухвата најмање десет година од дана подношења захтева (чл. 62);
- 10) Други подаци и чињенице који физичко и правно лице чине подложним утицајима и притисцима који представљају безбедносни ризик;
- 11) Дуговима насталим услед финансијских задужења или преузетих гаранција.

Додатни критеријуми за правна лица (чл. 59), поред оних претходно наведених би обухватили и оне (из тач. 9) које се односе на податке о осудама за кривично дело, привредни преступ и прекршај правног лица и одговорних лица у правном лицу, као и податке поступцима за кривично дело, привредни преступ или прекршај против правног лица који су у току.

Посебна безбедносна провера - Критеријуми за потребе посебне безбедносне провере – за утврђивање безбедносног ризика приступ тајним подацима (чл. 62) обухватају, поред оних из потпуне безбедносне провере и проверу чињеница, околности и догађаја из приватног живота подносиоца захтева, најмање у последњих десет година од дана подношења захтева за издавања сертификата, које би, у случају, представљале основ за сумњу у његову поверљивост и поузданост, а нарочито ако су његове активности у супротностима са интересима Републике Србије или ако је повезан са станим лицима која могу да угрозе безбедност и међународне интересе Републике Србије.

Допунска безбедносна провера (члан 66.) – ако се из извештаја о резултатима безбедносне провере, али и из препоруке не може утврдити да ли су испуњени законом прописани услови за издавање сертификата физичком или правном лицу, или је после обављене безбедносне провере дошло до битне измене провераваних података која би могла бити од утицаја на издавање сертификата, Канцеларија Савета ће захтевати од надлежног органа из члана 54. овог закона да изврши допунску проверу, односно допуну извештаја и израду нове препоруке, најкасније у накнадном року од 30 дана.

Канцеларија Савета води јединствену централну евиденцију издатих сертификата и дозвола, решења о издавању сертификата и дозвола, решења о одбијању издавања сертификата и дозвола, решења о продужењу важења сертификата и дозвола и решења о ограничењу или престанку важења сертификата и дозвола, као и потписане изјаве лица којима је издат сертификат, односно дозвола.

Канцеларија Савета чува захтеве за издавање сертификата, односно дозволе, безбедносне упитнике и извештаје о безбедносној провери са препоруком.

Органи надлежни за вршење безбедносних провера – Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција и Министарство унутрашњих послова, воде евиденције безбедносних провера и чувају документа о безбедносним проверама са примерцима извештаја и препорука.

У податке из своје безбедносне провере, прикупљене у складу са овим законом, лице има право увида и друга права на основу увида у складу са законом који уређује заштиту података о личности, изузев у податке који би открили методе и поступке коришћене у прикупљању података, као и идентификовали изворе података из безбедносне провере.

Садржину, облик и начин вођења ових евиденције, као и рокове чувања података овог закона прописала је Влада, на предлог Канцеларије Савета, преко Уредбе о садржини, облику и начину вођења евиденција за приступ тајним подацима⁶⁵.

У складу са наведеном уредбом, Канцеларија Савета за националну безбедност и заштиту тајних података води јединствену централну евиденцију издатих сертификата и дозвола, решења о издавању сертификата и дозвола, решења о одбијању издавања сертификата и дозвола, решења о продужењу важења сертификата и дозвола, решења о ограничењу или престанку важења сертификата и дозвола, потписаних изјава лица којима је издат сертификат, односно дозвола, у складу са законом којим се уређује тајност података. Органи надлежни за вршење безбедносних провера (Безбедносно-информативна агенција, министарство надлежно за унутрашње послове и Војнобезбедносна агенција) воде евиденције безбедносних провера за физичка и правна лица, у складу са законом којим се уређује тајност података.

4.5. Безбедносно-информативна агенција

Закон о Безбедносно-информативној агенцији⁶⁶ – У обављању послова из свога делокруга (члан 10.), припадници агенције овлашћени су да од државних и других органа, правних и физичких лица траже и добију обавештења, податке и стручну помоћ од значаја за разјашњавање чињеница везаних за обављање послова из делокруга агенције. Агенција (члан 2.) обавља послове који се односе на: – заштиту безбедности Републике Србије и откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење уставом утврђеног поретка Републике Србије; – истра-

65 „Службени гласник РС“ број 89/2010

66 “Службени гласник РС“ број 42/2002, 111/2009, 65/2014 – одлука УС, 66/2014 и 36/2018.

живање, прикупљање, обраду и процену безбедносно-обавештајних података и сазнања од значаја за безбедност Републике Србије и информисање надлежних државних органа о тим подацима, као и друге послове одређене законом. На пружање помоћи, давање обавештења и података, нико не може бити принуђен, а ускраћивање или одбијање помоћи, давања обавештења или података мора бити засновано на законом утврђеним разлозима. Приликом обављања послова из своје надлежности припадници агенције располажу са овлашћењима органа унутрашњих послова. О пословима из своје надлежности агенција (члан 11.) обрађује, чува и користи прикупљене информације и документацију, о чему води одговарајуће евиденције и обезбеђује заштиту њихове тајности.

Начин евидентирања, обраде, чувања, коришћења, заштите и достављања другим државним органима информација и података утврдила је Влада, и то: – Уредбом о начину евидентирања, обраде, чувања, коришћења, заштите и достављања другим државним органима информација и докумената о пословима из надлежности Безбедносно-информативне агенције⁶⁷; и – Уредбом о корисницима екстерних информација Безбедносно-информативне агенције и врстама едиција⁶⁸.

Према одредбама Уредбе о начину евидентирања, обраде, чувања, коришћења, заштите и достављања другим државним органима информација и докумената о пословима из надлежности Безбедносно-информативне агенције, у Безбедносно-информативној агенцији воде се евиденције лица, организација, документације и других података из надлежности БИА.

Евидентирање у БИА врши се по јединственој методологији, централизовано, уз примену ручног или аутоматизованог начина вођења. Ручним начином евиденције се воде путем картотека, регистара, пописника, индекса, каталога и спискова. Аутоматизованим начином евиденције се воде путем рачунара. Евиденције се могу истовремено водити на више различитих медијума - носача, односно на папиру, микрофилму и електронским записима.

Поред тога, предвиђено је да начин евидентирања, обраде, чувања, коришћења, заштите и достављања другим надлежним државним органима информација и докумената, у складу са овом уредбом интерним упутствима уређује директор агенције.

Када је у питању Уредба о корисницима екстерних информација Безбедносно-информативне агенције и врстама едиција, предвиђено је да у складу са смер-

67 45 „Службени гласник РС“ број 68/2002.

68 „Службени гласник РС“ број 83/2004. и 52/2007.

ницама Владе Републике Србије и безбедносно-обавештајном политиком Републике Србије, Безбедносно-информативна агенција дужна је да информише надлежне државне органе о подацима и сазнањима од значаја за заштиту Уставом утврђеног поретка, безбедносне, политичке, економске и друге интересе Републике Србије. БИА информише кориснике достављањем одговарајућих екстерних едиција које садрже сажете податке и сазнања о безбедносним проблемима, појавама или догађајима или о конкретном догађају, појави или проблему. Начин евидентирања, заштите и достављања екстерних едиција у надлежности су БИА. Корисници екстерних едиција дужни су да штите тајност података и да едиције, одмах по упознавању, врате БИА.

4.6. Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција

Закон о ВБА и ВОА⁶⁹ – Овим законом уређују се надлежности, послови, задаци, овлашћења, надзор и контрола Војнобезбедносне агенције (ВБА) и Војнообавештајне агенције (ВОА), сарадња као и друга питања од значаја за њихов рад.

Када је у питању рад са подацима, ВБА и ВОА установљавају и воде збирке и регистре личних и других података, као и документа о тим подацима из своје надлежности.

Збирке и регистри података, као и документа из ст. 1. и 2. овог члана представљају тајне податке, у складу са законом којим се уређује заштита тајних података. Ако ВБА или ВОА дође у посед података и информација из надлежности других служби безбедности, дужна је да им те податке достави. Ако подаци и информације нису из надлежности служби безбедности, ВБА или ВОА је дужна да их неодложно уништи у року од 30 дана, о чему ће комисија сачинити записник.

Врсте регистара, збирки личних података и евиденција ВБА или ВОА, начин њиховог вођења, приступ, руковање и заштиту, рокове чувања, архивирање и уништавање уређује министар одбране, на предлог директора ВБА односно директора ВОА, а по прибављеном мишљењу Савета за националну безбедност.

ВБА и ВОА, сходно утврђеној безбедносно-обавештајној политици Републике Србије, размењују податке из члана 31. овог закона са органима и службама безбедности страних држава и међународних организација, у складу са Уставом, законом, другим прописима и општим актима и потврђеним међународним уговорима. Начин и поступак размене података о непосредном угрожавању безбедности стране државе или међународне организације, односно вредности

69 „Службени гласник РС“ број 88/2009, 55/2012 – одлука УС и 17/2013

заштићене међународним правом, на основу смерница Савета за националну безбедност, прописује министар одбране, на предлог директора ВБА, односно директора ВОА. Достављени подаци из ст. 1. и 2. овог члана могу се користити само у сврху због којих су прикупљени. О достављеним подацима из става 1. овог члана води се евиденција.

Грађанин који сматра да су му појединачним актом или радњом ВБА или ВОА повређена или ускраћена људска права или слободе, ради заштите својих права, може да се обрати генералном инспектору, односно органима и институцијама Републике Србије.

Војнобезбедносна агенција (ВБА) је у оквиру својих надлежности овлашћена да прикупља податке: 1) из јавних извора; 2) од физичких и правних лица; 3) од државних органа, организација и служби, као и од ималаца јавних овлашћења.

ВБА је овлашћена да прикупља податке од физичких лица само уз њихов претходни пристанак. Уз писани пристанак физичког лица са којим се разговор обавља, разговор се може звучно и визуелно забележити. Физичко лице потписом на записник оверава добровољност разговора и истинитост и потпуност снимљеног разговора. Овлашћено службено лице ВБА дужно је да, пре прикупљања података од физичког лица, том лицу покаже службену легитимацију са значком и упозори га да је дужно да чува као тајну сва сазнања о предмету интересовања ВБА.

Државни органи, организације и службе, органи аутономних покрајина, јединице локалне самоуправе, организације које врше јавна овлашћења, Војска Србије и правна лица дужни су да овлашћеним службеним лицима ВБА омогуће увид у регистре, збирке података, електронске базе података и другу службену документацију, осим служби безбедности и полиције са којима се размена података врши у складу са законима којима су уређене службе безбедности и полиција. Ако подаци из регистара и других збирки података представљају тајни податак, субјекти из става 1. овог члана, осим служби безбедности и полиције, дужни су да омогуће ВБА увид у ове регистре и збирке података, на основу писаног захтева директора ВБА, у складу са законом којим се уређује заштита тајних података. Независно од одредаба из ст. 1. и 2. овог члана, ВБА остварује сарадњу и размењује податке са Безбедносно-информативном агенцијом и полицијом у складу са одредбама закона којима су уређене службе безбедности и полиција.

ВБА је овлашћена да прикупља податке применом посебних поступака и мера када се подаци не могу прикупити на други начин или је њихово прикупљање у вези са несразмерним ризиком по живот и здравље људи и имовину, односно са

несразмерним трошковима. ВБА прикупљање података применом посебних поступака и мера врши превасходно у превентивне сврхе, односно са циљем да се предупредe претње које су усмерене према Министарству одбране и Војсци Србије. У случају да постоји могућност избора између више посебних поступака и мера, примениће се мера којом се мање задире у Уставом зајемчена људска права и слободе.

Посебни поступци и мере тајног прикупљања података из надлежности ВБА (у даљем тексту: посебни поступци и мере) су: 1) тајна сарадња са физичким лицима; 2) оперативни продор у организације, групе и институције; 3) тајно прибављање и откуп докумената и предмета; 4) тајни увид у евиденције личних и са њима повезаних података, у складу са законом; 5) тајно праћење и надзор лица на отвореном простору и јавним местима уз коришћење техничких средстава; 6) тајни електронски надзор телекомуникација и информационих система ради прикупљања података о телекомуникационом саобраћају и локацији корисника, без увида у њихов садржај; 7) тајно снимање и документовање разговора на отвореном и у затвореном простору уз коришћење техничких средстава; 8) тајни надзор садржине писама и других средстава комуницирања, укључујући и тајни надзор садржаја телекомуникација и информационих система; 9) тајни надзор и снимање унутрашњости објеката, затворених простора и предмета.

Ако подаци прикупљени применом посебних поступака и мера из члана 12. овог закона указују на припремање или извршење кривичног дела за које се гони по службеној дужности, ВБА о основама сумње обавештава надлежно јавно тужилаштво. Обавештење из става 1. овог члана не садржи податке о примењеним посебним поступцима и мерама. ВБА, на основу резултата примене посебних поступака и мера, надлежном тужилашству може да предложи примену надзора и снимања телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичка снимања лица и примену других мера за кривична дела организованог криминала, корупције и друга изузетно тешка кривична дела, под условима и на начин прописан законом којим се уређује кривични поступак.

Овлашћено службено лице ВБА у откривању, истраживању и документовању кривичних дела из члана 6. став 2. тач. 3) и 4) и члана 6. став 3. овог закона има следећа овлашћења: 1) провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета; 2) позивање; 3) тражење обавештења; 4) привремено одузимање предмета; 5) преглед простора, објеката и документације и противтерористички преглед; 6) опсервирање; 7) прикупљање, обрада и коришћење личних података; 8) полиграфско тестирање; 9) овлашћења полиције за вршење мера надзора и снимања телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичка снимања лица и предузимање других мера и радњи,

у складу са законом којим се уређује кривични поступак. Када овлашћено службено лице ВБА у вршењу послова и задатака из своје надлежности оцени да би овлашћења из става 1. овог члана требало применити према лицима која нису припадници Војске Србије и запослени у Министарству одбране, ВБА о томе одмах обавештава Безбедносноинформативну агенцију или полицију, са којима заједно утврђује начин даљег поступања.

Војнообавештајна агенција (ВОА) је у оквиру својих надлежности овлашћена да прикупља податке: 1) из јавних извора; 2) од физичких и правних лица; 3) разменом података са другим службама безбедности; 4) применом посебних поступака и мера.

Посебни поступци и мере за тајно прикупљање података су: 1) тајна сарадња са физичким и правним лицима ради прикупљања података и информација из члана 24. став 2. овог закона; 2) тајно прибављање и откуп докумената и предмета; 3) оперативни продор у организације, институције и групе; 4) предузимање мера на прикривању идентитета и својине; 5) оснивање правних лица и уређење њиховог рада на начин који их не доводи у везу са ВОА; 6) прикривено коришћење имовине и услуга физичких и правних лица уз накнаду; 7) коришћење посебних докумената и средстава којима се штити ВОА, њени припадници, просторије и средства.

5. Демократски надзор над обрадом података о личности без пристанка (применом посебних овлашћења)

Надзор над применом посебних мера, односно шире, надзор над активностима судова, тужилаштва, полиције и служби безбедности, као и другим државним органима (који располажу полицијским овлашћењима), а у последње време и над приватним сектором безбедности (предузећа за физичко-техничко обезбеђење и детективске агенције), за друштво које жели да буде демократско, сигурно је једна од вечито актуелних тема.

Сва демократска друштва настоје да граде комплексне механизме за вршење тог надзора, механизме који поред парламентарне (законодавне), извршне и судске контроле, укључују у већој или мањој мери и поједине нове огране – омбудсмана (заштитника грађана), као и различите поверенике (за приступ информацијама од јавног значаја, дискриминацију и слично)⁷⁰.

5.1. Надзор над радом служби безбедности

Законом о основама уређења служби безбедности предвиђена је законодавна контрола, преко уређења скупштинског надзора и јавни надзор.

Надзор над радом служби безбедности заснива се на следећим начелима:

- ▶ подређености и одговорности служби безбедности изабраним властима Републике Србије;
- ▶ политичке, идеолошке и интересне неутралности служби безбедности;
- ▶ обавезе служби безбедности да информишу јавност о извршавању својих задатака, у складу са законом;
- ▶ дужности носилаца надзора над радом служби безбедности да обавештавају јавност о резултатима надзора;
- ▶ професионалне одговорности и оперативне самосталности припадника служби безбедности у извршавању добијених задатака и одговорности руководиоца служби за рад служби.

Народна скупштина обавља надзор над радом служби безбедности непосредно и преко надлежног одбора Народне скупштине (у даљем тексту: Одбор).

70 Р. Шабић; Демократски надзор над применом посебних овлашћења; Демократски надзор над применом посебних овлашћења – зборник радова; Београд 2008.; стр. 109.

Надлежни одбор Народне скупштине нарочито:

- ▶ надзире уставност и законитост рада служби безбедности;
- ▶ надзире усклађеност рада служби безбедности са стратегијом националне безбедности, стратегијом одбране и безбедносно-обавештајном политиком Републике Србије;
- ▶ надзире поштовање политичке, идеолошке и интересне неутралности у раду служби безбедности;
- ▶ надзире законитост примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података;
- ▶ надзире законитост трошења буџетских и других средстава за рад;
- ▶ разматра и усваја извештаје о раду служби безбедности;
- ▶ разматра предлоге закона, других прописа и општих аката из надлежности служби безбедности;
- ▶ покреће иницијативе и подноси предлоге закона из надлежности служби;
- ▶ разматра предлоге, петиције и представке грађана који су упућени Народној скупштини у вези са радом служби безбедности и предлаже мере за њихово решавање и о томе обавештава подносиоца;
- ▶ утврђује чињенице о уоченим незаконитостима или неправилностима у раду служби и њихових припадника и о томе доноси закључке;
- ▶ извештава Народну скупштину о својим закључцима и предлозима.

Када је у питању непосредни назор, директор службе безбедности (БИА, ВБА и ВОА) дужан је, на захтев Одбора, да омогући члановима Одбора приступ у историје службе, дозволи им увид у документацију, пружи податке и информације о раду службе и одговори на њихова питања у вези са радом службе.

Чланови Одбора не могу од служби безбедности тражити податке о:

- ▶ идентитету садашњих и бивших сарадника службе;
- ▶ припадницима службе са прикривеним идентитетом;
- ▶ трећим лицима којима би откривање тих података могло да штети;

- ▶ методима прибављања обавештајних и безбедносних података;
- ▶ акцијама које су у току;
- ▶ начину примене посебних поступака и мера;
- ▶ подацима и информацијама које су прибављене разменом са страним службама и међународним организацијама;
- ▶ тајним подацима и информацијама других државних органа у поседу службе.

У Народној скупштини, када је у питању контрола сектора безбедности и одбране, у складу са Пословником Народне скупштине, образују се следећи одбори: Одбор за одбрану и унутрашње послове и Одбор за контролу служби безбедности.

Одбор за одбрану и унутрашње послове разматра:

- ▶ предлог закона и другог општег акта из области војне, радне и материјалне обавезе, мобилизације, ванредног и ратног стања, статусних и других питања професионалних припадника Војске Србије, војног школства, међународне сарадње у области одбране и војне сарадње; одржавања јавног реда и мира, окупљања грађана; безбедности саобраћаја на путевима; безбедности државне границе и контроле преласка границе и кретања и боравка у граничном појасу; боравка странаца; промета и превоза оружја, муниције, експлозивних и других опасних материја из делокруга министарства надлежног за унутрашње послове; заштите од пожара; држављанства; јединственог матичног броја грађана; пребивалишта и боравишта грађана; личне карте; путне исправе; међународне помоћи и других облика међународне сарадње у области унутрашњих послова, укључујући и реадмисију; илегалне миграције; азила;
- ▶ друга питања која се односе на: Војску Србије, одбрану Републике Србије, производњу, промет и превоз наоружања и војне опреме и упућивање припадника Војске Србије и других снага одбране у мултинационалне операције ван граница Републике Србије;
- ▶ стратегију националне безбедности и стратегију одбране;
- ▶ питања у вези с остваривањем парламентарне контроле Војске Србије и одбрамбеног система;

- ▶ предлог буџетских средстава потребних за деловање Војске Србије и врши контролу трошења тих средстава;
- ▶ извештај Министарства одбране, који министар одбране тромесечно подноси Одбору, у току заседања Народне скупштине;
- ▶ питања из области јавне и државне безбедности;
- ▶ извештај о раду министарства надлежног за унутрашње послове о стању безбедности у Републици Србији, достављен Народној скупштини на њен захтев;
- ▶ као и друга питања из области одбране и унутрашњих послова.

Одбор обавља и друге послове, у складу са законом и овим пословником. Одбор има 17 чланова.

Одбор за контролу служби безбедности:

- ▶ надзире уставност и законитост рада служби безбедности;
- ▶ надзире усклађеност рада служби безбедности са стратегијом националне безбедности, стратегијом одбране и безбедноснообавештајном политиком Републике Србије;
- ▶ надзире поштовање политичке, идеолошке и интересне неутралности у раду служби безбедности;
- ▶ надзире законитост примене посебних поступака и мера за тајно прикупљање података;
- ▶ разматра предлог буџетских средстава потребних за рад служби безбедности и надзире законитост трошења буџетских и других средстава за рад;
- ▶ разматра и усваја извештаје о раду служби безбедности;
- ▶ разматра предлоге закона, других прописа и општих аката из надлежности служби;
- ▶ покреће иницијативе и подноси предлоге закона из надлежности служби;
- ▶ разматра предлоге, петиције и представке грађана који су упућени Народној скупштини у вези са радом служби безбедности и предлаже мере за њихово решавање и о томе обавештава подносиоца;

- ▶ утврђује чињенице о утврђеним незаконитостима или неправилностима у раду служби безбедности и њихових припадника и о томе доноси закључке;
- ▶ извештава Народну скупштину о својим закључцима и предлозима.

Одбор обавља и друге послове, у складу са законом и овим пословником. Одбор има 9 чланова.

Службе безбедности обавештавају јавност о свом раду преко органа којима достављају извештаје, на начин којим се не угрожавају права грађана, национална безбедност и други интереси Републике Србије.

Службе безбедности могу и непосредно обавештавати јавност о појединим безбедносним појавама и догађајима.

5.2. Надзор над радом полиције

Законом о полицији предвиђен је и надзор над радом министарства унутрашњих послова и полиције, односно да се они налазе под демократском контролом, која опет може бити спољашња и унутрашња.

Спољашњу контролу рада врше:

- 1) Народна скупштина Републике Србије;
- 2) скупштине јединице покрајинске аутономије или јединица локалне самоуправе, укључујући и градске општине;
- 3) правосудни органи;
- 4) независни државни органи надлежни за послове надзора и други овлашћени државни органи и тела;
- 5) грађани и јавност.

Народна скупштина обавља надзор над радом Министарства непосредно и преко надлежног одбора за унутрашње послове (у даљем тексту: Одбор).

Одбор нарочито:

- 1) разматра полугодишње и ванредне извештаје о стању безбедности у Републици Србији;

- 2) разматра редовне и ванредне извештаје о раду Министарства;
- 3) разматра годишње извештаје о раду Сектора унутрашње контроле;
- 4) надзире законитост трошења буџетских и других средстава за рад;
- 5) надзире законитост спровођења посебних доказних радњи дефинисаних у закону којим се уређује кривични поступак, мере циљане потраге и теста интегритета;
- 6) надзире поштовање политичке, идеолошке и интересне неутралности у раду Полиције;
- 7) утврђује чињенице о уоченим незаконитостима или неправилностима у раду Министарства и о томе доноси закључке;
- 8) извештава Народну скупштину о својим закључцима и предлозима.

Министар, или лице које он овласти, подноси Одбору полугодишњи извештај о стању безбедности у Републици Србији, као и редовни извештај о раду Министарства.

Министарство, по потреби или на захтев Одбора, подноси Одбору и ванредне извештаје.

Скупштина и извршни орган покрајинске аутономије или јединица локалне самоуправе, укључујући и градске општине:

- 1) разматрају извештај о стању безбедности на свом подручју;
- 2) заузимају ставове о приоритетима за безбедност људи и имовине и подnose предлоге руководиоцу надлежне организационе јединице Министарства.

Ради поступања у смислу става 1. тачка 2) овог члана, скупштина, односно извршни орган покрајинске аутономије или јединице локалне самоуправе, укључујући и градске општине, могу основати саветодавна тела.

Унутрашњу контролу рада полицијских службеника и других запослених у Министарству врши Сектор унутрашње контроле.

Сектором унутрашње контроле руководи начелник Сектора унутрашње контроле.

Начелник Сектора унутрашње контроле редовно и периодично подноси министру извештаје о раду Сектора унутрашње контроле, а о радњама предузетим у циљу откривања кривичних дела подноси извештаје надлежном јавном тужиоцу.

На захтев Владе и радног тела Народне скупштине надлежног за унутрашње послове, министар подноси извештај о раду Сектора унутрашње контроле.

Сектор унутрашње контроле у року од три месеца од истека календарске године, јавно објављује извештај о раду за претходну годину са основним статистичким подацима о спроведеним активностима и постигнутим резултатима.

Сектор унутрашње контроле врши контролу законитости рада полицијских службеника, као и других запослених у Министарству, а нарочито у погледу поштовања и заштите људских и мањинских права и слобода при извршавању службених задатака и примени полицијских овлашћења, односно при вршењу послова из свог делокруга.

Сектор унутрашње контроле предузима мере и радње у складу са законом којим се уређује кривични поступак на откривању и сузбијању кривичних дела корупције и других облика коруптивног понашања, као и других кривичних дела полицијских службеника и других запослених у Министарству, извршених на раду или у вези са радом.

5.3. Закон о заштитнику грађана⁷¹

Овим законом установљен је заштитник грађана као независни државни орган, који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежних за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења. Заштитник грађана се стара о заштити и унапређењу људских и мањинских слобода и права, у која спада и право на заштиту података о личности.

Органи управе имају обавезу да сарађују са Заштитником грађана и да му омогуће приступ просторијама и ставе на располагање све податке са којима располажу, а који су од значаја за поступак који води, односно за остварење циља његовог превентивног деловања, без обзира на степен њихове тајности, осим када је то у супротности са законом. Заштитник грађана има право да обави разговор са сваким запосленим у органу управе када је то од значаја за поступак који води.

71 Објављен у „Службеном гласнику РС“ број 79/2005 и 54/2007.

5.4. Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја⁷²

Овим законом уређена су права на приступ информацијама од јавног значаја која располажу органи јавне власти, ради остварења и заштите интереса јавности да зна и остварења слободног демократског поретка и отвореног друштва.

Информацијом од јавног значаја је информација са којом располаже орган јавне власти, настала у раду или у вези са радом органа јавне власти, садржана у одређеном документу, а односи се на све оно о чему јавност има оправдан интерес да зна.

Да би се нека информација сматрала информацијом од јавног значаја није битно да ли је извор информације орган јавне власти или које друго лице, није битан носач информације на коме се налази документ који садржи информације, датум настанка информације, начин сазнавања информације, нити су битна друга слична својства информације. Ради остваривања права на приступ информацијама од јавног значаја којима располажу органи јавне власти, установљен је Повереник за информације од јавног значаја, као самостални државни орган, независан у вршењу своје надлежности.

5.5. Закон о заштити података о личности

Повереник врши своја овлашћења, у складу са овим законом, на територији Републике Србије.

У вршењу својих овлашћења Повереник поступа у складу са законом којим се уређује општи управни поступак, као и сходном применом закона којим се уређује инспекцијски надзор, ако овим законом није другачије одређено.

Повереник није надлежан да врши надзор над обрадом од стране судова у вршењу њихових судских овлашћења.

Повереник:

- 1) врши надзор и обезбеђује примену овог закона у складу са својим овлашћењима;
- 2) стара се о подизању јавне свести о ризицима, правилима, мерама заштите и правима у вези са обрадом, а посебно ако се ради о обради података о малолетном лицу;

⁷² „Службени гласник РС“ број 120/2004 и 54/2007.

- 3) даје мишљење Народној скупштини, Влади, другим органима власти и организацијама, у складу са прописом, о законским и другим мерама које се односе на заштиту права и слобода физичких лица у вези са обрадом;
- 4) стара се о подизању свести руковоаца и обрађивача у вези са њиховим обавезама прописаним овим законом;
- 5) на захтев лица на које се подаци односе, пружа информације о њиховим правима прописаним овим законом;
- 6) поступа по притужбама лица на које се подаци односе, утврђује да ли је дошло до повреде овог закона и обавештава подносиоца притужбе о току и резултатима поступка који води у складу са чланом 82. овог закона;
- 7) сарађује са надзорним органима других држава у вези са заштитом података о личности, а посебно у размени информација и пружању узајамне правне помоћи;
- 8) врши инспекцијски надзор над применом овог закона, у складу са овим законом и сходном применом закона којим се уређује инспекцијски надзор, и подноси захтев за покретање прекршајног поступка ако утврди да је дошло до повреде овог закона, у складу са законом којим се уређују прекршаји;
- 9) прати развој информационаих и комуникационих технологија, као и пословне и друге праксе од значаја за заштиту података о личности;
- 10) израђује стандардне уговорне клаузуле из члана 45. став 11. овог закона;
- 11) сачињава и јавно објављује листе из члана 54. став 5. овог закона;
- 12) даје писмено мишљење из члана 55. став 4. овог закона;
- 13) води евиденцију лица за заштиту података о личности из члана 56. став 11. овог закона;
- 14) подстиче израду кодекса поступања у складу са чланом 59. став 1. овог закона и даје мишљење и сагласност на кодекс поступања у складу са чланом 59. став 5. овог закона;
- 15) обавља послове у складу са чланом 60. овог закона;

- 16) подстиче издавање сертификата за заштиту података о личности и одговарајућих жигова и ознака у складу са чланом 61. став 1. и прописује критеријуме за сертификацију у складу са чланом 61. став 5. овог закона;
- 17) спроводи периодично преиспитивање сертификата у складу са чланом 61. став 8. овог закона;
- 18) прописује и објављује критеријуме за акредитацију сертификационог тела и обавља послове у складу са чланом 62. овог закона;
- 19) одобрава одредбе уговора или споразума из члана 65. став 3. овог закона;
- 20) одобрава обавезујућа пословна правила у складу са чланом 67. овог закона;
- 21) води интерну евиденцију о повредама овог закона и мерама које се у вршењу инспекцијског надзора предузимају у складу са чланом 79. став 2. овог закона;
- 22) обавља и друге послове одређене овим законом.

Послове надзора из става 1. тач. 1) и 8) овог члана Повереник врши преко овлашћених лица из стручне службе Повереника.

Евиденција из става 1. тачка 21) овог члана садржи: податке о руковооцима или обрађивачима који су повредили овај закон (њихово име и презиме или назив, пребивалиште, боравиште или седиште), податке о повредама овог закона (опис повреде и члан закона који је повређен), податке о мерама које су предузете и податке о поступању руковооца или обрађивача по изреченим мерама.

Образац евиденције из става 3. овог члана и начин њеног вођења прописује Повереник.

У циљу поједностављивања подношења притужбе, Повереник прописује образац притужбе и омогућава њено подношење електронским путем, не искључујући и остала средства комуникације.

Повереник обавља своје послове бесплатно за лице на које се подаци односе и лице за заштиту података о личности.

Ако је притужба Поверенику очигледно неоснована, преобимна или се претерано понавља, Повереник може да тражи накнаду нужних трошкова или да одбије да поступа по тој притужби, уз навођење разлога којима се доказује да се ради о неоснованом, преобимном или претерано понављаном захтеву.

Када су у питању инспекцијска и друга овлашћења, Повереник је овлашћен да:

- 1) наложи руковоацу и обрађивачу, а према потреби и њиховим представницима, да му пружи све информације које затражи у вршењу својих овлашћења;
- 2) проверава и оцењује примену одредби закона и на други начин врши надзор над заштитом података о личности коришћењем инспекцијских овлашћења;
- 3) проверава испуњеност услова за сертификацију у складу са чланом 61. став 8. овог закона;
- 4) обавештава руковоаца, односно обрађивача о могућим повредама овог закона;
- 5) затражи и добије од руковоаца и обрађивача приступ свим подацима о личности, као и информацијама неопходним за вршење његових овлашћења;
- 6) затражи и добије приступ свим просторијама руковоаца и обрађивача, укључујући и приступ свим средствима и опреми.

Повереник је овлашћен да предузме следеће корективне мере:

- 1) да упозори руковоаца и обрађивача достављањем писменог мишљења да се намераваним радњама обраде могу повредити одредбе овог закона у складу са чланом 55. став 4. овог закона;
- 2) да изрекне опомену руковоацу, односно обрађивачу ако се обрадом повређују одредбе овог закона;
- 3) да наложи руковоацу и обрађивачу да поступи по захтеву лица на које се подаци односе у вези са остваривањем његових права, у складу са овим законом;
- 4) да наложи руковоацу и обрађивачу да ускладе радње обраде са одредбама овог закона, на тачно одређени начин и у тачно одређеном року;
- 5) да наложи руковоацу да обавести лице на које се подаци о личности односе о повреди података о личности;
- 6) да изрекне привремено или трајно ограничење вршења радње обраде, укључујући и забрану обраде;

- 7) да наложи исправљање, односно брисање података о личности или ограничи вршење радње обраде у складу са чл. 29. до 32. овог закона, као и да наложи руковоацу да обавести о томе другог руковоаца, лице на које се подаци односе и примаоце којима су подаци о личности откривени или пренети, у складу са чланом 30. став 3. и чл. 33. и 34. овог закона;
- 8) да укине сертификат или да наложи сертификационом телу укидање сертификата који је издат у складу са чл. 61. и 62. овог закона, као и да наложи сертификационом телу да одбије издавање сертификата ако нису испуњени услови за његово издавање;
- 9) да изрекне новчану казну на основу прекршајног налога ако је приликом инспекцијског надзора утврђено да је дошло до прекршаја за који је овим законом прописана новчана казна у фиксном износу, уместо других мера прописаних овим ставом или уз њих, а у зависности од околности конкретног случаја;
- 10) да обустави пренос података о личности примаоцу у другој држави или међународној организацији.

Повереник је овлашћен и да:

- 1) израђује стандардне уговорне клаузуле из члана 45. став 11;
- 2) даје мишљење руковоацима у поступку претходног прибављања мишљења Повереника, у складу са чланом 55. овог закона;
- 3) даје мишљење Народној скупштини, Влади, другим органима власти и организацијама, по сопственој иницијативи или на њихов захтев, као и јавности, о свим питањима у вези са заштитом података о личности;
- 4) региструје и објављује кодекс поступања, на који је претходно дао сагласност, у складу са чланом 59. став 5. овог закона;
- 5) издаје сертификате и прописује критеријуме за издавање сертификата, у складу са чланом 61. став 5. овог закона;
- 6) прописује критеријуме за акредитацију, у складу са чланом 62. овог закона;
- 7) одобрава уговорне одредбе, односно одредбе које се уносе у споразум, у складу са чланом 65. став 3. овог закона;

8) одобрава обавезујућа пословна правила, у складу са чланом 67. овог закона.

Контролу аката Повереника донетих на основу овог члана врши суд, у складу са законом.

У вршењу својих овлашћења Повереник може да покрене поступак пред судом или другим органом, у складу са законом.

Надлежни орган који врши обраду у посебне сврхе је дужан да обезбеди примену ефективних механизма поверљивог пријављивања случајева повреде овог закона Поверенику.

Повереник је дужан да сачини годишњи извештај о својим активностима, који садржи податке о врстама повреда овог закона и мерама које су предузете у вези са тим повредама, као и да га поднесе Народној скупштини.

Овај извештај доставља се и Влади и ставља се на увид јавности, на одговарајући начин.

6. Закључна разматрања

На плану прикупљања података већ се догађа „револуција која тече“ јер су развојем модерних информационах технологија извори података (отворени и полуотворени) доступнији као никада до сада. Капацитети чувања података и информација су готово неограничени. Њихово преношење и обрада остварује се невиђеним брзинама и капацитетима.

Када је у питању Република Србија, још увек није дошло до окончања процеса дигитализације свих података којима располажу државни органи и привредни субјекти и њиховог повезивања и аутоматског коришћења на основу законом предвидених овлашћења као што је случај у Естонији или другим државама Европске уније.

Обрада података о личности за потребе сектора безбедности и одбране, са или без одобрења тог лица, може се обављати, између осталог и за потребе вођења кривичних поступака, националне безбедности и одбране, као и јавне безбедности, што је уређено како одредбама Закона о заштити података о личности, тако и одредбама других закона – Законика о кривичном поступку, Кривичним закоником, Закона о полицији, Законом о одбрани и Војсци Србије, законима о службама безбедности, законима о детективима и приватном обезбеђењу и слично.

На овај начин је обезбеђена компатибилност у две различите, али међусобно повезане области, чиме је остварен основни циљ отвореност или транспарентност органа јавне власти у функцији грађана, кроз поштовање људских права, а са друге стране обезбеђена је успешна заштита обраде података о личности заснована на легитимној друштвеној оправданости, односно на легитимној обради личних података на основу законског основа.

Законодавци широм планете често имају утисак да су суочени са избором: – да ли се залажу за већу безбедност на уштрб неких слобода; или – да доносе мере којима се штите људска права, уз ускраћивање безбедносном апарату одређених инструмената из категорије посебних мера и овлашћења.

Носиоци демократске цивилне контроле обраде података о личности од стране државних органа су: извршна власт; законодавна власт; судска власт; као и јавност и цивилно друштво.

Преко цивилизацијског развоја заштите људских права, механизми надзора и контроле рада се усавршавају. Демократски развој друштва усавршио је, углавном контролу над државним органима који врше обраду података о личности без пристанка, како законодавне, тако и извршне и судске власти, а понегде чак и контролу до стране јавности (у Србији – Заштитник грађана и Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности).

Међутим, претеривање, као и у свему другоме, изразито је штетно за остваривање виталних интереса сваке државе. Наћи меру између контроле, спречавања, успоравања или блокаде рада државних органа са једне, и очување основних људских права или других демократских вредности са друге стране, деликатно је питање и захтева како политичко искуство, тако и професионалну оспособљеност носилаца власти. Механизми контроле ће све мање бити отуђени центри моћи који сваког тренутка могу да се отргну контроли и једноставно заузму место свог налогодавца. Јавност рада, контрола и надзор, у супротности су са критеријумима тајности и овлашћења државних органа намењених обради података о личности без пристанка, а тиме и са ефикасношћу. Ипак, равнотежа и помирење оба захтева (тајност и транспарентност) интезивно траже и приближавање, односно међусобну равнотежу и баланс.

На крају, морамо напоменти да када су у питању модерни проблеми у вези са обрадом личних података, они увек имају три аспекта:

- 1) Политички – који се односе на уставно уређење, степен развоја демократије и достигнутог нивоа људских права, функционисање правосуђа и државне управе и слично.

- 2) Правни – који се односе на нормативно правно уређење једне државе и његову усклађеност са међународним правним стандардима проистеклим из докумената УН, ЕУ и слично.
- 3) Технолошки – који се односе на достигнути ниво дигитализације рада државне управе у целости и обраде података, његово нормативно уређење и стандардизацију и слично.

Препознавање интереса друштва и државе и њихово стављање изнад интереса појединца, посебан је изазов како за теоретичаре, законодавце, носиоце одлучивања, а тако и за саме државне органе који обрађују податке о личности без пристанка⁷³. Како би рекао Блох, коментаришући тежину Хегеловог стила: „Ако неко жели да иде на море, мора бар мало да се разуме у морнарске чворове.“

73 Р. Ронин; Обавештајни приручник – практични аспекти; Београд 2009.; стр. 20.

ЗАКОН О ЗАШТИТИ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом уређује се право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности и слободни проток таквих података, начела обраде, права лица на које се подаци односе, обавезе руковалаца и обрађивача података о личности, кодекс поступања, пренос података о личности у друге државе и међународне организације, надзор над спровођењем овог закона, правна средства, одговорност и казне у случају повреде права физичких лица у вези са обрадом података о личности, као и посебни случајеви обраде.

Овим законом уређује се и право на заштиту физичких лица у вези са обрадом података о личности коју врше надлежни органи у сврхе спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца кривичних дела или извршења кривичних санкција, укључујући спречавање и заштиту од претњи јавној и националној безбедности, као и слободни проток таквих података.

Циљ закона

Члан 2.

Овим законом се обезбеђује заштита основних права и слобода физичких лица, а посебно њиховог права на заштиту података о личности.

Одредбе посебних закона којима се уређује обрада података о личности морају бити у складу са овим законом.

Примена

Члан 3.

Овај закон примењује се на обраду података о личности која се врши, у целини или делимично, на аутоматизован начин, као и на неаутоматизовану обраду података о личности који чине део збирке података или су намењени збирци података.

Овај закон не примењује се на обраду података о личности коју врши физичко лице за личне потребе, односно потребе свог домаћинства.

Овај закон примењује се на обраду података о личности коју врши руковалац, односно обрађивач који има седиште, односно пребивалиште или боравиште на територији Републике Србије, у оквиру активности које се врше на територији Републике Србије, без обзира да ли се радња обраде врши на територији Републике Србије.

Овај закон примењује се на обраду података о личности лица на које се подаци односе које има пребивалиште, односно боравиште на територији Републике Србије од стране руковоаца, односно обрађивача који нема седиште, односно пребивалиште или боравиште на територији Републике Србије, ако су радње обраде везане за:

- 1) понуду робе, односно услуге лицу на које се подаци односе на територији Републике Србије, без обзира да ли се од тог лица захтева плаћање накнаде за ову робу, односно услугу;
- 2) праћење активности лица на које се подаци односе, ако се активности врше на територији Републике Србије.

Значење израза

Члан 4.

Поједини изрази у овом закону имају следеће значење:

- 1) „податак о личности” је сваки податак који се односи на физичко лице чији је идентитет одређен или одредив, непосредно или посредно, посебно на основу ознаке идентитета, као што је име и идентификациони број, података о локацији, идентификатора у електронским комуникационим мрежама или једног, односно више обележја његовог физичког, физиолошког, генетског, менталног, економског, културног и друштвеног идентитета;

- 2) „лице на које се подаци односе” је физичко лице чији се подаци о личности обрађују;
- 3) „обрада података о личности” је свака радња или скуп радњи које се врше аутоматизовано или неаутоматизовано са подацима о личности или њиховим скуповима, као што су прикупљање, бележење, разврставање, груписање, односно структурисање, похрањивање, уподобљавање или мењање, откривање, увид, употреба, откривање преносом, односно достављањем, умножавање, ширење или на други начин чијење доступним, упоређивање, ограничавање, брисање или уништавање (у даљем тексту: обрада);
- 4) „ограничавање обраде” је означавање похрањених података о личности у циљу ограничења њихове обраде у будућности;
- 5) „профилисање” је сваки облик аутоматизоване обраде који се користи да би се оценило одређено својство личности, посебно у циљу анализе или предвиђања радног учинка физичког лица, његовог економског положаја, здравственог стања, личних склоности, интереса, поузданости, понашања, локације или кретања;
- 6) „псеудонимизација” је обрада на начин који онемогућава приписивање података о личности одређеном лицу без коришћења додатних података, под условом да се ови додатни подаци чувају посебно и да су предузете техничке, организационе и кадровске мере које обезбеђују да се податак о личности не може приписати одређеном или одредивом лицу;
- 7) „збирка података” је сваки структурисани скуп података о личности који је доступан у складу са посебним критеријумима, без обзира да ли је збирка централизована, децентрализована или разврстана по функционалним или географским основама;
- 8) „руководалац” је физичко или правно лице, односно орган власти који самостално или заједно са другима одређује сврху и начин обраде. Законом којим се одређује сврха и начин обраде, може се одредити и руководалац или прописати услови за његово одређивање;
- 9) „обрађивач” је физичко или правно лице, односно орган власти који обрађује податке о личности у име руковоаца;
- 10) „прималац” је физичко или правно лице, односно орган власти коме су подаци о личности откривени, без обзира да ли се ради о трећој страни

или не, осим ако се ради о органима власти који у складу са законом при-мају податке о личности у оквиру истраживања одређеног случаја и обрађују ове податке у складу са правилима о заштити података о личности која се односе на сврху обраде;

- 11) „гређа страна” је физичко или правно лице, односно орган власти, који није лице на које се подаци односе, руковалац или обрађивач, као ни лице које је овлашћено да обрађује податке о личности под непосредним надзором руковоаца или обрађивача;
- 12) „пристанак” лица на које се подаци односе је свако добровољно, одређено, информисано и недвосмислено изражавање воље тог лица, којим то лице, изјавом или јасном потврдом радњом, даје пристанак за обраду података о личности који се на њега односе;
- 13) „повреда података о личности” је повреда безбедности података о личности која доводи до случајног или незаконитог уништења, губитка, измене, неовлашћеног откривања или приступа подацима о личности који су пренесени, похрањени или на други начин обрађивани;
- 14) „генетски податак” је податак о личности који се односи на наслеђена или стечена генетска обележја физичког лица која пружају јединствену информацију о физиологији или здрављу тог лица, а нарочито они који су добијени анализом из узорка биолошког порекла;
- 15) „биометријски податак” је податак о личности добијен посебном техничком обрадом у вези са физичким обележјима, физиолошким обележјима или обележјима понашања физичког лица, која омогућава или потврђује јединствену идентификацију тог лица, као што је слика његовог лица или његови дактилоскопски подаци;
- 16) „подаци о здрављу” су подаци о физичком или менталном здрављу физичког лица, укључујући и оне о пружању здравствених услуга, којима се откривају информације о његовом здравственом стању;
- 17) „представник” је физичко или правно лице са пребивалиштем, односно седиштем на територији Републике Србије које је у складу са чланом 44. овог закона овлашћено да представља руковоаца, односно обрађивача у вези са њиховим обавезама предвиђеним овим законом;
- 18) „привредни субјекат” је физичко или правно лице које обавља привредну делатност, без обзира на његов правни облик, укључујући и ортачко

друштво или удружење које редовно обавља привредну делатност;

- 19) „мултинационална компанија” је привредни субјекат који је контролни оснивач или контролни члан привредног субјекта, односно оснивач огранка привредног субјекта, који обавља привредну делатност у држави у којој се не налази његово седиште, као и привредни субјекат са значајним учешћем у привредном субјекту, односно у оснивачу огранка привредног субјекта, који обавља привредну делатност у држави у којој се не налази седиште мултинационалне компаније, у складу са законом којим се уређују привредна друштва;
- 20) „група привредних субјеката” је група повезаних привредних субјеката, у складу са законом којим се уређује повезивање привредних субјеката;
- 21) „обавезујућа пословна правила” су интерна правила о заштити података о личности која су усвојена и која се примењују од стране руковооца, односно обрађивача, са пребивалиштем или боравиштем, односно седиштем на територији Републике Србије, у сврху регулисања преношења података о личности руковооцу или обрађивачу у једној или више држава унутар мултинационалне компаније или групе привредних субјеката;
- 22) „Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности (у даљем тексту: Повереник)” је независан и самостални орган власти установљен на основу закона, који је надлежан за надзор над спровођењем овог закона и обављање других послова прописаних законом;
- 23) „услуга информационог друштва” је свака услуга која се уобичајено пружа уз накнаду, на даљину, електронским средствима на захтев примаоца услуга;
- 24) „међународна организација” је организација или њено тело које уређује међународно јавно право, као и било које друго тело установљено споразумом или на основу споразума између држава;
- 25) „орган власти” је државни орган, орган територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе, јавно предузеће, установа и друга јавна служба, организација и друго правно или физичко лице које врши јавна овлашћења;

26) „надлежни органи” су:

- а) органи власти који су надлежни за спречавање, истрагу и откривање кривичних дела, као и гоњење учинилаца кривичних дела или извршење кривичних санкција, укључујући и заштиту и спречавање претњи јавној и националној безбедности;
- б) правно лице које је за вршење послова из подтачке а) ове тачке овлашћено законом.

II. НАЧЕЛА

Начела обраде

Члан 5.

Подаци о личности морају:

- 1) се обрађивати законито, поштено и транспарентно у односу на лице на које се подаци односе („законитост, поштење и транспарентност”). Законита обрада је обрада која се врши у складу са овим законом, односно другим законом којим се уређује обрада;
- 2) се прикупљати у сврхе које су конкретно одређене, изричите, оправдане и законите и даље се не могу обрађивати на начин који није у складу са тим сврхама („ограничење у односу на сврху обраде”);
- 3) бити примерени, битни и ограничени на оно што је неопходно у односу на сврху обраде („минимизација података”);
- 4) бити тачни и, ако је то неопходно, ажурирани. Узимајући у обзир сврху обраде, морају се предузети све разумне мере којима се обезбеђује да се нетачни подаци о личности без одлагања избришу или исправе („тачност”);
- 5) се чувати у облику који омогућава идентификацију лица само у року који је неопходан за остваривање сврхе обраде („ограничење чувања”);
- 6) се обрађивати на начин који обезбеђује одговарајућу заштиту података о личности, укључујући заштиту од неовлашћене или незаконите обраде, као и од случајног губитка, уништења или оштећења применом одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера („интегритет и поверљивост”).

Руковалац је одговоран за примену одредаба става 1. овог члана и мора бити у могућности да предочи њихову примену („одговорност за поступање”).

Обрада у друге сврхе

Члан 6.

Изузетно од члана 5. став 1. тачка 2) овог закона, ако се даља обрада врши у сврхе архивирања у јавном интересу, у сврхе научног или историјског истраживања, као и у статистичке сврхе, у складу са овим законом, сматра се да се подаци о личности не обрађују на начин који није у складу са првобитном сврхом.

Ако обрада у сврху која је различита од сврхе за коју су подаци прикупљени није заснована на закону који прописује неопходне и сразмерне мере у демократском друштву ради заштите циљева из члана 40. став 1. овог закона, или на престанку лица на које се подаци односе, руковалац је дужан да оцени да ли је та друга сврха обраде у складу са сврхом обраде за коју су подаци прикупљени, посебно узимајући у обзир:

- 1) да ли постоји веза између сврхе за коју су подаци прикупљени и друге сврхе намераване обраде;
- 2) околности у којима су подаци прикупљени, укључујући и однос између руковоаца и лица на које се подаци односе;
- 3) природу података, а посебно да ли се обрађују посебне врсте података о личности из члана 17. овог закона, односно подаци о личности у вези са кривичним пресудама и кажњивим делима из члана 19. овог закона;
- 4) могуће последице даље обраде за лице на које се подаци односе;
- 5) примену одговарајућих мера заштите, као што су криптозаштита и псеудонимизација.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у сврхе спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца кривичних дела или извршења кривичних санкција, укључујући спречавање и заштиту од претњи јавној и националној безбедности (у даљем тексту: у посебне сврхе).

Обрада у друге сврхе од стране надлежних органа

Члан 7.

Подаци о личности који су прикупљени од стране надлежних органа у посебне сврхе не могу се обрађивати у сврху која је различита од сврхе за коју су подаци прикупљени, осим ако је та даља обрада прописана законом.

Обрада коју врше надлежни органи у посебне сврхе, које су различите од сврхе за који су подаци о личности прикупљени, дозвољена је ако су заједно испуњени следећи услови:

- 1) руковалац је овлашћен да обрађује те податке о личности у такве друге сврхе, у складу са законом;
- 2) обрада је неопходна и сразмерна тој другој сврси, у складу са законом.

Обрада коју врше надлежни органи у посебне сврхе може да обухвати архивирање података о личности у јавном интересу, односно њихово коришћење у научне, статистичке или историјске сврхе, под условом да се примењују одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере у циљу заштите права и слобода лица на које се подаци односе.

Чување, рокови чувања и преиспитивање потребе чувања у посебним случајевима

Члан 8.

Изузетно од члана 5. став 1. тачка 5) овог закона, подаци о личности који се обрађују искључиво у сврхе архивирања у јавном интересу, у сврхе научног или историјског истраживања, као и у статистичке сврхе, могу се чувати и у дужем року, уз поштовање одредаба овог закона о примени одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера, а у циљу заштите права и слобода лица на које се подаци односе.

Ако се ради о подацима о личности које обрађују надлежни органи у посебне сврхе, мора се одредити рок када ће се ти подаци избрисати, односно рок за периодичну оцену потребе њиховог чувања.

Ако рок из ст. 1. и 2. овог члана није одређен законом, одређује га руковалац.

Повереник надзире поштовање рокова из ст. 1. до 3. овог члана у складу са својим овлашћењима прописаним овим законом.

Разликовање појединих врста лица на које се подаци односе

Члан 9.

Ако се ради о подацима о личности које обрађују надлежни органи у посебне сврхе, надлежни орган је дужан да приликом њихове обраде, ако је то могуће, направи јасну разлику између података који се односе на поједине врсте лица о којима се подаци обрађују, као што су:

- 1) лица против којих постоје основи сумње да су извршила или намеравају да изврше кривична дела;
- 2) лица против којих постоји основана сумња да су извршила кривична дела;
- 3) лица која су осуђена за кривична дела;
- 4) лица оштећена кривичним делом или лица за која се претпоставља да би могла бити оштећена кривичним делом;
- 5) друга лица која су у вези са кривичним делом, као што су сведоци, лица која могу да обезбеде информације о кривичном делу, повезана лица или сарадници лица из тач. 1) до 3) овог члана.

Разликовање појединих врста података о личности

Члан 10.

Ако се ради о подацима о личности које обрађују надлежни органи у посебне сврхе, надлежни орган је дужан да, у мери у којој је то могуће, податке о личности који су засновани искључиво на чињеничном стању јасно издвоји од података о личности који су засновани на личној оцени.

Оцена квалитета података о личности и посебни услови обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе

Члан 11.

Надлежни органи који обрађују податке о личности у посебне сврхе су дужни да коришћењем разумних мера обезбеде да се нетачни, непотпуни и неажурирани подаци о личности не пренесе, односно да не буду доступни.

Тачност, потпуност и ажурираност података о личности надлежни органи проверавају, у мери у којој је то могуће, пре започињања преноса, односно пре него што се ти подаци учине доступним.

Надлежни орган који другом надлежном органу преноси податке о личности дужан је да му, у мери у којој је то могуће, достави и информације које су неопходне за оцену степена тачности, потпуности, проверености, односно поузданости података о личности, као и да му достави обавештење о ажурираности тих података.

Ако су пренети нетачни подаци о личности, односно ако су подаци о личности пренети незаконито, надлежни орган коме су подаци пренети о томе се мора обавестити без одлагања, а подаци о личности који су пренети морају бити исправљени или избрисани, односно њихова обрада мора бити ограничена у складу са овим законом.

Ако се за обраду законом захтевају посебни услови, надлежни орган који преноси податке о личности дужан је да упозна примаоца података са тим посебним условима, као и обавезом њиховог испуњења.

Законитост обраде

Члан 12.

Обрада је законита само ако је испуњен један од следећих услова:

- 1) лице на које се подаци о личности односе је пристало на обраду својих података о личности за једну или више посебно одређених сврха;
- 2) обрада је неопходна за извршење уговора закљученог са лицем на које се подаци односе или за предузимање радњи, на захтев лица на које се подаци односе, пре закључења уговора;
- 3) обрада је неопходна у циљу поштовања правних обавеза руковоаца;
- 4) обрада је неопходна у циљу заштите животно важних интереса лица на које се подаци односе или другог физичког лица;
- 5) обрада је неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршења законом прописаних овлашћења руковоаца;
- 6) обрада је неопходна у циљу остваривања легитимних интереса руковоаца или треће стране, осим ако су над тим интересима претежнији интереси или основна права и слободе лица на које се подаци односе који захтевају

заштиту података о личности, а посебно ако је лице на које се подаци односе малолетно лице.

Став 1. тачка б) овог члана не примењује се на обраду коју врши орган власти у оквиру своје надлежности.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Законитост обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе

Члан 13.

Обрада коју врше надлежни органи у посебне сврхе је законита само ако је та обрада неопходна за обављање послова надлежних органа и ако је прописана законом. Таквим законом се одређују најмање циљеви обраде, подаци о личности који се обрађују и сврхе обраде.

Законитост обраде у посебним случајевима

Члан 14.

Основ за обраду из члана 12. став 1. тач. 3) и 5) овог закона одређује се законом.

Ако се ради о обради из члана 12. став 1. тачка 3) овог закона, законом се одређује и сврха обраде, а ако се ради о обради из члана 12. став 1. тачка 5) овог закона, законом се прописује да је обрада неопходна у циљу обављања послова у јавном интересу или извршења законом прописаних овлашћења руковоаца.

Законом из става 1. овог члана прописује се јавни интерес који се намерава остварити, као и обавеза поштовања правила о сразмерности обраде у односу на циљ који се намерава остварити, а могу се прописати и услови за дозвољеност обраде од стране руковоаца, врста података који су предмет обраде, лица на које се подаци о личности односе, лица којима се подаци могу открити и сврха њиховог откривања, ограничења која се односе на сврху обраде, рок похрањивања и чувања података, као и друге посебне радње и поступак обраде, укључујући и мере за обезбеђивање законите и поштене обраде.

Пристанак

Члан 15.

Ако се обрада заснива на пристанку, руковалац мора бити у могућности да предочи да је лице пристало на обраду својих података о личности.

Ако се пристанак лица на које се подаци односе даје у оквиру писмене изјаве која се односи и на друга питања, захтев за давање пристанка мора бити представљен на начин којим се издваја од тих других питања, у разумљивом и лако доступном облику, као и уз употребу јасних и једноставних речи. Део писмене изјаве који је у супротности са овим законом не производи правно дејство.

Лице на које се подаци односе има право да опозове пристанак у сваком тренутку. Опозив пристанка не утиче на допуштеност обраде која је вршена на основу пристанка пре опозива. Пре давања пристанка лице на које се подаци односе мора бити обавештено о праву на опозив, као и дејству опозива. Опозивање пристанка мора бити једноставно, као и давање пристанка.

Приликом оцењивања да ли је пристанак за обраду података о личности слободно дат, посебно се мора водити рачуна о томе да ли се извршење уговора, укључујући и пружање услуга, условљава давањем пристанка који није неопходан за његово извршење.

Пристанак малолетног лица у вези са коришћењем услуга информационог друштва

Члан 16.

Малолетно лице које је навршило 15 година може самостално да даје пристанак за обраду података о својој личности у коришћењу услуга информационог друштва.

Ако се ради о малолетном лицу које није навршило 15 година, за обраду података из става 1. овог члана пристанак мора дати родитељ који врши родитељско право, односно други законски заступник малолетног лица.

Руковалац мора предузети разумне мере у циљу утврђивања да ли је пристанак дао родитељ који врши родитељско право, односно други законски заступник малолетног лица, узимајући у обзир доступне технологије.

Обрада посебних врста података о личности

Члан 17.

Забрањена је обрада којом се открива расно или етничко порекло, политичко мишљење, верско или филозофско уверење или чланство у синдикату, као и обрада генетских података, биометријских података у циљу јединствене идентификације лица, података о здравственом стању или података о сексуалном животу или сексуалној оријентацији физичког лица.

Изузетно, обрада из става 1. овог члана допуштена је у следећим случајевима:

- 1) лице на које се подаци односе је дало изричит пристанак за обраду за једну или више сврха обраде, осим ако је законом прописано да се обрада не врши на основу пристанка;
- 2) обрада је неопходна у циљу извршења обавеза или примене законом прописаних овлашћења руковођаца или лица на које се подаци односе у области рада, социјалног осигурања и социјалне заштите, ако је таква обрада прописана законом или колективним уговором који прописује примену одговарајућих мера заштите основних права, слобода и интереса лица на које се подаци односе;
- 3) обрада је неопходна у циљу заштите животно важних интереса лица на које се подаци односе или другог физичког лица, ако лице на које се подаци односе физички или правно није у могућности да даје пристанак;
- 4) обрада се врши у оквиру регистроване делатности и уз примену одговарајућих мера заштите од стране задужбине, фондације, удружења или друге недобитне организације са политичким, филозофским, верским или синдикалним циљем, под условом да се обрада односи искључиво на чланове, односно бивше чланове те организације или лица која имају редовне контакте са њом у вези са циљем организације, као и да се подаци о личности не откривају изван те организације без пристанка лица на које се односе;
- 5) обрађују се подаци о личности које је лице на које се они односе очигледно учинило јавно доступним;
- 6) обрада је неопходна у циљу подношења, остваривања или одбране правног захтева или у случају кад суд поступа у оквиру своје надлежности;
- 7) обрада је неопходна у циљу остваривања значајног јавног интереса одређеног законом, ако је таква обрада сразмерна остваривању циља, уз по-

штовање суштине права на заштиту података о личности и ако је обезбеђена примена одговарајућих и посебних мера заштите основних права и интереса лица на које се ови подаци односе;

- 8) обрада је неопходна у сврху превентивне медицине или медицине рада, ради процене радне способности запослених, медицинске дијагностике, пружања услуга здравствене или социјалне заштите, односно управљања здравственим или социјалним системима, на основу закона или на основу уговора са здравственим радником, ако се обрада врши од стране или под надзором здравственог радника или другог лица које има обавезу чувања професионалне тајне прописане законом или професионалним правилима;
- 9) обрада је неопходна у циљу остваривања јавног интереса у области јавног здравља, као што је заштита од озбиљних прекограничних претњи здрављу становништва или обезбеђивање високих стандарда квалитета и сигурности здравствене заштите и лекова или медицинских средстава, на основу закона који обезбеђује одговарајуће и посебне мере заштите права и слобода лица на које се подаци односе, посебно у погледу чувања професионалне тајне;
- 10) обрада је неопходна у сврхе архивирања у јавном интересу, у сврхе научног или историјског истраживања и у статистичке сврхе, у складу са чланом 92. став 1. овог закона, ако је таква обрада сразмерна остваривању циљева који се намеравају постићи, уз поштовање суштине права на заштиту података о личности и ако је обезбеђена примена одговарајућих и посебних мера заштите основних права и интереса лица на које се ови подаци односе.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Обрада посебних врста података о личности коју врше надлежни органи у посебне сврхе

Члан 18.

Обрада коју врше надлежни органи у посебне сврхе, којом се открива расно или етничко порекло, политичко мишљење, верско или филозофско уверење или чланство у синдикату, као и обрада генетских података, биометријских података у циљу јединствене идентификације физичког лица, података о здравственом

стању или података о сексуалном животу или сексуалној оријентацији физичког лица, допуштена је само ако је то неопходно, уз примену одговарајућих мера заштите права лица на које се подаци односе, у једном од следећих случајева:

- 1) надлежни орган је законом овлашћен да обрађује посебне врсте података о личности;
- 2) обрада посебних врста података о личности врши се у циљу заштите животних интереса лица на које се подаци односе или другог физичког лица;
- 3) обрада се односи на посебне врсте података о личности које је лице на које се они односе очигледно учинило доступним јавности.

Обрада у вези са кривичним пресудама и кажњивим делима

Члан 19.

Обрада података о личности који се односе на кривичне пресуде, кажњива дела и мере безбедности, може се вршити на основу члана 12. став 1. овог закона само под надзором надлежног органа или, ако је обрада допуштена законом, уз примену одговарајућих посебних мера заштите права и слобода лица на које се подаци односе.

Јединствена евиденција о кривичним пресудама води се искључиво од стране и под надзором надлежног органа.

Обрада која не захтева идентификацију

Члан 20.

Ако за остваривање сврхе обраде није потребно, односно више није потребно да руковалац идентификује лице на које се подаци односе, руковалац није дужан да задржи, прибави или обради додатне информације ради идентификације тог лица само у циљу примене овог закона.

Ако је у случају из става 1. овог члана руковалац у могућности да предочи да не може да идентификује лице на које се подаци односе, дужан је да о томе на одговарајући начин информише то лице, ако је то могуће.

У случају из ст. 1. и 2. овог члана не примењују се одредбе члана 26. ст. 1. до 4, члана 29, члана 30. ст. 1. до 5, члана 31. ст. 1. до 3, члана 33. ст. 1. и 2. и члана 36. ст. 1. до 4. овог закона, осим ако лице на које се подаци односе, у циљу оствари-

вања права из тих чланова, достави додатне информације које омогућавају његову идентификацију.

Одредбе ст. 2. и 3. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

III. ПРАВА ЛИЦА НА КОЈЕ СЕ ПОДАЦИ ОДНОСЕ

1. Транспарентност и начини остваривања права

Транспарентне информације, информисање и начини остваривања права лица на које се подаци односе

Члан 21.

Руководалац је дужан да предузме одговарајуће мере да би лицу на које се подаци односе пружио све информације из чл. 23. и 24. овог закона, односно информације у вези са остваривањем права из члана 26, чл. 29. до 31, члана 33, чл. 36. до 38. и члана 53. овог закона, на сажет, транспарентан, разумљив и лако доступан начин, коришћењем јасних и једноставних речи, а посебно ако се ради о информацији која је намењена малолетном лицу. Те информације пружају се у писменом или другом облику, укључујући и електронски облик, ако је то погодно. Ако лице на које се подаци односе то захтева, информације се могу пружити усмено, под условом да је идентитет лица несумњиво утврђен.

Руководалац је дужан да пружи помоћ лицу на које се подаци односе у остваривању његових права из члана 26, чл. 29. до 31, члана 33. и чл. 36. до 38. овог закона. У случајевима из члана 20. ст. 2. и 3. овог закона, руководалац не може одбити да поступи по захтеву лица на које се подаци односе у остваривању његових права из члана 26, чл. 29. до 31, члана 33. и чл. 36. до 38. овог закона, осим ако руководалац предочи да није у могућности да идентификује лице.

Руководалац је дужан да лицу на које се подаци односе пружи информације о поступању на основу захтева из члана 26, чл. 29. до 31, члана 33. и чл. 36. до 38. овог закона без одлагања, а најкасније у року од 30 дана од дана пријема захтева. Тај рок може бити продужен за још 60 дана ако је то неопходно, узимајући у обзир сложеност и број захтева. О продужењу рока и разлозима за то продужење руководалац је дужан да обавести лице на које се подаци односе у року од 30 дана од дана пријема захтева. Ако је лице на које се подаци односе поднело захтев електронским путем, информација се мора пружити електронским путем ако је то могуће, осим ако је то лице захтевало да се информација пружи на други начин.

Ако руковалац не поступи по захтеву лица на које се подаци односе дужан је да о разлозима за непоступање обавести то лице без одлагања, а најкасније у року од 30 дана од дана пријема захтева, као и о праву на подношење притужбе Поверенику, односно тужбе суду.

Руковалац пружа информације из чл. 23. и 24. овог закона, односно информације у вези са остваривањем права из члана 26, чл. 29. до 31, члана 33, чл. 36. до 38. и члана 53. овог закона без накнаде. Ако је захтев лица на које се подаци односе очигледно неоснован или претеран, а посебно ако се исти захтев учестало понавља, руковалац може да:

- 1) наплати нужне административне трошкове пружања информације, односно поступања по захтеву;
- 2) одбије да поступи по захтеву.

Терет доказивања да је захтев очигледно неоснован или претеран лежи на руковаоцу.

Ако руковалац оправдано сумња у идентитет лица које је поднело захтев из члана 26, чл. 29. до 31, члана 33. и чл. 36. до 38. овог закона, руковалац може да захтева достављање додатних информација неопходних за потврду идентитета лица, што не искључује примену члана 20. овог закона.

Информације које се пружају лицима на које се подаци односе у складу са чл. 23. и 24. овог закона могу се пружити у комбинацији са стандардизованим иконама приказаним у електронском облику како би се, на лако видљив, разумљив и јасно уочљив начин, обезбедио сврсисходан увид у намеравану обраду. Мора се обезбедити да стандардизоване иконе приказане у електронском облику буду читљиве на електронском уређају.

Повереник одређује информације које се представљају стандардизованим иконама приказаним у електронском облику и уређује поступак за њихово утврђивање.

Одредбе ст. 1. до 9. овог члана не примењују се на обраду података коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Информисање и начини остваривања права лица на које
се односе подаци ако обраду врше надлежни органи у
посебне сврхе

Члан 22.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, руковалац је дужан да предузме разумне мере да би лицу на које се подаци односе пружио све информације из члана 25. овог закона, односно информације у вези са остваривањем права из чл. 27, 28, 32, 34, 35, 39. и 53. овог закона, на сажет, разумљив и лако доступан начин, коришћењем јасних и једноставних речи. Те информације се пружају на било који примерен начин, укључујући и електронским путем. По правилу, руковалац пружа информације у облику у којем је садржан захтев лица на које се подаци односе.

Руковалац је дужан да пружи помоћ лицу на које се подаци односе у остваривању његових права из чл. 27, 28, 32, 34, 35. и 39. овог закона.

Руковалац је дужан да лицу на које се подаци односе без одлагања у писменом облику пружи информације о поступању по његовом захтеву.

Руковалац пружа информације из члана 25. овог закона и поступа у складу са чл. 27, 28, 32, 34, 35, 39. и 53. овог закона без накнаде. Ако је захтев лица на које се подаци односе очигледно неоснован или претеран, а посебно ако се исти захтев учестало понавља, надлежни орган може да:

- 1) наплати нужне административне трошкове пружања информације, односно поступања по захтеву;
- 2) одбије да поступи по захтеву.

Терет доказивања да је захтев очигледно неоснован или претеран лежи на руковаоцу.

Ако руковалац оправдано сумња у идентитет лица које је поднело захтев из члана 27. или члана 32. овог закона, руковалац може да захтева достављање додатних информација неопходних за потврду идентитета тог лица.

2. Информације и приступ подацима о личности

Информације које се пружају кад се подаци о личности прикупљају од лица на које се односе

Члан 23.

Ако се подаци о личности прикупљају од лица на које се односе, руковалац је дужан да у тренутку прикупљања података о личности том лицу пружи следеће информације:

- 1) о идентитету и контакт подацима руковоаца, као и његовог представника, ако је он одређен;
- 2) контакт податке лица за заштиту података о личности, ако је оно одређено;
- 3) о сврси намераване обраде и правном основу за обраду;
- 4) о постојању легитимног интереса руковоаца или треће стране, ако се обрада врши на основу члана 12. став 1. тачка б) овог закона;
- 5) о примаоцу, односно групи прималаца података о личности, ако они постоје;
- 6) о чињеници да руковалац намерава да изнесе податке о личности у другу државу или међународну организацију, као и о томе да ли се та држава или међународна организација налази на листи из члана 64. став 7. овог закона, а у случају преноса из чл. 65. и 67. или члана 69. става 2. овог закона, о упућивању на одговарајуће мере заштите, као и о начину на који се лице на које се подаци односе може упознати са тим мерама.

Уз информације из става 1. овог члана, руковалац је дужан да у тренутку прикупљања података о личности лицу на које се подаци односе пружи и следеће додатне информације које могу да буду неопходне да би се обезбедила поштена и транспарентна обрада у односу на то лице:

- 1) о року чувања података о личности или, ако то није могуће, о критеријумима за његово одређивање;
- 2) о постојању права да се од руковоаца захтева приступ, исправка или брисање његових података о личности, односно постојању права на ограничење обраде, права на приговор, као и права на преносивост података;

- 3) о постојању права на опозив пристанка у било које време, као и о томе да опозив пристанка не утиче на допуштеност обраде на основу пристанка пре опозива, ако се обрада врши на основу члана 12. став 1. тачка 1) или члана 17. став 2. тачка 1) овог закона;
- 4) о праву да се поднесе притужба Поверенику;
- 5) о томе да ли је давање података о личности законска или уговорна обавеза или је давање података неопходан услов за закључење уговора, као и о томе да ли лице на које се подаци односе има обавезу да да податке о својој личности и о могућим последицама ако се подаци не дају;
- 6) о постојању аутоматизованог доношења одлуке, укључујући профилисање из члана 38. ст. 1. и 4. овог закона, и, најмање у тим случајевима, сврсисходне информације о логици која се при томе користи, као и о значају и очекиваним последицама те обраде по лице на које се подаци односе.

Ако руковалац намерава да даље обрађује податке о личности у другу сврху која је различита од оне за коју су подаци прикупљени, руковалац је дужан да пре започињања даље обраде, лицу на које се подаци односе, пружи информације о тој другој сврси, као и све остале битне информације из става 2. овог члана.

Ако је лице на које се подаци односе већ упознато са неком од информација из ст. 1. до 3. овог члана, руковалац нема обавезу пружања тих информација.

Одредбе ст. 1. до 4. овог члана не примењују се на обраду података коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Информације које се пружају кад се подаци о личности не прикупљају од лица на које се односе

Члан 24.

Ако се подаци о личности не прикупљају од лица на које се односе, руковалац је дужан да лицу на које се подаци односе пружи следеће информације:

- 1) о идентитету и контакт подацима руковаоца, као и његовог представника, ако је он одређен;
- 2) контакт податке лица за заштиту података о личности, ако је оно одређено;
- 3) о сврси намераване обраде и правном основу за обраду;
- 4) о врсти података који се обрађују;

- 5) о примаоцу, односно групи прималаца података о личности, ако они постоје;
- 6) о чињеници да руковалац намерава да изнесе податке о личности у другу државу или међународну организацију, као и о томе да ли се ова држава, односно међународна организација налази на листи из члана 64. став 7. овог закона, а у случају преноса из чл. 65. и 67. или члана 69. став 2. овог закона, о упућивању на одговарајуће мере заштите, као и начину на који се лице може упознати са тим мерама.

Уз информације из става 1. овог члана, руковалац је дужан да лицу на које се подаци односе пружи и следеће додатне информације које могу да буду неопходне да би се обезбедила поштена и транспарентна обрада у односу на лице на које се подаци односе:

- 1) о року чувања података о личности или, ако то није могуће, о критеријумима за његово одређивање;
- 2) о постојању легитимног интереса руковоаца или треће стране, ако се обрада врши на основу члана 12. став 1. тачка б) овог закона;
- 3) о постојању права да се од руковоаца захтева приступ, исправка или брисање података о његовој личности, односно права на ограничење обраде, права на приговор на обраду, као и права на преносивост података;
- 4) о постојању права на опозив пристанка у било које време, као и о томе да опозив пристанка не утиче на допуштеност обраде на основу пристанка пре опозива, ако се обрада врши на основу члана 12. став 1. тачка 1) или члана 17. став 2. тачка 1) овог закона;
- 5) о праву да се поднесе притужба Поверенику;
- 6) о извору из ког потичу подаци о личности и, према потреби, да ли подаци потичу из јавно доступних извора;
- 7) о постојању аутоматизованог доношења одлуке, укључујући профилисање из члана 38. ст. 1. и 4. овог закона, и, најмање у тим случајевима, сврхисходне информације о логици која се при томе користи, као и о значају и очекиваним последицама те обраде по лице на које се подаци односе.

Руковалац је дужан да информације из ст. 1. и 2. овог члана пружи:

- 1) у разумном року после прикупљања података о личности, а најкасније у року од 30 дана, узимајући у обзир све посебне околности обраде;
- 2) најкасније приликом успостављања прве комуникације, ако се подаци о личности користе за комуникацију са лицем на које се односе;
- 3) најкасније приликом првог откривања података о личности, ако је предвиђено откривање података о личности другом примаоцу.

Ако руковалац намерава да даље обрађује податке о личности у другу сврху која је различита од оне за коју су подаци прикупљени, руковалац је дужан да пре започињања даље обраде, лицу на које се подаци односе, пружи информације о тој другој сврси, као и све остале битне информације из става 2. овог члана.

Руковалац није дужан да лицу на које се односе подаци о личности пружи информације из ст. 1. до 4. овог члана ако:

- 1) лице на које се подаци о личности односе већ има те информације;
- 2) је пружање таквих информација немогуће или би захтевало несразмеран утрошак времена и средстава, а нарочито у случају обраде у сврхе архивирања у јавном интересу, у сврхе научног или историјског истраживања, као и у статистичке сврхе, ако се примењују услови и мере из члана 92. став 1. овог закона или ако је вероватно да би извршење обавеза из става 1. овог члана онемогућило или битно отежало остваривање сврхе обраде. У тим случајевима руковалац је дужан да предузме одговарајуће мере заштите права и слобода, као и легитимних интереса лица на које се подаци односе, што укључује и јавно објављивање информација;
- 3) је прикупљање или откривање података о личности изричито прописано законом којим се обезбеђују одговарајуће мере заштите легитимних интереса лица на које се подаци односе;
- 4) се поверљивост података о личности мора чувати у складу са обавезом чувања професионалне тајне која је прописана законом.

Одредбе ст. 1. до 5. овог члана не примењују се на обраду података коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Информације које се стављају на располагање или пружају
лицу на које се подаци односе, ако обраду врше надлежни
органи у посебне сврхе

Члан 25.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, руковалац је дужан да лицу на које се подаци о личности односе стави на располагање најмање следеће информације:

- 1) о идентитету и контакт подацима руковоаца;
- 2) контакт податке лица за заштиту података о личности, ако је оно одређено;
- 3) о сврси намераване обраде;
- 4) о праву да се поднесе притужба Поверенику и контакт податке Повереника;
- 5) о постојању права да се од руковоаца захтева приступ, исправка или бри-сање његових података о личности, односно постојању права на ограни-чење обраде тих података.

Уз информације из става 1. овог члана, руковалац је дужан да лицу на које се подаци односе, да би му се у одређеним случајевима омогућило остваривање његових права, пружи следеће додатне информације:

- 1) о правном основу за обраду;
- 2) о року чувања података о личности или, ако то није могуће, о критеријумима за његово одређивање;
- 3) о групи прималаца података о личности, ако они постоје, укључујући и оне у другим државама или међународним организацијама;
- 4) друге податке, ако је то неопходно, а посебно ако су подаци о личности прикупљени без знања лица на које се односе.

Информације из става 2. овог члана које се односе на поједине врсте обраде могу се ускратити, односно пружити ограничено или одложено лицу на које се подаци о личности односе, само у оној мери и у оном трајању док је то неопходно и сразмерно у демократском друштву у односу на поштовање основних права и легитимних интереса физичких лица, како би се:

- 1) избегло ометање службеног или законом уређеног прикупљања информација, истраге или поступака;
- 2) омогућило спречавање, истрага и откривање кривичних дела, гоњење учинилаца кривичних дела или извршење кривичних санкција;
- 3) заштитила јавна безбедност;
- 4) заштитила национална безбедност и одбрана;
- 5) заштитила права и слободе других лица.

Законом се могу одредити врсте обраде које, у целини или делимично, могу бити обухваћене неким од случајева из става 3. овог члана.

Право лица на које се подаци о личности односе на приступ

Члан 26.

Лице на које се подаци односе има право да од руковаоца захтева информацију о томе да ли обрађује његове податке о личности, приступ тим подацима, као и следеће информације:

- 1) о сврси обраде;
- 2) о врстама података о личности који се обрађују;
- 3) о примаоцу или врстама прималаца којима су подаци о личности откривени или ће им бити откривени, а посебно примаоцима у другим државама или међународним организацијама;
- 4) о предвиђеном року чувања података о личности, или ако то није могуће, о критеријумима за одређивање тог рока;
- 5) о постојању права да се од руковаоца захтева исправка или брисање његових података о личности, права на ограничење обраде и права на приговор на обраду;
- 6) о праву да се поднесе притужба Поверенику;
- 7) доступне информације о извору података о личности, ако подаци о личности нису прикупљени од лица на које се односе;

- 8) о постојању поступка аутоматизованог доношења одлуке, укључујући профилисање из члана 38. ст. 1. и 4. овог закона, и, најмање у тим случајевима, сврсисходне информације о логици која се при томе користи, као и о значају и очекиваним последицама те обраде по лице на које се подаци односе.

Ако се подаци о личности преносе у другу државу или међународну организацију, лице на које се односе има право да буде информисано о одговарајућим мерама заштите које се односе на пренос, у складу са чланом 65. овог закона.

Руководалац је дужан да лицу на које се подаци односе на његов захтев достави копију података које обрађује. Руководалац може да захтева накнаду нужних трошкова за израду додатних копија које захтева лице на које се подаци односе. Ако се захтев за копију доставља електронским путем, информације се достављају у уобичајено коришћеном електронском облику, осим ако је лице на које се подаци односе захтевало другачије достављање.

Остваривање права и слобода других лица не може се угрозити остваривањем права на достављање копије из става 3. овог члана.

Одредбе ст. 1. до 4. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Право лица на које се односе подаци на приступ подацима које обрађују надлежни органи у посебне сврхе

Члан 27.

Ако податке о личности обрађују надлежни органи у посебне сврхе, лице на које се подаци односе има право да од руковоаца добије информацију о томе да ли обрађује његове податке о личности, приступ тим подацима, као и следеће информације:

- 1) о сврси обраде и правном основу за обраду;
- 2) о врстама података о личности који се обрађују;
- 3) о примаоцу или врстама прималаца којима су подаци о личности откривени, а посебно примаоцима у другим државама или међународним организацијама;
- 4) о предвиђеном року чувања података о личности или, ако то није могуће, о критеријумима за одређивање тог рока;

- 5) о постојању права да се од руковоаца захтева исправка или брисање његових података о личности, односно права на ограничење обраде тих података;
- 6) о праву да се поднесе притужба Поверенику, као и контакт подацима Повереника;
- 7) информације о подацима о личности који се обрађују, као и доступне информације о њиховом извору.

Ограничење права на приступ

Члан 28.

Право на приступ из члана 27. овог закона може се ограничити, у целини или делимично, само у оној мери и у оном трајању у коме је такво делимично или потпуно ограничење неопходно и представља сразмерну меру у демократском друштву, уз поштовање основних права и легитимних интереса лица чији се подаци обрађују, како би се:

- 1) избегло ометање службеног или законом уређеног прикупљања информација, истраге или поступака;
- 2) омогућило спречавање, истрага и откривање кривичних дела, гоњење учинилаца кривичних дела или извршење кривичних санкција;
- 3) заштитила јавна безбедност;
- 4) заштитила национална безбедност и одбрана;
- 5) заштитила права и слободе других лица.

Законом се могу одредити врсте обраде које, у целини или делимично, могу бити обухваћене неким од случајева из става 1. овог члана.

Руководалац је дужан да писмено обавести лице на које се подаци односе да је приступ његовим подацима о личности одбијен или ограничен, као и о разлозима за одбијање или ограничење, без непотребног одлагања, а најкасније у року од 15 дана.

Руководалац није дужан да поступи у складу са ставом 3. овог члана ако би се тиме довело у питање остваривање сврхе због које је приступ одбијен или ограничен.

У случају из става 4. овог члана, као и у случају ако се у поступку по захтеву за приступ подацима утврди да се подаци о личности подносиоца захтева не обрађују, руковалац има обавезу да без непотребног одлагања, а најкасније у року од 15 дана, писмено обавести подносиоца захтева да је провером утврђено да не постоје подаци о личности у вези којих се могу остварити права предвиђена законом, као и да се може притужбом обратити Поверенику, односно тужбом суду.

Руковалац је дужан да документује чињеничне и правне разлоге за доношење одлуке о ограничењу права из става 1. овог члана, који морају бити стављени на располагање Поверенику, на његов захтев.

3. Право на исправку, допуну, брисање, ограничење и преносивост

Право на исправку и допуну

Члан 29.

Лице на које се подаци односе има право да се његови нетачни подаци о личности без непотребног одлагања исправе. У зависности од сврхе обраде, лице на које се подаци односе има право да своје непотпуне податке о личности допуни, што укључује и давање додатне изјаве.

Право на брисање података о личности

Члан 30.

Лице на које се подаци односе има право да се његови подаци о личности избришу од стране руковоаца.

Руковалац је дужан да без непотребног одлагања податке из става 1. овог члана избрише у следећим случајевима:

- 1) подаци о личности више нису неопходни за остваривање сврхе због које су прикупљени или на други начин обрађивани;
- 2) лице на које се подаци односе је опозвало пристанак на основу којег се обрада вршила, у складу са чланом 12. став 1. тачка 1) или чланом 17. став 2. тачка 1) овог закона, а нема другог правног основа за обраду;
- 3) лице на које се подаци односе је поднело приговор на обраду у складу са:

- а) чланом 37. став 1. овог закона, а нема другог правног основа за обраду који претеже над легитимним интересом, правом или слободом лица на које се подаци односе,
- б) чланом 37. став 2. овог закона;
- 4) подаци о личности су незаконито обрађивани;
- 5) подаци о личности морају бити избрисани у циљу извршења законских обавеза руковоаца;
- б) подаци о личности су прикупљени у вези са коришћењем услуга информационог друштва из члана 16. став 1. овог закона.

Ако је руковалац јавно објавио податке о личности, његова обавеза да избрише податке у складу са ставом 1. овог члана обухвата и предузимање свих разумних мера, укључујући и техничке мере, у складу са доступним технологијама и могућностима сношења трошкова њихове употребе, у циљу обавештавања других руковоаца који те податке обрађују да је лице на које се подаци односе поднело захтев за брисање свих копија ових података и упућивања, односно електронских веза према овим подацима.

Лице на које се подаци односе подноси захтев за остваривање права из става 1. овог члана руковоацу.

Ставови 1. до 3. овог члана не примењују се у мери у којој је обрада неопходна због:

- 1) остваривања слободе изражавања и информисања;
- 2) поштовања законске обавезе руковоаца којом се захтева обрада или извршења послова у јавном интересу или извршења службених овлашћења руковоаца;
- 3) остваривања јавног интереса у области јавног здравља, у складу са чланом 17. став 2. тач. 8) и 9) овог закона;
- 4) сврхе архивирања у јавном интересу, сврхе научног или историјског истраживања, као и статистичке сврхе у складу са чланом 92. став 1. овог закона, а оправдано се очекује да би остваривање права из ст. 1. и 2. овог члана могло да онемогући или битно угрози остваривање циљева те сврхе;
- 5) подношења, остваривања или одбране правног захтева.

Одредбе ст. 1. до 5. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Право на ограничење обраде

Члан 31.

Лице на које се подаци односе има право да се обрада његових података о личности ограничи од стране руковоаца ако је испуњен један од следећих случајева:

- 1) лице на које се подаци односе оспорава тачност података о личности, у року који омогућава руковоацу проверу тачности података о личности;
- 2) обрада је незаконита, а лице на које се подаци односе се противи брисању података о личности и уместо брисања захтева ограничење употребе података;
- 3) руковоацу више нису потребни подаци о личности за остваривање сврхе обраде, али их је лице на које се подаци односе затражило у циљу подношења, остваривања или одбране правног захтева;
- 4) лице на које се подаци односе је поднело приговор на обраду у складу са чланом 37. став 1. овог закона, а у току је процењивање да ли правни основ за обраду од стране руковоаца претеже над интересима тог лица.

Ако је обрада ограничена у складу са ставом 1. овог члана, ти подаци могу се даље обрађивати само на основу пристанка лица на које се подаци односе, осим ако се ради о њиховом похрањивању или у циљу подношења, остваривања или одбране правног захтева или због заштите права других физичких, односно правних лица или због остваривања значајних јавних интереса.

Ако је обрада ограничена у складу са ставом 1. овог члана, руковалац је дужан да информише лице на које се подаци односе о престанку ограничења, пре него што ограничење престане да важи.

Одредбе ст. 1. до 3. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Право на брисање или ограничење обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе

Члан 32.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, лице на које се они односе има право да се његови подаци о личности избришу од стране руковоаца, а руковалац је дужан да без непотребног одлагања избрише те податке ако су обрадом повређене одредбе чл. 5, 13. и 18. овог закона или ако подаци о личности морају бити избрисани због испуњења законске обавезе руковоаца.

Руковалац је дужан да ограничи обраду, уместо да избрише податке о личности, ако се ради о једном од следећих случајева:

- 1) тачност података о личности је оспорена од стране лица на које се подаци односе, а њихова тачност, односно нетачност се не може утврдити;
- 2) подаци о личности морају бити сачувани у циљу прикупљања и обезбеђивања доказа.

Ако је обрада ограничена у складу са ставом 2. тачка 1) овог члана, руковалац је дужан да информише лице на које се подаци односе о престанку ограничења, пре него што ограничење престане да важи.

Обавеза обавештавања у вези са исправком или брисањем података, као и ограничењем обраде

Члан 33.

Руковалац је дужан да обавести све примаоце којима су подаци о личности откривени о свакој исправци или брисању података о личности или ограничењу њихове обраде у складу са чланом 29, чланом 30. став 1. и чланом 31. овог закона, осим ако је то немогуће или захтева прекомеран утрошак времена и средстава.

Руковалац је дужан да лице на које се подаци односе, на његов захтев, информише о свим примаоцима из става 1. овог члана.

Одредбе ст. 1. до 2. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Обавеза обавештавања у вези са исправком или брисањем података, као и ограничењем обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе

Члан 34.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, руковалац је дужан да писмено обавести лице на које се подаци односе о одбијању исправљања или брисања његових података о личности, односно ограничавању обраде, као и о разлозима за то одбијање или ограничавање.

Руковалац се потпуно или делимично ослобађа обавезе обавештавања из става 1. овог члана у оној мери у којој такво ограничење представља неопходну и сразмерну меру у демократском друштву, уз дужно поштовање основних права и легитимних интереса лица чији се подаци обрађују, како би се:

- 1) избегло ометање службеног или законом уређеног прикупљања информација, истраге или поступака;
- 2) омогућило спречавање, истрага и откривање кривичних дела, гоњење учинилаца кривичних дела или извршење кривичних санкција;
- 3) заштитила јавна безбедност;
- 4) заштитила национална безбедност и одбрана;
- 5) заштитила права и слободе других лица.

У случају из ст. 1. и 2. овог члана, руковалац је дужан да информише лице на које се подаци односе да се може притужбом обратити Поверенику, односно тужбом суду.

Руковалац је дужан да о исправци нетачних података обавести надлежни орган од кога су ови подаци добијени.

Ако су подаци о личности исправљени, избрисани или је њихова обрада ограничена у складу са чланом 29. и чланом 32. ст. 1. и 2. овог закона, руковалац је дужан да примаоце тих података обавести о њиховој исправци, брисању или ограничењу обраде.

Примаоци података који су обавештени у складу са ставом 5. овог члана дужни су да податке који се код њих налазе исправе, избришу или ограниче њихову обраду.

**Остваривање права лица на које се односе подаци када
обраду врше надлежни органи у посебне сврхе и провера
Повереника**

Члан 35.

У случајевима из члана 25. став 3, члана 28. ст. 3. и 4. и члана 34. став 2. овог закона, права лица на које се односе подаци могу се остварити и преко Повереника, у складу са његовим овлашћењима прописаним овим законом.

Руководалац је дужан да обавести лице на које се подаци односе да у случајевима из става 1. овог члана може да оствари своја права преко Повереника.

Ако се, у случајевима из става 1. овог члана, права лица на које се подаци односе остварују преко Повереника, Повереник је дужан да обавести то лице најмање о томе да је извршена провера и надзор над обрадом његових података о личности, као и о праву да се за заштиту својих права може обратити суду.

Право на преносивост података

Члан 36.

Лице на које се подаци односе има право да његове податке о личности које је претходно доставило руковоацу прими од њега у структурисаном, уобичајено коришћеном и електронски читљивом облику и има право да ове податке пренесе другом руковоацу без ометања од стране руковоаца којем су ти подаци били достављени, ако су заједно испуњени следећи услови:

- 1) обрада је заснована на престанку у складу са чланом 12. став 1. тачка 1) или чланом 17. став 2. тачка 1) овог закона или на основу уговора, у складу са чланом 12. став 1. тачка 2) овог закона;
- 2) обрада се врши аутоматизовано.

Право из става 1. овог члана обухвата и право лица да његови подаци о личности буду непосредно пренети другом руковоацу од стране руковоаца којем су ови подаци претходно достављени, ако је то технички изводљиво.

Остваривање права из става 1. овог члана нема утицаја на примену члана 30. овог закона. Право из става 1. овог члана се не може остварити ако је обрада нужна за извршење послова од јавног интереса или за вршење службених овлашћења руковоаца.

Остваривање права из става 1. овог члана не може штетно утицати на остваривање права и слобода других лица.

Одредбе ст. 1. до 4. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

4. Право на приговор и аутоматизовано доношење појединачних одлука

Право на приговор

Члан 37.

Ако сматра да је то оправдано у односу на посебну ситуацију у којој се налази, лице на које се подаци односе има право да у сваком тренутку поднесе руковоцу приговор на обраду његових података о личности, која се врши у складу са чланом 12. став 1. тач. 5) и 6) овог закона, укључујући и профилисање које се заснива на тим одредбама. Руковалац је дужан да прекине са обрадом података о лицу које је поднело приговор, осим ако је предочио да постоје законски разлози за обраду који претежу над интересима, правима или слободама лица на који се подаци односе или су у вези са подношењем, остваривањем или одбраном правног захтева.

Лице на које се подаци односе има право да у сваком тренутку поднесе приговор на обраду својих података о личности који се обрађују за потребе директног оглашавања, укључујући и профилисање, у мери у којој је оно повезано са директним оглашавањем.

Ако лице на које се подаци односе поднесе приговор на обраду за потребе директног оглашавања, подаци о личности не могу се даље обрађивати у такве сврхе.

Руковалац је дужан да најкасније приликом успостављања прве комуникације са лицем на које се подаци односе, упозори то лице на постојање права из ст. 1. и 2. овог члана и да га упозна са тим правима на изричит и јасан начин, одвојено од свих других информација које му пружа.

У коришћењу услуга информационог друштва, лице на које се подаци односе има право да поднесе приговор аутоматизованим путем, у складу са техничким спецификацијама коришћења услуга.

Ако се подаци о личности обрађују у сврхе научног или историјског истраживања или у статистичке сврхе, у складу са чланом 92. овог закона, лице на које

се подаци односе на основу своје посебне ситуације има право да поднесе приговор на обраду својих података о личности, осим ако је обрада неопходна за обављање послова у јавном интересу.

Аутоматизовано доношење појединачних одлука и профилисање

Члан 38.

Лице на које се подаци односе има право да се на њега не примењује одлука донета искључиво на основу аутоматизоване обраде, укључујући и профилисање, ако се том одлуком производе правне последице по то лице или та одлука значајно утиче на његов положај.

Став 1. овог члана не примењује се ако је одлука:

- 1) неопходна за закључење или извршење уговора између лица на које се подаци односе и руковоаца;
- 2) заснована на закону, ако су тим законом прописане одговарајуће мере заштите права, слобода и легитимних интереса лица на које се подаци односе;
- 3) заснована на изричитом пристанку лица на које се подаци односе.

У случају из става 2. тач. 1) и 3) овог члана руковалац је дужан да примени одговарајуће мере заштите права, слобода и легитимних интереса лица на које се подаци односе, а најмање право да се обезбеди учешће физичког лица под контролом руковоаца у доношењу одлуке, право лица на које се подаци односе да изрази свој став у вези са одлуком, као и право лица на које се подаци односе да оспори одлуку пред овлашћеним лицем руковоаца.

Одлуке из става 2. овог члана не могу се заснивати на посебним врстама података о личности из члана 17. став 1. овог закона, осим ако се примењује члан 17. став 2. тач. 1) и 5) овог закона и ако су обезбеђене одговарајуће мере заштите права, слобода и легитимних интереса лица на које се подаци односе.

Одредбе ст. 1. до 4. овог члана не примењују се на обраду података коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

**Аутоматизовано доношење појединачних одлука и
профилисање у вези са обрадом коју врше надлежни
органи у посебне сврхе**

Члан 39.

Забрањено је доношење одлуке искључиво на основу аутоматизоване обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе, укључујући и профилисање, ако таква одлука може да произведе штетне правне последице по лице на које се подаци односе или значајно утиче на положај тог лица, осим ако је доношење те одлуке засновано на закону и ако су тим законом прописане одговарајуће мере заштите права и слобода лица на које се подаци односе, а најмање право да се обезбеди учешће физичког лица под контролом руковоаца у доношењу одлуке.

Одлука из става 1. овог члана не може се заснивати на посебним врстама података о личности из члана 18. став 1. овог закона, осим ако се примењују одговарајуће мере заштите права, слобода и легитимних интереса лица на које се подаци односе.

Забрањено је профилисање које доводи до дискриминације физичких лица на основу посебних врста података о личности из члана 18. став 1. овог закона.

5. Ограничења

Члан 40.

Права и обавезе из чл. 21, 23, 24, 26, чл. 29. до 31, члана 33, чл. 36. до 39. и члана 53, као и члана 5. овог закона ако се те одредбе односе на остваривање права и обавеза из чл. 21, 23, 24, 26, чл. 29. до 31, члана 33. и чл. 36. до 39. овог закона, могу се ограничити ако та ограничења не задиру у суштину основних права и слобода и ако то представља неопходну и сразмерну меру у демократском друштву за заштиту:

- 1) националне безбедности;
- 2) одбране;
- 3) јавне безбедности;
- 4) спречавања, истраге и откривања кривичних дела, гоњења учинилаца кривичних дела, или извршење кривичних санкција, укључујући спречавање и заштиту од претњи по јавну безбедност;

- 5) других важних општих јавних интереса, а посебно важних државних или финансијских интереса Републике Србије, укључујући монетарну политику, буџет, порески систем, јавно здравље и социјалну заштиту;
- 6) независности правосуђа и судских поступака;
- 7) спречавања, истраживања, откривања и гоњења за повреду професионалне етике;
- 8) функције праћења, надзора или вршења регулаторне функције која је стално или повремено повезана са вршењем службених овлашћења у случајевима из тач. 1) до 5) и тачке 7) овог става;
- 9) лица на које се подаци односе или права и слобода других лица;
- 10) остваривања потраживања у грађанским стварима.

Приликом примене ограничења права и обавеза из става 1. овог члана морају се, према потреби, узети у обзир најмање:

- 1) сврхе обраде или врсте обраде;
- 2) врсте података о личности;
- 3) обим ограничења;
- 4) мере заштите у циљу спречавања злоупотребе, недозвољеног приступа или преноса података о личности;
- 5) посебности руковаоца, односно врста руковаоца;
- 6) рок чувања и мере заштите података о личности које се могу применити, с обзиром на природу, обим и сврху обраде или врсте обраде;
- 7) ризици по права и слободе лица на које се подаци односе;
- 8) право лица на које се односе подаци да буде информисано о ограничењу, осим ако то информисање онемогућава остваривање сврхе ограничења.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана примењују се и у случају кад се обрада од стране надлежних органа не врши у посебне сврхе.

IV. РУКОВАЛАЦ И ОБРАЂИВАЧ

1. Опште обавезе

Обавезе руковаоца

Члан 41.

Руковалац је дужан да предузме одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере како би обезбедио да се обрада врши у складу са овим законом и био у могућности да то предочи, узимајући у обзир природу, обим, околности и сврху обраде, као и вероватноћу наступања ризика и ниво ризика за права и слободе физичких лица.

Мере из става 1. овог члана се преиспитују и ажурирају, ако је то неопходно.

Ако је то у сразмери са обрадом података, мере из става 1. овог члана укључују примену одговарајућих интерних аката руковаоца о заштити података о личности.

Руковалац може предочити да се придржава обавеза из става 1. овог члана и на основу примене одобреног кодекса поступања из члана 59. овог закона или издатог сертификата из члана 61. овог закона.

Став 4. овог члана не примењује се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Мере заштите

Члан 42.

Узимајући у обзир ниво технолошких достигнућа и трошкове њихове примене, природу, обим, околности и сврху обраде, као и вероватноћу наступања ризика и ниво ризика за права и слободе физичких лица који произилазе из обраде, руковалац је приликом одређивања начина обраде, као и у току обраде, дужан да:

- 1) примени одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере, као што је псеудонимизација, које имају за циљ обезбеђивање делотворне примене начела заштите података о личности, као што је смањење броја података;
- 2) обезбеди примену неопходних механизма заштите у току обраде, како би се испунили услови за обраду прописани овим законом и заштитила права и слободе лица на која се подаци односе.

Руководалац је дужан да сталном применом одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера обезбеди да се увек обрађују само они подаци о личности који су неопходни за остваривање сваке појединачне сврхе обраде. Та се обавеза примењује у односу на број прикупљених података, обим њихове обраде, рок њиховог похрањивања и њихову доступност.

Мерама из става 2. овог члана мора се увек обезбедити да се без учешћа физичког лица подаци о личности не могу учинити доступним неограниченом броју физичких лица.

Издати сертификат из члана 61. овог закона руководиоца може користити да предочи да се придржава обавеза из ст. 1. до 3. овог члана.

Став 4. овог члана не примењује се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Заједнички руковоаци

Члан 43.

Ако два или више руковоаца заједнички одређују сврху и начин обраде, они се сматрају заједничким руковоацима.

Заједнички руковоаци из става 1. овог члана на транспарентан начин одређују одговорност сваког од њих за поштовање обавеза прописаних овим законом, а посебно обавеза у погледу остваривања права лица на које се подаци односе и испуњавања њихових обавеза да том лицу пруже информације из чл. 23. до 25. овог закона.

Одговорност из става 2. овог члана уређује се споразумом заједничких руковоаца, осим ако је ова одговорност прописана законом који се примењује на руковоаце.

Споразумом из става 3. овог члана мора се одредити лице за контакт са лицем на које се подаци односе и уредити однос сваког од заједничких руковоаца са лицем на које се подаци односе.

Суштина одредби споразума из става 3. овог члана мора бити доступна лицу на које се подаци односе.

Одредбе ст. 4. и 5. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Без обзира на одредбе споразума из става 3. овог члана, лице на које се подаци односе може остварити своја права утврђена овим законом појединачно у односу према сваком од заједничких руковоаца.

Представници руковоаца или обрађивача који немају седиште у Републици Србији

Члан 44.

Руковалац, односно обрађивач, у случајевима из члана 3. став 4. овог закона, дужан је да одреди у писменом облику свог представника у Републици Србији, осим ако је:

- 1) обрада повремена, не укључује у великој мери обраду посебних података из члана 17. став 1. овог закона или података о личности који се односе на осуђе за кривична дела и кажњива дела из члана 19. овог закона, и вероватно је да неће проузроковати ризик за права и слободе физичких лица узимајући у обзир природу, околности, обим и сврхе обраде;
- 2) руковалац, односно обрађивач орган власти.

Руковалац, односно обрађивач овлашћује представника из става 1. овог члана као лице коме се, уз руковоаца или обрађивача, односно уместо њих, лице на које се подаци односе, Повереник или друго лице може обратити у погледу свих питања у вези са обрадом податка о личности, а у циљу обезбеђивања поштовања одредби овог закона.

Притужба, тужба и остали правни захтеви из овог закона се могу поднети против руковоаца или обрађивача, без обзира на то да ли је одређен њихов представник из става 1. овог члана.

Обрађивач

Члан 45.

Ако се обрада врши у име руковоаца, руковалац може да одреди као обрађивача само оно лице или орган власти који у потпуности гарантује примену одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера, на начин који обезбеђује да се обрада врши у складу са одредбама овог закона и да се обезбеђује заштита права лица на које се подаци односе.

Обрађивач из става 1. овог члана може поверити обраду другом обрађивачу само ако га руковалац за то овласти на основу општег или посебног писменог

овлашћења. Ако се обрада врши на основу општег овлашћења, обрађивач је дужан да информише руковоаца о намераваном избору другог обрађивача, односно замени другог обрађивача, како би руковалац имао могућност да се супротстави таквој промени.

Обрада од стране обрађивача мора бити уређена уговором или другим правно обавезујућим актом, који је закључен, односно усвојен у писменом облику, што обухвата и електронски облик, који обавезује обрађивача према руковоацу и који уређује предмет и трајање обраде, природу и сврху обраде, врсту података о личности и врсту лица о којима се подаци обрађују, као и права и обавезе руковоаца.

Уговором или другим правно обавезујућим актом из става 3. овог члана прописује се да је обрађивач дужан да:

- 1) обрађује податке о личности само на основу писмених упутстава руковоаца, укључујући и упутство у односу на преношење података о личности у друге државе или међународне организације, осим ако је обрађивач законом обавезан да обрађује податке. У том случају, обрађивач је дужан да обавести руковоаца о тој законској обавези пре започињања обраде, осим ако закон забрањује достављање тих информација због потребе заштите важног јавног интереса;
- 2) обезбеди да се физичко лице које је овлашћено да обрађује податке о личности обавезало на чување поверљивости података или да то лице подлеже законској обавези чувања поверљивости података;
- 3) предузме све потребне мере у складу са чланом 50. овог закона;
- 4) поштује услове за поверавање обраде другом обрађивачу из ст. 2. и 7. овог члана;
- 5) узимајући у обзир природу обраде, помаже руковоацу применом одговарајућих техничких, организационих и кадровских мера, колико је то могуће, у испуњавању обавеза руковоаца у односу на захтеве за остваривање права лица на које се подаци односе из Главе III. овог закона;
- 6) помаже руковоацу у испуњавању обавеза из члана 50. и чл. 52. до 55. овог закона, узимајући у обзир природу обраде и информације које су му доступне;
- 7) после окончања уговорених радњи обраде, а на основу одлуке руковоаца, избрише или врати руковоацу све податке о личности и избрише

све копије ових података, осим ако је законом прописана обавеза чувања података;

- 8) учини доступним руковоаоцу све информације које су неопходне за предавање испуњености обавеза обрађивача прописаних овим чланом, као и информације које омогућавају и доприносе контроли рада обрађивача, коју спроводи руковалац или друго лице које он за то овласти.

У случају из става 4. тачка 8) овог члана, обрађивач је дужан да без одлагања упозори руковоаоца ако сматра да писмено упутство које је од њега добио није у складу са овим законом или другим законом којим се уређује заштита података о личности.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, уговором или другим правно обавезујућим актом из става 3. овог члана прописује се да је обрађивач дужан да:

- 1) обрађује податке о личности само на основу упутстава руковоаоца;
- 2) обезбеди да се лице које је овлашћено да обрађује податке обавезало на чување поверљивости података или да то лице подлеже законској обавези чувања поверљивости података;
- 3) помаже на одговарајући начин руковоаоцу у испуњавању његове обавезе поштовања одредби о правима лица на које се подаци односе из Главе III. овог закона;
- 4) после окончања уговорених радњи обраде, а на основу одлуке руковоаоца, избрише или му врати све податке о личности и избрише све копије ових података, осим ако је законом прописана обавеза чувања података;
- 5) учини доступним руковоаоцу све информације које су неопходне за предавање испуњености обавеза обрађивача прописаних овим чланом;
- 6) обезбеди поштовање услова из ст. 2, 3. и 6. овог члана ако поверава обраду другом обрађивачу.

Ако обрађивач одреди другог обрађивача за вршење посебних радњи обраде у име руковоаоца, исте обавезе заштите података о личности прописане уговором или другим правно обавезујућим актом између руковоаоца и обрађивача из ст. 3. и 4. овог члана обавезују и тог другог обрађивача, на основу посебног уговора или другог правно обавезујућег акта, који је закључен, односно усвојен у писменом облику, што обухвата и електронски облик, којим се у односу између обрађивача и другог обрађивача прописују довољне гаранције за примену одго-

варајућих техничких, организационих и кадровских мера које обезбеђују да се обрада врши у складу са овим законом. Ако други обрађивач не испуни своје обавезе у вези са заштитом података о личности, за испуњење ових обавеза другог обрађивача руковоацу одговара обрађивач.

Ако обрађивач повреди одредбе овог закона одређујући сврху и начин обраде податка о личности, обрађивач се сматра руковоацем у односу на ту обраду.

Примена одобреног кодекса поступања из члана 59. овог закона, односно издатог сертификата из члана 61. овог закона може се користити да се предочи да обрађивач испуњава обавезе пружања гаранција из ст. 1. и 7. овог члана.

Правни однос између руковоаца и обрађивача који се уређује у складу са ст. 3. и 7. овог члана, може бити заснован у целини или делимично на стандардним уговорним клаузулама из става 11. овог члана, укључујући и оне које су везане за сертификат који се одобрава руковоацу или обрађивачу у складу са чл. 61. и 62. овог закона.

Повереник може да изради стандардне уговорне клаузуле које се односе на обавезе из ст. 3. и 7. овог члана, посебно узимајући у обзир европску праксу у изради стандардних уговорних клаузула.

Одредбе ст. 4, 5, 7. и ст. 9. до 11. овог члана не примењују се на надлежне органе који врше обраду у посебне сврхе.

Обрада по налогу

Члан 46.

Обрађивач, односно друго лице које је од стране руковоаца или обрађивача овлашћено за приступ подацима о личности, не може да обрађује те податке без налога руковоаца, осим ако је таква обрада прописана законом.

Евиденција радњи обраде

Члан 47.

Руковалац и његов представник, ако је одређен, дужан је да води евиденцију о радњама обраде за које је одговоран, а која садржи информације о:

- 1) имену и контакт подацима руковоаца, заједничких руковоаца, представника руковоаца и лица за заштиту података о личности, ако они постоје, односно ако су одређени;

- 2) сврси обраде;
- 3) врсти лица на које се подаци односе и врсти података о личности;
- 4) врсти прималаца којима су подаци о личности откривени или ће бити откривени, укључујући и примаоце у другим државама или међународним организацијама;
- 5) преносу података о личности у друге државе или међународне организације, укључујући и назив друге државе или међународне организације, као и документе о примени мера заштите ако се подаци преносе у складу са чланом 69. став 2. овог закона, ако се такав пренос података о личности врши;
- 6) року после чијег истека се бришу одређене врсте података о личности, ако је такав рок одређен;
- 7) општем опису мера заштите из члана 50. став 1. овог закона, ако је то могуће.

Одредбе става 1. овог члана не примењују се ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, руковалац је дужан да води евиденцију о свим врстама радњи обраде за које је одговоран, а која садржи информације о:

- 1) имену и контакт подацима руковоаца, заједничких руковоаца и лица за заштиту података о личности, ако они постоје, односно ако су одређени;
- 2) сврси обраде;
- 3) врсти лица на које се подаци односе и врсти података о личности;
- 4) врсти прималаца којима су подаци о личности откривени или ће бити откривени, укључујући и примаоце у другим државама или међународним организацијама;
- 5) коришћењу профилисања, ако се профилисање користи;
- 6) врстама преноса података о личности у друге државе или међународне организације, ако се такав пренос података о личности врши;

- 7) правном основу за поступак обраде, укључујући и пренос података о личности;
- 8) року чијим истеком се бришу одређене врсте података о личности, ако је такав рок одређен;
- 9) општем опису мера заштите из члана 50. став 1. овог закона, ако је то могуће.

Обрађивач и његов представник, ако је одређен, дужан је да води евиденцију о свим врстама радњи обраде које се врше у име руковоаца, а која садржи информације о:

- 1) имену и контакт подацима сваког обрађивача и сваког руковоаца у чије име се обрада врши, односно представника руковоаца или обрађивача и лица за заштиту података о личности, ако они постоје, односно ако су одређени;
- 2) врсти обрада које се врше у име сваког руковоаца;
- 3) преносу података о личности у друге државе или међународне организације, укључујући и назив друге државе или међународне организације, као и документе о примени мера заштите ако се подаци преносе у складу са чланом 69. став 2. овог закона, ако се такав пренос података о личности врши;
- 4) општем опису мера заштите из члана 50. став 1. овог закона, ако је то могуће.

Одредбе става 4. овог члана не примењују се ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, сваки обрађивач је дужан да води евиденцију о свим врстама радњи обраде које се врше у име руковоаца, а која садржи информације о:

- 1) имену и контакт подацима сваког обрађивача и сваког руковоаца у чије име се обрада врши, односно лица за заштиту података о личности, ако је оно одређено;
- 2) врсти обрада које се врше у име сваког руковоаца;
- 3) преносу података о личности у друге државе или међународне организације, под условом да руковалац то изричито захтева, укључујући и називе државе или међународне организације, ако се такав пренос података о личности врши;

4) општем опису мера заштите из члана 50. став 1. овог закона, ако је то могуће.

Евиденције из ст. 1, 3, 4. и 6. овог члана воде се у писменом облику, што обухвата и електронски облик и чувају се трајно.

Руководалац или обрађивач, као и њихови представници, ако су одређени, дужни су да евиденције из ст. 1, 3, 4. и 6. овог члана учине доступним Поверенику, на његов захтев.

Одредбе ст. 1. и 4. овог члана не примењују се на привредне субјекте и организације у којима је запослено мање од 250 лица, осим ако:

- 1) обрада коју врше може да проузрокује висок ризик по права и слободе лица на које се подаци односе;
- 2) обрада није повремена;
- 3) обрада обухвата посебне врсте података о личности из члана 17. став 1. овог закона или податке о личности који се односе на кривичне пресуде, кажњива дела и мере безбедности из члана 19. овог закона.

Бележење радњи обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе

Члан 48.

Надлежни орган који обрађује податке у посебне сврхе дужан је да обезбеди да се приликом употребе система аутоматске обраде у том систему бележе најмање следеће радње обраде: унос, мењање, увид, откривање, укључујући и пренос, упоређивање и брисање.

Бележење увида и откривања података о личности мора да омогући утврђивање разлога за вршење радњи обраде, датума и времена предузимања радњи обраде и, ако је то могуће, идентитета лица које је извршило увид или открило податке о личности, као и идентитета примаоца ових података.

Бележење из става 1. овог члана може бити коришћено искључиво у сврху оцене законитости обраде, интерног надзора, обезбеђивања интегритета и безбедности података, као и покретања и вођења кривичног поступка.

Запис настао бележењем из става 1. овог члана ставља се на увид Поверенику, на његов захтев.

Сарадња са Повереником

Члан 49.

Руководалац, обрађивач и њихови представници, ако су одређени, дужни су да сарађују са Повереником у вршењу његових овлашћења.

2. Безбедност података о личности

Безбедност обраде

Члан 50.

У складу са нивоом технолошких достигнућа и трошковима њихове примене, природом, обимом, околностима и сврхом обраде, као и вероватноћом наступања ризика и нивоом ризика за права и слободе физичких лица, руководалац и обрађивач спроводе одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере како би достигли одговарајући ниво безбедности у односу на ризик.

Према потреби, мере из става 1. овог члана нарочито обухватају:

- 1) псеудонимизацију и криптозаштиту података о личности;
- 2) способност обезбеђивања трајне поверљивости, интегритета, расположивости и отпорности система и услуга обраде;
- 3) обезбеђивање успостављања поновне расположивости и приступа подацима о личности у случају физичких или техничких инцидената у најкраћем року;
- 4) поступак редовног тестирања, оцењивања и процењивања делотворности техничких, организационих и кадровских мера безбедности обраде.

Приликом процењивања одговарајућег нивоа безбедности из става 1. овог члана посебно се узимају у обзир ризици обраде, а нарочито ризици од случајног или незаконитог уништења, губитка, измене, неовлашћеног откривања или приступа подацима о личности који су пренесени, похрањени или обрађивани на други начин.

Примена одобреног кодекса поступања из члана 59. овог закона, односно издат сертификат из члана 61. овог закона, може се користити у циљу предочавања испуњености обавеза из става 1. овог члана.

Руководалац и обрађивач дужни су да предузму мере у циљу обезбеђивања да свако физичко лице које је овлашћено за приступ подацима о личности од стране ру-

коваоца или обрађивача, обрађује ове податке само по налогу руковаоца или ако је на то обавезано законом.

Одредбе ст. 1. до 5. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Безбедност обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе

Члан 51.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, а у складу са нивоом технолошких достигнућа и трошковима њихове примене, природом, обимом, околностима и сврхом обраде, као и вероватноћом наступања ризика и нивоом ризика за права и слободе физичких лица, руковалац и обрађивач спроводе одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере како би достигли одговарајући ниво безбедности у односу на ризик, а посебно ако се ради о обради посебних врста података о личности из члана 18. овог закона.

На основу процене ризика, руковалац или обрађивач дужан је да приликом аутоматске обраде примени одговарајуће мере из става 1. овог члана које обезбеђују да се:

- 1) онемогући неовлашћеном лицу приступ опреми која се користи за обраду („контрола приступа опреми”);
- 2) спречи неовлашћено читање, умножавање, измена или уклањање носача података („контрола носача података”);
- 3) спречи неовлашћено уношење података о личности, као и неовлашћена измена, брисање и контрола похрањених података о личности („контрола похрањивања”);
- 4) спречи коришћење система за аутоматску обраду од стране неовлашћеног лица, употребом опреме за пренос података („контрола употребе”);
- 5) осигура да лице које је овлашћено за коришћење система за аутоматску обраду има приступ само оним подацима о личности на које се односи његово овлашћење за приступ подацима („контрола приступа подацима”);
- 6) може проверити, односно установити коме су подаци о личности пренети, могу бити пренети или учињени доступним, употребом опреме за пренос података („контрола преноса”);

- 7) може накнадно проверити, односно утврдити који су подаци о личности унети у систем аутоматске обраде, од стране ког лица и када су унети („контрола уноса”);
- 8) спречи неовлашћено читање, умножавање, измена или брисање података о личности у току њиховог преноса или у току превоза носача података („контрола превоза”);
- 9) поново успостави инсталирани систем у случају прекида његовог рада („обнављање система”);
- 10) осигура да систем исправно ради и да се грешке у раду система уредно пријављују („поузданост”), као и да се похрањени подаци о личности не могу угрозити због недостатака у раду система („интегритет”).

Обавештавање Повереника о повреди података о личности

Члан 52.

Руководалац је дужан да о повреди података о личности која може да произведе ризик по права и слободу физичких лица обавести Повереника без непотребног одлагања, или, ако је то могуће, у року од 72 часа од сазнања за повреду.

Ако руководалац не поступи у року од 72 часа од сазнања за повреду, дужан је да образложи разлоге због којих није поступио у том року.

Обрађивач је дужан да, после сазнања за повреду података о личности, без непотребног одлагања обавести руковоаца о тој повреди.

Обавештење из става 1. овог члана мора да садржи најмање следеће информације:

- 1) опис природе повреде података о личности, укључујући врсте података и приближан број лица на која се подаци те врсте односе, као и приближан број података о личности чија је безбедност повређена;
- 2) име и контакт податке лица за заштиту података о личности или информације о другом начину на који се могу добити подаци о повреди;
- 3) опис могућих последица повреде;
- 4) опис мера које је руководалац предузео или чије је предузимање предложено у вези са повредом, укључујући и мере које су предузете у циљу умањења штетних последица.

Ако се све информације из става 4. овог члана не могу доставити истовремено, руковалац без непотребног одлагања поступно доставља доступне информације.

Руковалац је дужан да документује сваку повреду података о личности, укључујући и чињенице о повреди, њеним последицама и предузетим мерама за њихово отклањање.

Документација из става 6. овог члана мора омогућити Поверенику да утврди да ли је руковалац поступио у складу са одредбама овог члана.

Ако се ради о повреди података о личности које обрађују надлежни органи у посебне сврхе, а који су пренети руковоацу у другој држави или међународној организацији, руковалац је дужан да без непотребног одлагања достави информације из става 4. овог члана руковоацу у тој другој држави или међународној организацији, у складу са међународним споразумом.

Повереник прописује образац обавештења из става 1. овог члана и ближе уређује начин обавештавања.

Обавештавање лица о повреди података о личности

Члан 53.

Ако повреда података о личности може да произведе висок ризик по права и слободе физичких лица, руковалац је дужан да без непотребног одлагања о повреди обавести лице на које се подаци односе.

У обавештењу из става 1. овог члана руковалац је дужан да на јасан и разумљив начин опише природу повреде података и наведе најмање информације из члана 52. став 4. тач. 2) до 4) овог закона.

Руковалац није дужан да обавести лице из става 1. овог члана ако:

- 1) је предузео одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере заштите у односу на податке о личности чија је безбедност повређена, а посебно ако је криптозаштитом или другим мерама онемогућио разумљивост података свим лицима која нису овлашћена за приступ овим подацима;
- 2) је накнадно предузео мере којима је обезбедио да повреда података о личности са високим ризиком за права и слободе лица на које се подаци односе више не може да произведе последице за то лице;

- 3) би обавештавање лица на које се подаци односе представљало несразмеран утрошак времена и средстава. У том случају, руковалац је дужан да путем јавног обавештавања или на други делотворан начин обезбеди пружање обавештења лицу на које се подаци односе.

Ако руковалац није обавестио лице на које се подаци односе о повреди података о личности, Повереник може, узимајући у обзир могућност да повреда података произведе висок ризик, да наложи руковаоцу да то учини или може да утврди да су испуњени услови из става 3. овог члана.

Ако се ради о повреди података о личности које обрађују надлежни органи у посебне сврхе, руковалац може одложити или ограничити обавештавање лица на које се подаци односе, у складу са условима и на основу разлога из члана 25. став 3. овог закона.

3. Процена утицаја обраде на заштиту података о личности и претходно мишљење Повереника

Процена утицаја на заштиту података о личности

Члан 54.

Ако је вероватно да ће нека врста обраде, посебно употребом нових технологија и узимајући у обзир природу, обим, околности и сврху обраде, проузроковати висок ризик за права и слободе физичких лица, руковалац је дужан да пре него што започне са обрадом изврши процену утицаја предвиђених радњи обраде на заштиту података о личности.

Ако више сличних радњи обраде могу проузроковати сличне високе ризике за заштиту података о личности, може се извршити заједничка процена.

Приликом процене утицаја руковалац је дужан да затражи мишљење лица за заштиту података о личности, ако је оно одређено.

Процена утицаја из става 1. овог члана обавезно се врши у случају:

- 1) систематске и свеобухватне процене стања и особина физичког лица која се врши помоћу аутоматизоване обраде података о личности, укључујући и профилисање, на основу које се доносе одлуке од значаја за правни положај појединца или на сличан начин значајно утичу на њега;

- 2) обраде посебних врста података о личности из члана 17. став 1. и члана 18. став 1. или података о личности у вези са кривичним пресудама и кажњивим делима из члана 19. овог закона, у великом обиму;
- 3) систематског надзора над јавно доступним површинама у великој мери.

Повереник је дужан да сачини и јавно објави на својој интернет страници листу врста радњи обраде за које се мора извршити процена утицаја из става 1. овог члана, а може да сачини и објави и листу врста радњи обраде за које процена није потребна.

Процена утицаја најмање мора да садржи:

- 1) свеобухватан опис предвиђених радњи обраде и сврху обраде, укључујући и опис легитимног интереса руковоаца, ако он постоји;
- 2) процену неопходности и сразмерности вршења радњи обраде у односу на сврхе обраде;
- 3) процену ризика за права и слободе лица на које се подаци односе из става 1. овог члана;
- 4) опис мера које се намеравају предузети у односу на постојање ризика, укључујући механизме заштите, као и техничке, организационе и кадровске мере у циљу заштите податка о личности и обезбеђивања доказа о поштовању одредби овог закона, узимајући у обзир права и легитимне интересе лица на које се подаци односе и других лица.

Став 6. овог члана не примењује се на процену утицаја обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Процена утицаја обраде коју врше надлежни органи у посебне сврхе најмање мора да садржи свеобухватан опис предвиђених радњи обраде, процену ризика по права и слободе лица на које се подаци односе, опис мера које се намеравају предузети у односу на постојање ризика, укључујући механизме заштите, као и техничке, организационе и кадровске мере у циљу заштите податка о личности и обезбеђивања доказа о поштовању одредби овог закона, узимајући у обзир права и легитимне интересе лица на које се подаци односе и других лица.

Примена одобреног кодекса поступања из члана 59. овог закона од стране руковоаца или обрађивача мора се узети у обзир приликом процене утицаја радњи обраде на заштиту података о личности.

Став 9. овог члана не примењује се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Према потреби, руковалац од лица на које се подаци односе или њихових представника тражи мишљење о радњама обраде које намерава да врши, не доводећи у питање заштиту пословних или јавних интереса или безбедност радњи обраде.

Ако се посебним законом прописују поједине радње обраде, односно групе радњи обраде, а обрада се врши у складу са чланом 12. став 1. тачка 3) или тачка 5) овог закона, па је процена утицаја на заштиту података о личности већ извршена у оквиру опште процене утицаја приликом доношења закона, ст. 1. до 9. овог члана се не примењује, осим ако се утврди да је неопходно извршити нову процену.

Према потреби, а најмање у случају кад је дошло до промене нивоа ризика у вези са радњама обраде, руковалац је дужан да преиспита да ли се радње обрада врше у складу са извршеном проценом утицаја на заштиту података о личности.

Претходно мишљење Повереника

Члан 55.

Ако процена утицаја на заштиту података о личности, која је извршена у складу са чланом 54. овог закона, указује да ће намераване радње обраде произвести висок ризик ако се не предузму мере за умањење ризика, руковалац је дужан да затражи мишљење Повереника пре започињања радње обраде.

Став 1. овог члана не примењује се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Ако обраду врши надлежни орган у посебне сврхе, руковалац, односно обрађивач је дужан да затражи мишљење Повереника пре започињања радњи обраде које ће довести до стварања нове збирке података у случају да:

- 1) процена утицаја на заштиту података о личности, која је извршена у складу са чланом 54. овог закона, указује да ће намераване радње обраде произвести висок ризик ако се не предузму мере за умањење ризика;
- 2) врста обраде, а посебно ако се користе нове технологије, механизми заштите или поступци, представљају висок ризик за права и слободе лица на које се подаци односе.

Ако Повереник сматра да би намераване радње обраде из ст. 1. и 3. овог члана могле да повреду одредбе овог закона, а посебно ако руковалац није на одговарајући начин проценио или умањио ризик, Повереник је дужан да у року од 60 дана од дана пријема захтева достави писмено мишљење руковоацу или обрађивачу, ако је он поднео захтев, као и да по потреби искористи овлашћења из члана 79. овог закона.

Рок из става 4. овог члана може се продужити за 45 дана узимајући у обзир сложеност намераваних радњи обраде, а Повереник је дужан да о одлагању и разлозима за одлагање давања мишљења упозна руковоаца или обрађивача, ако је он поднео захтев, у року од 30 дана од пријема захтева за мишљење.

Рокови из ст. 4. и 5. овог члана не теку док Повереник не добије све тражене информације које су неопходне за давање мишљења.

Уз захтев за мишљење, руковалац је дужан да Поверенику достави податке о:

- 1) дужностима руковоаца, и, ако постоје, заједничких руковоаца и обрађивача који учествују у обради, посебно ако се ради о обради која се врши унутар групе привредних субјеката;
- 2) сврхама и начинима намераване обраде;
- 3) техничким, организационим и кадровским мерама, као и механизмима заштите права и слобода лица на које се подаци односе у складу са овим законом;
- 4) контакт подацима лица за заштиту података, ако је оно одређено;
- 5) процени утицаја на заштиту података о личности из члана 54. овог закона;
- 6) свим другим информацијама које затражи Повереник.

Став 7. овог члана не примењује се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Ако обраду врши надлежни орган у посебне сврхе, руковалац из става 3. овог члана је дужан да Поверенику достави податке о процени утицаја на заштиту података о личности из члана 54. овог закона, а на захтев Повереника и друге информације које су од значаја за његово мишљење о радњама обраде, а посебно ризику по заштиту података о личности лица на које се подаци односе и механизмима заштите његових права.

Повереник може да састави и јавно објави на својој интернет презентацији листу врсти радњи обраде у вези са којима се мора тражити његово мишљење.

Органи власти који предлажу усвајање закона и других прописа заснованих на законима, а који садрже одредбе о обради података о личности, дужни су да у току њихове припреме затраже мишљење Повереника.

4. Лице за заштиту података о личности

Одређивање

Члан 56.

Руководалац и обрађивач могу да одреде лице за заштиту података о личности.

Руководалац и обрађивач дужни су да одреде лице за заштиту података о личности ако се:

- 1) обрада врши од стране органа власти, осим ако се ради о обради коју врши суд у сврху обављања његових судских овлашћења;
- 2) основне активности руковоаца или обрађивача састоје у радњама обраде које по својој природи, обиму, односно сврхама захтевају редован и систематски надзор великог броја лица на које се подаци односе;
- 3) основне активности руковоаца или обрађивача састоје у обради посебних врста података о личности из члана 17. став 1. или података о личности у вези са кривичним пресудама и кажњивим делима из члана 19. овог закона, у великом обиму.

Одредбе ст. 1. и 2. овог члана не примењују се на обраду надлежних органа у посебне сврхе.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, руководалац је дужан да одреди лице за заштиту података о личности, осим ако се ради о обради коју врше судови у сврху обављања њихових судских овлашћења.

Група привредних субјеката може одредити заједничко лице за заштиту података о личности, под условом да је ово лице једнако доступно сваком члану групе.

Ако су руковоаци или обрађивачи органи власти или надлежни органи, може се одредити заједничко лице за заштиту података о личности, узимајући у обзир организациону структуру и величину тих органа власти.

Посебним законом може се прописати да руковоаци, односно обрађивачи или њихова удружења која их представљају, морају одредити лице за заштиту података о личности.

Лице за заштиту података о личности одређује се на основу његових стручних квалификација, а нарочито стручног знања и искуства у области заштите података о личности, као и способности за извршавање обавеза из члана 58. овог закона.

Лице за заштиту података о личности може бити запослено код руковоаца или обрађивача или може обављати послове на основу уговора.

Руковалац или обрађивач дужан је да објави контакт податке лица за заштиту података о личности и достави их Поверенику.

Повереник води евиденцију лица за заштиту података о личности која садржи: имена и презимена лица за заштиту података о личности, њихове контакт податке, као и имена и контакт податке руковоаца, односно обрађивача.

Повереник прописује образац евиденције из става 11. овог члана и уређује начин њеног вођења.

Положај лица за заштиту података о личности

Члан 57.

Руковалац и обрађивач дужни су да благовремено и на одговарајући начин укључе лице за заштиту података о личности у све послове који се односе на заштиту података о личности.

Руковалац и обрађивач дужни су да омогуће лицу за заштиту података о личности извршавање обавеза из члана 58. овог закона на тај начин што му обезбеђују неопходна средства за извршавање ових обавеза, приступ подацима о личности и радњама обраде, као и његово стручно усавршавање.

Руковалац и обрађивач дужни су да обезбеде независност лица за заштиту података о личности у извршавању његових обавеза.

Руковалац или обрађивач не могу казнити лице за заштиту података о личности, нити раскинути радни однос, односно уговор са њим због извршавања обавеза из члана 58. овог закона.

За извршавање обавеза из члана 58. овог закона лице за заштиту података о личности непосредно је одговорно руководиоцу руковоаца или обрађивача.

Лица на које се подаци односе могу се обратити лицу за заштиту података о личности у вези са свим питањима која се односе на обраду својих податка о личности, као и у вези са остваривањем својих права прописаних овим законом.

Лице за заштиту података о личности дужно је да чува тајност, односно поверљивост података до којих је дошло у извршавању обавеза из члана 58. овог закона, у складу са законом.

Лице за заштиту података о личности може да обавља друге послове и извршава друге обавезе, а руковалац или обрађивач дужни су да обезбеде да извршавање других послова и обавеза не доведе лице за заштиту података о личности у сукоб интереса.

Ако су руковоаоци надлежни органи који врше обраду у посебне сврхе, одредбе ст. 1. до 5. и 8. овог члана не примењују се на обрађивача.

Обавезе лица за заштиту података о личности

Члан 58.

Лице за заштиту података о личности има најмање обавезу да:

- 1) информише и даје мишљење руковоаоцу или обрађивачу, као и запосленима који врше радње обраде о њиховим законским обавезама у вези са заштитом података о личности;
- 2) прати примену одредби овог закона, других закона и интерних прописа руковоаоца или обрађивача који се односе на заштиту података о личности, укључујући и питања поделе одговорности, подизања свести и обуке запослених који учествују у радњама обраде, као и контроле;
- 3) даје мишљење, када се то затражи, о процени утицаја обраде на заштиту података о личности и прати поступање по тој процени, у складу са чланом 54. овог закона;
- 4) сарађује са Повереником, представља контакт тачку за сарадњу са Повереником и саветује се са њим у вези са питањима која се односе на обраду, укључујући и обавештавање и прибављање мишљења из члана 55. овог закона.

У извршавању својих обавеза лице за заштиту података о личности дужно је да посебно води рачуна о ризику који се односи на радње обраде, узимајући у обзир природу, обим, околности и сврхе обраде.

Ако су руковаоци надлежни органи који врше обраду у посебне сврхе, одредбе става 1. тач. 1) и 2) овог члана не примењују се на обрађивача.

5. Кодекс поступања и издавање сертификата

Кодекс поступања

Члан 59.

Удружења и други субјекти који представљају групе руковаоца или обрађивача могу израдити кодекс поступања у циљу ефикасније примене овог закона, а нарочито у погледу:

- 1) поштене и транспарентне обраде;
- 2) легитимних интереса руковаоца, узимајући у обзир околности конкретних случајева;
- 3) прикупљања података о личности;
- 4) псеудонимизације података о личности;
- 5) информација које се пружају јавности и лицима на које се подаци односе;
- 6) остваривања права лица на које се подаци односе;
- 7) информација које се пружају малолетним лицима, њиховој заштити, као и начина на који се прибавља пристанак родитеља који врши родитељско право;
- 8) мера и поступака из чл. 41. и 42. овог закона, као и мера које имају за циљ безбедност обраде из члана 50. овог закона;
- 9) обавештавања Повереника о повреди података о личности, као и информисања лица на које се подаци односе о таквим повредама;
- 10) преноса података о личности у друге државе или међународне организације;
- 11) начина решавања спорова између руковаоца и лица на које се подаци односе мирним путем, што не утиче на остваривања права лица на које се подаци односе из чл. 82. и 84. овог закона.

Руковаоци, односно обрађивачи на које се овај закон не примењује, у циљу обезбеђивања одговарајућих мера заштите лица на које се подаци односе у оквиру преноса њихових података о личности у друге државе или међународне организације на основу члана 65. став 2. тачка 3) овог закона, могу прихватити или се обавезати на примену кодекса поступања који је одобрен у складу са ставом 5. овог члана, путем уговорних или других правно обавезујућих аката којима се обавезују на примену тих мера заштите, а посебно у односу на права лица на које се подаци односе.

Кодекс поступања из става 1. овог члана обавезно садржи одредбе које омогућавају лицу из члана 60. став 1. овог закона вршење надзора над применом кодекса од стране руковаоца или обрађивача који су се обавезали на примену кодекса, што не утиче на инспекцијска и друга овлашћења Повереника из чл. 77. до 79. овог закона.

Удружења и други субјекти из става 1. овог члана који намеравају да израде кодекс поступања или да измене постојећи кодекс, дужни су да предлог кодекса или његових измена доставе Поверенику на мишљење.

Повереник даје мишљење о усклађености предлога кодекса поступања или његових измена са одредбама овог закона, а ако утврди да предлог кодекса садржи довољне гаранције за заштиту података о личности, кодекс поступања или његове измене региструје и јавно објављује на својој интернет страници.

Одредбе ст. 1. до 5. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Контрола примене кодекса поступања

Члан 60.

Контролу примене кодекса поступања, у складу са чланом 59. став 3. овог закона, може вршити правно лице које је акредитовано за вршење контроле у складу са законом који уређује акредитацију.

Вршење контроле из става 1. овог члана не утиче на инспекцијска и друга овлашћења Повереника из чл. 77. до 79. овог закона.

Правно лице из става 1. овог члана може се акредитовати само ако је:

- 1) доказало Поверенику своју независност и стручност у односу на садржину кодекса;

- 2) успоставило поступак процене оспособљености руковоаца и обрађивача за примену кодекса поступања, праћења примене кодекса од стране руковоаца или обрађивача, као и периодичног преиспитивања његове делотворности;
- 3) успоставило поступак и орган за одлучивање о притужбама због повреде кодекса поступања или начина његове примене од стране руковоаца или обрађивача, као и обезбедило транспарентност тог поступка и органа према јавности и лицима на које се подаци односе;
- 4) доказало Поверенику да у вршењу његових овлашћења не може доћи до сукоба интереса.

У случају повреде кодекса поступања од стране руковоаца или обрађивача, правно лице из става 1. овог члана предузима одговарајуће мере у прописаном поступку, укључујући и привремено или трајно искључење руковоаца, односно обрађивача из примене кодекса.

Правно лице из става 1. овог члана дужно је да обавести Повереника о предузетим мерама из става 4. овог члана, као и разлозима за њихово одређивање.

Предузимање мера из става 4. овог члана не утиче на овлашћења Повереника и примену одредби Главе VII. овог закона.

Правном лицу из става 1. овог члана акредитација се одузима ако се утврди да оно више не испуњава услове за акредитацију или да мере које оно предузима крше одредбе овог закона.

Одредбе ст. 1. до 7. овог члана не примењују се на органе власти и обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Издавање сертификата

Члан 61.

У циљу доказивања поштовања одредби овог закона од стране руковоаца и обрађивача, а посебно узимајући у обзир потребе малих и средњих предузећа, могу се установити поступци издавања сертификата о заштити података о личности, са одговарајућим жиговима и ознакама за заштиту података.

Руковоацу, односно обрађивачу на које се овај закон не примењује, у циљу доказивања предузимања мера заштите од стране руковоаца и обрађивача, а у оквиру преноса њихових података о личности у друге државе или међународне органи-

зације на основу члана 65. став 2. тачка 5) овог закона, може се издати сертификат, са одговарајућим жиговима и ознакама, у складу са ставом 5. овог члана, под условом да они путем уговора или другог правно обавезујућег акта прихвате примену ових мера заштите, укључујући и заштиту права лица на које се подаци односе.

Поступак издавања сертификата је добровољан и транспарентан.

Постојање издатог сертификата не може утицати на законске обавезе руковооца и обрађивача, нити на инспекцијска и друга овлашћења Повереника из чл. 77. до 79. овог закона.

Сертификат издаје сертификационо тело из члана 62. овог закона или Повереник, на основу критеријума које прописује Повереник, у складу са овлашћењима из члана 79. став 3. овог закона.

Руководалац и обрађивач који захтевају издавање сертификата дужни су да сертификационом телу из члана 62. овог закона, односно Поверенику, ако је захтев упућен њему, омогуће приступ радњама обраде и пружи све информације о обради које су неопходне за спровођење поступка издавања сертификата.

Сертификат се издаје руковооцу и обрађивачу на период који не може бити дужи од три године, а може се обновити ако они и даље испуњавају исте прописане услове и критеријуме за издавање сертификата.

Сертификат из става 7. овог члана се укида у случају кад сертификационо тело, односно Повереник, ако је захтев упућен њему, утврди да руководалац, односно обрађивач више не испуњава прописане критеријуме за издавање сертификата.

Повереник води и јавно објављује на својој интернет страници списак сертификационих тела и издатих сертификата, са одговарајућим жиговима и ознакама.

Одредбе ст. 1. до 9. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

Сертификациона тела

Члан 62.

Сертификационо тело, које има одговарајући ниво стручности у погледу заштите података о личности и које је акредитовано у складу са законом којим се уређује акредитација, издаје, обнавља и укида сертификат, заједно са жигом и ознаком, после обавештавања Повереника о одлуци која се намерава донети, што не утиче на инспекцијска и друга овлашћења Повереника из чл. 77. до 79. овог закона.

Сертификационо тело из става 1. овог члана може бити акредитовано само ако:

- 1) докаже Поверенику своју независност и стручност у односу на предмет сертификације;
- 2) се обавезало на поштовање прописаних критеријума из члана 61. став 5. овог закона;
- 3) пропише поступак за издавање, периодичну проверу и укидање сертификата, жига и ознаке;
- 4) пропише поступак и одреди органе за поступање по притужбама против руковођа и обрађивача због вршења радњи обраде на начин супротан издатом сертификату и учини их доступним јавности и лицу на које се подаци односе;
- 5) докаже Поверенику да у извршавању његових послова не може настати сукоб интереса.

Повереник прописује критеријуме за акредитацију сертификационог тела, на основу услова из става 2. овог члана.

Акредитација се издаје сертификационом телу на период до пет година и може се обновити ако сертификационо тело и даље испуњава прописане услове и критеријуме за акредитацију.

Акредитација сертификационог тела се укида ако се утврди да оно више не испуњава услове и критеријуме за акредитацију или ако се утврди да сертификационо тело крши одредбе овог закона.

Сертификационо тело је одговорно за правилну процену испуњености критеријума за издавање, обнављање и укидање сертификата и дужно је да Повереника упозна са разлозима за издавање, обнављање или укидање сертификата.

Повереник објављује критеријуме за акредитацију из става 3. овог члана.

Сертификат који је издало сертификовано тело друге државе или међународне организације важи у Републици Србији, ако је издат у складу са потврђеним међународним споразумом чији је потписник Република Србија.

Ако је сертификационо тело које је спровело сертификацију акредитовано од стране националног тела друге државе, које је са Акредитационим телом Србије потписало споразум којим се међусобно признаје еквивалентност система акредитације у обиму који је одређен потписаним споразумом, у Републици Србији се могу прихватити сертификати тог сертификационог тела, без поновног спровођења поступка сертификације.

Одредбе ст. 1. до 9. овог члана не примењују се на обраду коју врше надлежни органи у посебне сврхе.

V. ПРЕНОС ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ У ДРУГЕ ДРЖАВЕ И МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ

Општа начела преноса

Члан 63.

Сваки пренос података о личности чија је обрада у току или су намењени даљој обради после њиховог преношења у другу државу или међународну организацију, може се извршити само ако у складу са другим одредбама овог закона руковалац и обрађивач поступају у складу са условима прописаним овим поглављем закона, што обухвата и даљи пренос података о личности из друге државе или међународне организације у трећу државу или међународну организацију, а у циљу обезбеђивања примереног нивоа заштите физичких лица који је једнак нивоу који гарантује овај закон.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, пренос података чија је обрада у току или су намењени даљој обради после њиховог преноса у другу државу или међународну организацију, може се извршити само ако су заједно испуњени следећи услови:

- 1) пренос је неопходно извршити у посебне сврхе;
- 2) подаци о личности се преносе руковоацу у другој држави или међународној организацији који је надлежан орган за обављање послова у посебне сврхе;
- 3) Влада је утврдила листу држава, делова њихових територија или једног или више сектора одређених делатности у тим државама и међународних организација које обезбеђују примерени ниво заштите података о личности у складу са чланом 64. овог закона, а пренос података се врши у једну од тих држава, на део њене територије или у један или више сектора одређене делатности у тој држави или у међународну организацију, или је, ако то није случај, примена одговарајућих мера заштите обезбеђена у складу са чланом 66. овог закона, или се, ако њихова примена није обезбеђена, примењују одредбе о преносу података у посебним ситуацијама из члана 70. овог закона;
- 4) у случају даљег преноса података о личности из друге државе или међународне организације у трећу државу или међународну организацију,

надлежни орган који је извршио први пренос или други надлежни орган у Републици Србији је одобрио даљи пренос, пошто је узео у обзир све околности од значаја за даљи пренос, укључујући тежину кривичног дела, сврху првог преноса и ниво заштите података о личности у трећој држави или међународној организацији у коју се подаци даље преносе.

Пренос на основу примереног нивоа заштите

Члан 64.

Пренос података о личности у другу државу, на део њене територије, или у један или више сектора одређених делатности у тој држави или у међународну организацију, без претходног одобрења, може се извршити ако је утврђено да та друга држава, део њене територије или један или више сектора одређених делатности у тој држави или та међународна организација обезбеђује примерени ниво заштите података о личности.

Сматра се да је примерени ниво заштите из става 1. овог члана обезбеђен у државама и међународним организацијама које су чланице Конвенције Савета Европе о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података, односно у државама, на деловима њихових територија или у једном или више сектора одређених делатности у тим државама или међународним организацијама за које је од стране Европске уније утврђено да обезбеђују примерени ниво заштите.

Влада може да утврди да држава, део њене територије, област делатности, односно правног регулисања или међународна организација не обезбеђује примерени ниво заштите из става 1. овог члана, осим ако се ради о чланицама Конвенције Савета Европе о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података, узимајући у обзир:

- 1) принцип владавине права и поштовања људских права и основних слобода, важеће законодавство, укључујући и прописе у области јавне безбедности, одбране, националне безбедности, кривичног права и приступа органа власти подацима о личности, као и примену ових прописа, правила о заштити података о личности и професионалних правила у овој области, односно предузимање мера заштите података о личности, укључујући и правила о даљем преношењу података о личности у треће државе или међународне организације, која се примењују у пракси судова и других органа власти у другој држави или међународној организацији, као и делотворност остваривања права лица на које се односе подаци, а посебно делотворност управних и судских поступака заштите права лица чији се подаци преносе;

- 2) постојање и делотворност рада надзорног тела за заштиту података о личности у другој држави или надзорног тела које је надлежно за надзор над међународном организацијом у овој области, са овлашћењем да обезбеди примену правила о заштити података о личности и покрене поступке заштите података о личности у случају њиховог непоштовања, пружи помоћ и саветује лица на која се подаци односе у остваривању његових права, као и да сарађује са надзорним телима других држава;
- 3) међународне обавезе које је друга држава или међународна организација преузела, или друге обавезе које произилазе из правно обавезујућих међународних уговора или других правних инструмената, као и из чланства у мултилатералним или регионалним организацијама, а посебно у погледу заштите податка о личности.

Сматра се да је обезбеђен примерени ниво заштите и ако је са другом државом или међународном организацијом закључен међународни споразум о преносу података о личности.

У поступку закључивања међународног споразума о преносу података о личности посебно се утврђује испуњеност услова из става 3. овог члана.

Влада прати стање у области заштите података у личности у другим државама, на деловима њених територија или у једном или више сектора одређених делатности у тим државама или у међународним организацијама, на основу доступних прикупљених информација и на основу информације прикупљене од стране међународних организација, које су од значаја за преиспитивање постојања примереног нивоа заштите.

Листа држава, делова њених територија или једног или више сектора одређених делатности у тим државама и међународних организација у којима се сматра да је обезбеђен примерени ниво заштите, односно за које је Влада утврдила да не обезбеђује примерени ниво заштите објављује се у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Пренос уз примену одговарајућих мера заштите

Члан 65.

Руководилац или обрађивач могу да пренесу податке о личности у другу државу, на део њене територије или у један или више сектора одређених делатности у тој држави или у међународну организацију за коју листом из члана 64. став 7. овог закона није утврђено постојање примереног нивоа заштите, само ако је рукова-

лац, односно обрађивач обезбедио одговарајуће мере заштите ових података и ако је лицу на које се подаци односе обезбеђена остваривост његових права и делотворна правна заштита.

Одговарајуће мере заштите из става 1. овог члана могу се без посебног одобрења Повереника обезбедити:

- 1) правно обавезујућим актом сачињеним између органа власти;
- 2) стандардним уговорним клаузулама израђеним од стране Повереника у складу са чланом 45. овог закона, којима се у целини уређује правни однос између руковаоца и обрађивача;
- 3) обавезујућим пословним правилима, у складу са чланом 67. овог закона;
- 4) одобреним кодексом поступања у складу са чланом 59. овог закона, заједно са обавезујућом и спроводивом применом одговарајућих мера заштите, укључујући и заштиту права лица на које се подаци односе, од стране руковаоца или обрађивача у другој држави или међународној организацији;
- 5) издатим сертификатима из члана 61. овог закона, заједно са преузетим обавезама примене одговарајућих мера заштите, укључујући и заштиту права лица на које се подаци односе, од стране руковаоца или обрађивача у другој држави или међународној организацији.

Одговарајуће мере заштите из става 1. овог члана могу се обезбедити и на основу посебног одобрења Повереника:

- 1) уговорним одредбама између руковаоца или обрађивача и руковаоца, обрађивача или примаоца у другој држави или међународној организацији;
- 2) одредбама које се уносе у споразум између органа власти, а којима се обезбеђује делотворна и спроводива заштита права лица на које се подаци односе.

Повереник даје одобрење из става 3. овог члана у року од 60 дана од дана подношења захтева за одобрење.

Одредбе ст. 1. до 4. овог члана не примењују се на пренос података које обрађују надлежни органи у посебне сврхе.

Пренос података које обрађују надлежни органи у посебне сврхе, уз примену одговарајућих мера заштите

Члан 66.

Ако обраду врше надлежни органи у посебне сврхе, пренос података о личности у другу државу, на део њене територије или у један или више сектора одређених делатности у тој држави или у међународну организацију за коју листом из члана 64. став 7. овог закона није утврђено постојање примереног нивоа заштите допуштен је у једном од следећих случајева:

- 1) ако су одговарајуће мере заштите података о личности прописане у правно обавезујућем акту;
- 2) ако је руковалац оценио све околности које се односе на пренос података о личности и утврдио да одговарајуће мере заштите података о личности постоје.

Руковалац је дужан да обавести Повереника о преносу који је извршен на основу става 1. тачка 2) овог члана.

Руковалац је дужан да документује пренос који је извршен на основу става 1. тачка 2) овог члана, као и да документацију о преносу стави на располагање Поверенику, на његов захтев.

Документација о преносу из става 3. овог члана садржи информације о датуму и времену преноса, надлежном органу који прима податке, разлозима за пренос и подацима који су пренети.

Обавезујућа пословна правила

Члан 67.

Повереник одобрава обавезујућа пословна правила, ако та правила заједно испуњавају следеће услове:

- 1) правно су обавезујућа, примењују се на и спроводе се од стране сваког члана мултинационалне компаније или групе привредних субјеката, укључујући и њихове запослене;
- 2) изричито обезбеђују остваривање права лица на које се подаци односе у вези са обрадом њихових података;
- 3) испуњавају услове прописане ставом 2. овог члана.

Обавезујућим пословним правилима из става 1. овог члана најмање се мора одредити:

- 1) структура и контакт подаци мултинационалне компаније или групе привредних субјеката, као и сваког од њених чланова;
- 2) пренос или групе преноса података о личности, укључујући врсте података о личности, врсте радњи обраде и њихову сврху, врсте лица на које се подаци односе и назив државе у коју се подаци преносе;
- 3) обавезност примене обавезујућих пословних правила, како у оквиру мултинационалне компаније или групе привредних субјеката, тако и изван њих;
- 4) примена општих начела заштите података о личности, а нарочито ограничења сврхе обраде, минимизација података, ограничење чувања, интегритет података, мере сталне заштите података, правни основ за обраду, обраде посебних врста података о личности, мере безбедности и услове за даљи пренос података о личности другим лицима или телима која нису обавезана обавезујућим пословним правилима;
- 5) права лица на које се подаци односе у односу на обраду и начине остваривања тих права, укључујући и права у вези са аутоматизованим доношењем појединачних одлука и профилисањем из члана 38. овог закона, право на подношење притужбе Поверенику, односно тужбе суду у складу са чл. 82. и 84. овог закона, као и право на накнаду штете због повреде обавезујућих пословних правила;
- 6) прихватање одговорности руковооца, односно обрађивача са пребивалиштем, боравиштем или седиштем на територији Републике Србије за повреду ових правила коју је учинио други члан групе који нема пребивалиште, боравиште или седиште на територији Републике Србије, осим ако руковалац или обрађивач докаже да тај други члан групе није одговоран за догађај који је проузроковао штету;
- 7) начин на који се лицу на које се подаци односе пружају информације о обавезујућим пословним правилима, а посебно о одредбама тач. 4) до 6) овог става, уз пружање осталих информација из чл. 23. и 24. овог закона;
- 8) овлашћења лица за заштиту података о личности, одређеног у складу са чланом 58. овог закона, или било ког другог лица које је овлашћено за надзор над применом обавезујућих пословних правила унутар мултинационалне компаније или групе привредних субјеката, укључујући и над-

зор над обуком и одлучивање о притужбама унутар мултинационалне компаније или групе;

- 9) поступак који се спроводи по притужбама;
- 10) механизам провере поступања у складу са обавезујућим пословним правилима унутар мултинационалне компаније или групе привредних субјеката. Овај механизам укључује ревизију заштите података о личности и корективне мере за заштиту права лица на које се подаци односе. Резултати провере морају бити саопштени лицу из тачке 8) овог става, као и управљачком органу мултинационалне компаније или групе привредних субјеката, а морају бити стављени на располагање и Поверенику, на његов захтев;
- 11) начин извештавања и вођења евиденције о променама обавезујућих пословних правила и начин обавештавања Повереника о тим променама;
- 12) начин сарадње са Повереником у циљу обезбеђења примене обавезујућих пословних правила од стране сваког члана мултинационалне компаније или групе привредних субјеката појединачно, а посебно начин на који се Поверенику стављају на располагање резултати провере из тачке 10) овог става;
- 13) начин извештавања Повереника о правним обавезама које се примењују према члану мултинационалне компаније или групе привредних субјеката у другој држави, а који би могли имати значајан штетан утицај на гаранције прописане обавезујућим пословним правилима;
- 14) одговарајућа обука за заштиту података о личности лица која имају трајан или редован приступ подацима о личности.

Повереник може ближе уредити начин размене информација између руковолаца, обрађивача и Повереника у примени става 2. овог члана.

Ако су испуњени услови из става 1. овог члана, Повереник одобрава обавезујућа пословна правила у року од 60 дана од дана подношења захтева за њихово одобрење.

Одредбе ст. 1. до 4. овог члана не примењују се на пренос података које обрађују надлежни органи у посебне сврхе.

Пренос или откривање података о личности на основу одлуке органа друге државе

Члан 68.

Одлуке суда или управног органа друге државе, којима се од руковоаца или обрађивача захтева пренос или откривање података о личности, могу бити признате или извршене у Републици Србији само ако се заснивају на међународном споразуму, као што је споразум о међународној правној помоћи закључен између Републике Србије и те друге државе, што не утиче на примену других основа за пренос у складу са одредбама ове главе закона.

Став 1. овог члана не примењује се на пренос података које обрађују надлежни органи у посебне сврхе.

Пренос података у посебним ситуацијама

Члан 69.

Ако се пренос податка о личности не врши у складу са одредбама чл. 64, 65. и 67. овог закона, ови подаци могу се пренети у другу државу или међународну организацију само ако се ради о једном од следећих случајева:

- 1) лице на које се подаци односе је изричито пристало на предложени пренос, пошто је, због непостојања одлуке о примереном нивоу заштите и одговарајућих мера заштите, информисано о могућим ризицима везаним за тај пренос;
- 2) пренос је неопходан за извршење уговора између лица на које се подаци односе и руковоаца или за примену предуговорних мера предузетих на захтев лица на које се подаци односе;
- 3) пренос је неопходан за закључење или извршење уговора закљученог у интересу лица на које се подаци односе између руковоаца и другог физичког или правног лица;
- 4) пренос је неопходан за остваривање важног јавног интереса прописаног законом Републике Србије, под условом да пренос појединих врста података о личности овим законом није ограничен;
- 5) пренос је неопходан за подношење, остваривање или одбрану правног захтева;

- 6) пренос је неопходан за заштиту животно важних интереса лица на које се подаци односе или другог физичког лица, ако лице на које се подаци односе физички или правно није у могућности да даје пристанак;
- 7) врши се пренос појединих података о личности садржаних у јавном регистру, који су доступни јавности или било ком лицу које може да докаже да има оправдани интерес, али само у мери у којој су испуњени законом прописани услови за увид у том посебном случају.

Ако се пренос не може извршити у складу са ставом 1. овог члана и чл. 64, 65. и 67. овог закона, подаци о личности се могу пренети у другу државу или међународну организацију само ако су заједно испуњени следећи услови:

- 1) пренос података се не понавља;
- 2) преносе се подаци ограниченог броја физичких лица;
- 3) пренос је неопходан у циљу остваривања легитимног интереса руковоаца који претеже над интересима, односно правима или слободама лица на које се подаци односе;
- 4) руковалац је обезбедио примену одговарајућих мера заштите података о личности на основу претходне процене свих околности у вези са преносом ових података.

Руковалац, односно обрађивач дужни су да у евиденцији о радњама обраде из члана 47. овог закона обезбеде доказ о извршеној процени и примени одговарајућих мера заштите из става 2. тачка 4) овог члана.

Руковалац је дужан да обавести Повереника о преносу података извршеном у складу са ставом 2. овог члана.

Руковалац је дужан да лицу на које се подаци односе, уз информације из чл. 23. и 24. овог закона, пружи и информацију о преносу података из става 2. овог члана, укључујући и информацију о томе који се легитимни интерес руковоаца остварује таквим преносом.

Пренос података из става 1. тачка 7) овог члана не може да се односи на све податке о личности или на целе врсте података о личности из регистра.

Ако се преносе подаци из регистра који су доступни само лицу које има оправдани интерес, у складу са ставом 1. тачка 7) овог члана, пренос се може извршити само на захтев тог лица или ако је то лице прималац података.

Одредбе става 1. тач. 1) до 3) и става 2. овог члана не примењују се на активности органа власти у вршењу њихових надлежности.

Одредбе ст. 1. до 8. овог члана не примењују се на пренос података које обрађују надлежни органи у посебне сврхе.

Посебне ситуације преноса података које обрађују надлежни органи у посебне сврхе

Члан 70.

Ако се пренос податка о личности које обрађују надлежни органи у посебне сврхе не врши у складу са одредбама чл. 64. и 66. овог закона, ови подаци могу се пренети у другу државу или међународну организацију само ако је такав пренос неопходан у једном од следећих случајева:

- 1) у циљу заштите животно важних интереса лица на које се подаци односе или другог физичког лица;
- 2) у циљу заштите легитимних интереса лица на које се подаци односе, ако је то предвиђено законом;
- 3) у циљу спречавања непосредне и озбиљне опасности за јавну безбедност Републике Србије или друге државе;
- 4) у појединачном случају, ако је у питању обрада у посебне сврхе;
- 5) у појединачном случају, у циљу подношења, остваривања или одбране правног захтева, ако је тај циљ непосредно у вези са посебним сврхама.

Пренос података о личности не може се извршити ако надлежан орган који врши пренос утврди да интерес заштите основних права и слобода лица на које се подаци односе претеже у односу на јавни интерес из става 1. тач. 4) и 5) овог члана.

Надлежни орган је дужан да документује пренос који је извршен на основу става 1. овог члана, као и да ову документацију стави на располагање Поверенику, на његов захтев.

Документација о преносу из става 3. овог члана садржи информације о датуму и времену преноса, надлежном органу који прима податке, разлозима за пренос и подацима који су пренети.

Пренос података које обрађују надлежни органи у посебне сврхе примаоцу у другој држави

Члан 71.

Изузетно од одредбе члана 63. став 2. тачка 2) овог закона и без обзира на примену међународног споразума из става 2. овог члана, надлежни орган који обрађује податке у посебне сврхе може непосредно пренети податке о личности примаоцу у другој држави само ако су поштоване друге одредбе овог закона и ако су заједно испуњени следећи услови:

- 1) пренос је неопходан за извршење законског овлашћења надлежног органа који врши пренос у посебне сврхе;
- 2) надлежни орган који врши пренос је утврдио да интерес заштите основних права или слобода лица на које се подаци односе не претеже у односу на јавни интерес ради чије заштите је неопходно извршити пренос података;
- 3) надлежни орган који врши пренос сматра да је пренос надлежном органу у другој држави у посебне сврхе неделотворан или да не одговара постизању тих сврха, а посебно ако се пренос не може извршити на време;
- 4) надлежни орган у другој држави је без непотребног одлагања обавештен о преносу, осим ако је такво обавештавање неделотворно или не одговара постизању сврхе;
- 5) надлежни орган који врши пренос је обавестио примаоца у другој држави о сврхама обраде података, као и о томе да се обрада може вршити само у те сврхе, само од стране примаоца и само ако је таква обрада неопходна.

Међународни споразум из става 1. овог члана је сваки споразум који је закључен између Републике Србије и једне или више других држава, а којим се уређује сарадња у кривичним стварима или полицијска сарадња.

Надлежни орган који врши пренос је дужан да обавести Повереника о преносу који је извршен на основу става 1. овог члана.

Надлежни орган је дужан да документује пренос који је извршен на основу става 1. овог члана, као и да ову документацију стави на располагање Поверенику, на његов захтев.

Документација о преносу из става 4. овог члана садржи информације о датуму и времену преноса, примаоцу података, разлозима за пренос и подацима о личности који су пренети.

Међународна сарадња у вези са заштитом података о личности

Члан 72.

Повереник предузима одговарајуће мере у односима са органима надлежним за заштиту података о личности у другим државама и међународним организацијама у циљу:

- 1) развоја механизма међународне сарадње за олакшавање делотворне примене закона који се односе на заштиту података о личности;
- 2) обезбеђивања међународне узајамне помоћи у примени закона који се односе на заштиту података о личности, укључујући и обавештавање, упућивање на поступке заштите и правне помоћи у вршењу надзора, као и размену информација, под условом да су предузете одговарајуће мере заштите података о личности и основних права и слобода;
- 3) ангажовања заинтересованих страна у расправама и активностима које су усмерене на развој међународне сарадње у примени закона који се односе на заштиту података о личности;
- 4) подстицања и унапређивања размене информација о законодавству које се односи на заштиту података о личности и његовој примени, укључујући и питања сукоба надлежности са другим државама у овој области.

VI. ПОВЕРЕНИК

1. Независан статус

Надзорно тело

Члан 73.

У циљу заштите основних права и слобода физичких лица у вези са обрадом, послове праћења примене овог закона у складу са прописаним овлашћењима врши Повереник, као независан државни орган.

Повереник има заменика за заштиту података о личности.

На седиште Повереника, избор Повереника и заменика Повереника, престанак њиховог мандата, поступак њиховог разрешења, њихов положај, стручну службу Повереника, као и на финансирање и подношење извештаја, примењују се одредбе закона којим се уређује слободан приступ информацијама од јавног значаја, ако овим законом није другачије одређено.

Независност

Члан 74.

У вршењу својих овлашћења и послова, у складу са овим законом, Повереник је потпуно независан, слободан је од сваког непосредног или посредног спољног утицаја и не може да тражи нити прима налоге од било кога.

Повереник се не може бавити другом делатношћу ни другим послом, уз накнаду или без накнаде, нити може обављати другу јавну функцију или вршити друго јавно овлашћење, нити политички деловати.

У циљу обезбеђивања делотворног вршења законом прописаних овлашћења, неопходна финансијска средства за рад, просторије за рад, као и неопходне техничке, организационе и кадровске услове за рад Повереника обезбеђују се у складу са законом којим се уређује буџет и законима којима се уређује државна управа и положај државних службеника.

Повереник самостално врши избор запослених између кандидата који испуњавају законом прописане услове за рад у државним органима и њима потпуно самостално руководи.

Контролу над трошењем средстава за рад Повереника врши Државна ревизорска институција, у складу са законом, на начин који не утиче на независност Повереника.

Услови за избор Повереника

Члан 75.

Поред услова за избор Повереника, прописаних законом којим се уређује слободан приступ информацијама од јавног значаја, Повереник мора да има потребно стручно знање и искуство у области заштите података о личности.

Обавеза чувања професионалне тајне

Члан 76.

Повереник, заменик Повереника и запослени у служби Повереника дужни су да као професионалну тајну чувају све податке до којих су дошли у обављању своје функције, односно послова, укључујући и податке у вези са повредом овог закона са којима их је упознало лице које није запослено код Повереника.

Обавеза из става 1. овог члана траје и после престанка обављања функције Повереника или заменика Повереника, односно престанка рада у служби Повереника.

2. Надлежности Повереника

Општа надлежност

Члан 77.

Повереник врши своја овлашћења, у складу са овим законом, на територији Републике Србије.

У вршењу својих овлашћења Повереник поступа у складу са законом којим се уређује општи управни поступак, као и сходном применом закона којим се уређује инспекцијски надзор, ако овим законом није другачије одређено.

Повереник није надлежан да врши надзор над обрадом од стране судова у вршењу њихових судских овлашћења.

Послови Повереника

Члан 78.

Повереник:

- 1) врши надзор и обезбеђује примену овог закона у складу са својим овлашћењима;
- 2) стара се о подизању јавне свести о ризицима, правилима, мерама заштите и правима у вези са обрадом, а посебно ако се ради о обради података о малолетном лицу;

- 3) даје мишљење Народној скупштини, Влади, другим органима власти и организацијама, у складу са прописом, о законским и другим мерама које се односе на заштиту права и слобода физичких лица у вези са обрадом;
- 4) стара се о подизању свести руковоаца и обрађивача у вези са њиховим обавезама прописаним овим законом;
- 5) на захтев лица на које се подаци односе, пружа информације о њиховим правима прописаним овим законом;
- 6) поступа по притужбама лица на које се подаци односе, утврђује да ли је дошло до повреде овог закона и обавештава подносиоца притужбе о току и резултатима поступка који води у складу са чланом 82. овог закона;
- 7) сарађује са надзорним органима других држава у вези са заштитом података о личности, а посебно у размени информација и пружању узајамне правне помоћи;
- 8) врши инспекцијски надзор над применом овог закона, у складу са овим законом и сходном применом закона којим се уређује инспекцијски надзор, и подноси захтев за покретање прекршајног поступка ако утврди да је дошло до повреде овог закона, у складу са законом којим се уређују прекршаји;
- 9) прати развој информационих и комуникационих технологија, као и пословне и друге праксе од значаја за заштиту података о личности;
- 10) израђује стандардне уговорне клаузуле из члана 45. став 11. овог закона;
- 11) сачињава и јавно објављује листе из члана 54. став 5. овог закона;
- 12) даје писмено мишљење из члана 55. став 4. овог закона;
- 13) води евиденцију лица за заштиту података о личности из члана 56. став 11. овог закона;
- 14) подстиче израду кодекса поступања у складу са чланом 59. став 1. овог закона и даје мишљење и сагласност на кодекс поступања у складу са чланом 59. став 5. овог закона;
- 15) обавља послове у складу са чланом 60. овог закона;

- 16) подстиче издавање сертификата за заштиту података о личности и одговарајућих жигова и ознака у складу са чланом 61. став 1. и прописује критеријуме за сертификацију у складу са чланом 61. став 5. овог закона;
- 17) спроводи периодично преиспитивање сертификата у складу са чланом 61. став 8. овог закона;
- 18) прописује и објављује критеријуме за акредитацију сертификационог тела и обавља послове у складу са чланом 62. овог закона;
- 19) одобрава одредбе уговора или споразума из члана 65. став 3. овог закона;
- 20) одобрава обавезујућа пословна правила у складу са чланом 67. овог закона;
- 21) води интерну евиденцију о повредама овог закона и мерама које се у вршењу инспекцијског надзора предузимају у складу са чланом 79. став 2. овог закона;
- 22) обавља и друге послове одређене овим законом.

Послове надзора из става 1. тач. 1) и 8) овог члана Повереник врши преко овлашћених лица из стручне службе Повереника.

Евиденција из става 1. тачка 21) овог члана садржи: податке о руковооцима или обрађивачима који су повредили овај закон (њихово име и презиме или назив, пребивалиште, боравиште или седиште), податке о повредама овог закона (опис повреде и члан закона који је повређен), податке о мерама које су предузете и податке о поступању руковооца или обрађивача по изреченим мерама.

Образац евиденције из става 3. овог члана и начин њеног вођења прописује Повереник.

У циљу поједностављивања подношења притужбе, Повереник прописује образац притужбе и омогућава њено подношење електронским путем, не искључујући и остала средства комуникације.

Повереник обавља своје послове бесплатно за лице на које се подаци односе и лице за заштиту података о личности.

Ако је притужба Поверенику очигледно неоснована, преобимна или се претерано понавља, Повереник може да тражи накнаду нужних трошкова или да одбије да поступа по тој притужби, уз навођење разлога којима се доказује да се ради о неоснованом, преобимном или претерано понављаном захтеву.

Инспекцијска и друга овлашћења

Члан 79.

Повереник је овлашћен да:

- 1) наложи руковоацу и обрађивачу, а према потреби и њиховим представницима, да му пружи све информације које затражи у вршењу својих овлашћења;
- 2) проверава и оцењује примену одредби закона и на други начин врши надзор над заштитом података о личности коришћењем инспекцијских овлашћења;
- 3) проверава испуњеност услова за сертификацију у складу са чланом 61. став 8. овог закона;
- 4) обавештава руковоаца, односно обрађивача о могућим повредама овог закона;
- 5) затражи и добије од руковоаца и обрађивача приступ свим подацима о личности, као и информацијама неопходним за вршење његових овлашћења;
- 6) затражи и добије приступ свим просторијама руковоаца и обрађивача, укључујући и приступ свим средствима и опреми.

Повереник је овлашћен да предузме следеће корективне мере:

- 1) да упозори руковоаца и обрађивача достављањем писменог мишљења да се намераваним радњама обраде могу повредити одредбе овог закона у складу са чланом 55. став 4. овог закона;
- 2) да изрекне опомену руковоацу, односно обрађивачу ако се обрадом повређују одредбе овог закона;
- 3) да наложи руковоацу и обрађивачу да поступе по захтеву лица на које се подаци односе у вези са остваривањем његових права, у складу са овим законом;
- 4) да наложи руковоацу и обрађивачу да ускладе радње обраде са одредбама овог закона, на тачно одређени начин и у тачно одређеном року;
- 5) да наложи руковоацу да обавести лице на које се подаци о личности односе о повреди података о личности;

- 6) да изрекне привремено или трајно ограничење вршења радње обраде, укључујући и забрану обраде;
- 7) да наложи исправљање, односно брисање података о личности или ограничи вршење радње обраде у складу са чл. 29. до 32. овог закона, као и да наложи руковаоцу да обавести о томе другог руковаоца, лице на које се подаци односе и примаоце којима су подаци о личности откривени или пренети, у складу са чланом 30. став 3. и чл. 33. и 34. овог закона;
- 8) да укине сертификат или да наложи сертификационом телу укидање сертификата који је издат у складу са чл. 61. и 62. овог закона, као и да наложи сертификационом телу да одбије издавање сертификата ако нису испуњени услови за његово издавање;
- 9) да изрекне новчану казну на основу прекршајног налога ако је приликом инспекцијског надзора утврђено да је дошло до прекршаја за који је овим законом прописана новчана казна у фиксном износу, уместо других мера прописаних овим ставом или уз њих, а у зависности од околности конкретног случаја;
- 10) да обустави пренос података о личности примаоцу у другој држави или међународној организацији.

Повереник је овлашћен и да:

- 1) израђује стандардне уговорне клаузуле из члана 45. став 11;
- 2) даје мишљење руковаоцима у поступку претходног прибављања мишљења Повереника, у складу са чланом 55. овог закона;
- 3) даје мишљење Народној скупштини, Влади, другим органима власти и организацијама, по сопственој иницијативи или на њихов захтев, као и јавности, о свим питањима у вези са заштитом података о личности;
- 4) региструје и објављује кодекс поступања, на који је претходно дао сагласност, у складу са чланом 59. став 5. овог закона;
- 5) издаје сертификате и прописује критеријуме за издавање сертификата, у складу са чланом 61. став 5. овог закона;
- 6) прописује критеријуме за акредитацију, у складу са чланом 62. овог закона;

- 7) одобрава уговорне одредбе, односно одредбе које се уносе у споразум, у складу са чланом 65. став 3. овог закона;
- 8) одобрава обавезујућа пословна правила, у складу са чланом 67. овог закона.

Контролу аката Повереника донетих на основу овог члана врши суд, у складу са законом.

У вршењу својих овлашћења Повереник може да покрене поступак пред судом или другим органом, у складу са законом.

Пријављивање повреде закона

Члан 80.

Надлежни орган који врши обраду у посебне сврхе је дужан да обезбеди примену ефективних механизма поверљивог пријављивања случајева повреде овог закона Поверенику.

Извештавање

Члан 81.

Повереник је дужан да сачини годишњи извештај о својим активностима, који садржи податке о врстама повреда овог закона и мерама које су предузете у вези са тим повредама, као и да га поднесе Народној скупштини.

Извештај из става 1. овог става доставља се и Влади и ставља се на увид јавности, на одговарајући начин.

VII. ПРАВНА СРЕДСТВА, ОДГОВОРНОСТ И КАЗНЕ

Право на притужбу Поверенику

Члан 82.

Лице на које се подаци односе има право да поднесе притужбу Поверенику ако сматра да је обрада података о његовој личности извршена супротно одредбама овог закона. У поступку по притужби сходно се примењују одредбе закона којим се уређује инспекцијски надзор у делу који се односи на поступање по представкама. Подношење притужбе Поверенику не утиче на право овог лица да покрене друге поступке управне или судске заштите.

Повереник је дужан да подносиоца притужбе обавести о току поступка који води, резултатима поступка, као и о праву лица да покрене судски поступак у складу са чланом 83. овог закона.

Право на судску заштиту против одлуке Повереника

Члан 83.

Лице на које се подаци односе, руковалац, обрађивач, односно друго физичко или правно лице на које се односи одлука Повереника, донета у складу са овим законом, има право да против те одлуке тужбом покрене управни спор у року од 30 дана од дана пријема одлуке. Подношење тужбе у управном спору не утиче на право да се покрену други поступци управне или судске заштите.

Ако Повереник у року од 60 дана од дана подношења притужбе не поступи по притужби или не поступи у складу са чланом 82. став 2. овог закона, лице на које се подаци односе има право да покрене управни спор.

Судска заштита права лица

Члан 84.

Лице на које се подаци односе има право на судску заштиту ако сматра да му је, супротно овом закону, од стране руковаоца или обрађивача радњом обраде његових података о личности повређено право прописано овим законом. Подношење тужбе суду не утиче на право овог лица да покрене друге поступке управне или судске заштите.

Тужбом за заштиту права из става 1. овог члана може се захтевати од суда да обавезе туженог на:

- 1) давање информације из чл. 22. до 27, чл. 33. до 35. и члана 37. овог закона;
- 2) исправку, односно брисање података о тужиоцу из чл. 29, 30. и 32. овог закона;
- 3) ограничење обраде из чл. 31. и 32. овог закона;
- 4) давање података у структурисаном, уобичајено коришћеном и електронски читљивом облику;
- 5) преношење података другом руковаоцу из члана 36. овог закона;

б) прекид обраде података из члана 37. овог закона.

Тужбом за заштиту права из става 1. овог члана може се захтевати од суда и да утврди да је одлука која се односи на тужиоца донета супротно чл. 38. и 39. овог закона.

Тужба из ст. 2. и 3. овог члана подноси се вишем суду на чијој територији руководилац, односно обрађивач или њихов представник има пребивалиште, боравиште, односно седиште или на чијој територији лице на које се односе подаци има пребивалиште или боравиште, осим ако је руководилац, односно обрађивач орган власти.

Ревизија правноснажне одлуке донете по тужбама из ст. 2. и 3. овог члана је увек допуштена.

У поступку судске заштите примењују се одредбе закона којим се уређује парнични поступак, ако овим законом није другачије одређено.

Заступање лица на које се подаци односе

Члан 85.

Лице на које се подаци односе, у вези са заштитом података о личности, има право да овласти представника удружења које се бави заштитом права и слобода лица на које се подаци односе да га, у складу са законом, заступа у поступцима из чл. 82. до 84. и члана 86. овог закона.

Право на накнаду штете

Члан 86.

Лице које је претрпело материјалну или нематеријалну штету због повреде одредаба овог закона има право на новчану накнаду ове штете од руковооца, односно обрађивача који је штету проузроковао.

Ако је материјална или нематеријална штета проузрокована незаконитом обрадом коју врше надлежни органи у посебне сврхе, односно повредом одредаба закона који се односе на обраду тих података, лице које је претрпело штету има право на накнаду штете од руковооца или другог надлежног органа против којег се може поднети тужба за накнаду штете, у складу са законом.

За штету из става 1. овог члана одговара руководилац, а обрађивач одговара само ако није поступао у складу са обавезама прописаним овим законом које се од-

носе непосредно на њега или кад је поступио изван упутстава или супротно упутствима руковоаца, издатим у складу са овим законом.

Руковалац, односно обрађивач ослобађа се одговорности за штету ако докаже да ни на који начин није одговоран за настанак штете.

Ако обраду врше више руковалаца, односно обрађивача или заједно руковалац и обрађивач, и ако су они одговорни за штету, сваки руковалац, односно обрађивач одговоран је за целокупан износ накнаде штете.

Ако је руковалац, односно обрађивач из става 5. овог члана исплатио целокупан износ накнаде штете, он има право да захтева од других руковоаца, односно обрађивача повраћај дела износа који одговара њиховој одговорности за настанак штете, у складу са ставом 3. овог члана.

Услови за изрицање новчаних казни

Члан 87.

Новчане казне због повреде одредби овог закона у сваком појединачном случају изричу се и примењују на делотворан, сразмеран и превентиван начин.

Новчане казне из става 1. овог члана, у зависности од околности појединачног случаја, могу се изрећи уз мере или уместо мера прописаних чланом 79. став 2. тач. 1) до 8) и тачка 10) овог закона.

Приликом одлучивања о изрицању новчаних казни и њиховом износу мора се у сваком појединачном случају водити рачуна о:

- 1) природи, тежини и трајању повреде одредби закона, узимајући у обзир врсту, обим и сврху обраде, као и број лица на које се подаци односе и ниво штете коју су они претрпели;
- 2) постојању намере или непажње прекршиоца;
- 3) свакој радњи руковоаца и обрађивача усмереној на отклањање или ублажавање штете коју су претрпела лица на које се подаци односе;
- 4) степену одговорности руковоаца и обрађивача, узимајући у обзир мере које су применили у складу са чланом 42. и чланом 50. овог закона;
- 5) претходним случајевима кршења одредби овог закона од стране руковоаца и обрађивача који су од значаја за изрицање казне;

- 6) степену сарадње руковоаца и обрађивача са Повереником у циљу отклањања последица повреде закона и отклањања или ублажавања штетних последица повреде;
- 7) врстама података о личности на које се односе повреде;
- 8) начину на који је Повереник сазнао за повреду, а посебно о томе да ли је и у којој мери руковалац, односно обрађивач обавестио Повереника о повреди;
- 9) поступању у складу са корективним мерама Повереника које су раније изречене руковоацу, односно обрађивачу у вези са истим случајем повреде, у складу са чланом 79. став 2. овог закона;
- 10) примени одобрених кодекса поступања у складу са чланом 59. овог закона, односно постојању сертификата из члана 61. овог закона;
- 11) свим другим отежавајућим и олакшавајућим околностима у конкретном случају, као што су избегавање финансијског губитка или финансијска корист која је остварена на непосредан или посредан начин повредом одредби овог закона.

VIII. ПОСЕБНИ СЛУЧАЈЕВИ ОБРАДЕ

Обрада и слободе изражавања и информисања

Члан 88.

На обраду која се врши у сврхе новинарског истраживања и објављивања информација у медијима, као и у сврхе научног, уметничког или књижевног изражавања, не примењују се одредбе Главе II. до VI. и чл. 89. до 94. овог закона, ако су у конкретном случају ова ограничење неопходна у циљу заштите слободе изражавања и информисања.

Обрада и слободан приступ информацијама од јавног значаја

Члан 89.

Информације од јавног значаја које садрже податке о личности могу бити учињене доступним тражиоцу информације од стране органа власти на начин којим се обезбеђује да се право јавности да зна и право на заштиту података о

личности могу остварити заједно, у мери прописаној законом којим се уређује слободан приступ информацијама од јавног значаја и овим законом.

Обрада јединственог матичног броја грађана

Члан 90.

На обраду јединственог матичног броја грађана, примењују се одредбе закона којим се уређује јединствени матични број грађана, односно другог закона, уз примену одредби овог закона које се односе на заштиту права и слобода лица на које се подаци односе.

Обрада у области рада и запошљавања

Члан 91.

На обраду у области рада и запошљавања примењују се одредбе закона којима се уређује рад и запошљавање и колективни уговори, уз примену одредби овог закона.

Ако закон који уређује рад и запошљавање или колективни уговор садрже одредбе о заштити података о личности, морају се прописати и посебне мере заштите достојанства личности, легитимних интереса и основних права лица на које се подаци односе, посебно у односу на транспарентност обраде, размену података о личности унутар мултинационалне компаније, односно групе привредних субјеката, као и систем надзора у радној средини.

Мере заштите и ограничење примене закона на обраду у сврхе архивирања у јавном интересу, у сврхе научног или историјског истраживања или у статистичке сврхе

Члан 92.

На обраду у сврхе архивирања у јавном интересу, у сврхе научног или историјског истраживања или у статистичке сврхе примењују се одговарајуће мере заштите права и слобода лица на које се подаци односе прописане овим законом. Те мере обезбеђују примену техничких, организационих и кадровских мера, а посебно како би се обезбедило поштовање начела минимизације података. Те мере могу обухватити псеудонимизацију, ако се сврха обраде може остварити употребом те мере.

Ако се сврхе из става 1. овог члана могу остварити без идентификације или без даље идентификације лица на које се подаци односе, те сврхе се морају остварити на начин који онемогућава даљу идентификацију тог лица.

Одредбе о правима лица на које се подаци односе из чл. 26, 29, 31. и 37. овог закона се не примењују ако се обрада врши у сврхе научног или историјског истраживања или статистичке сврхе, ако је то неопходно за остваривање тих сврха или ако би примена тих одредби закона онемогућила или значајно отежала њихово остваривање, уз примену мера из ст. 1. и 2. овог члана.

Одредбе о правима лица на које се подаци односе из чл. 26. и 29. и чл. 31. до 37. овог закона не примењују се ако се обрада врши у сврхе архивирања у јавном интересу, ако је то неопходно за остваривање те сврхе или ако би примена тих одредби закона онемогућила или значајно отежала њено остваривање, уз примену мера из ст. 1. и 2. овог члана.

Ако се обрада из ст. 3. и 4. овог члана врши и у друге сврхе, на обраду у друге сврхе примењују се одредбе овог закона без ограничења.

Обрада од стране цркве и верских заједница

Члан 93.

Ако цркве или верске заједнице примењују свеобухватна правила у погледу заштите физичких лица у односу на обраду, та постојећа правила могу се и даље примењивати под условом да се ускладе са овим законом.

У случају из става 1. овог члана, примењују се и одредбе овог закона о инспекцијским и другим овлашћењима Повереника из чл. 77. до 79. овог закона, осим ако црква, односно верска заједница, не образује посебно независно надзорно тело које ће вршити та овлашћења, под условом да такво тело испуњава услове предвиђене Поглављем VI. овог закона.

Обрада у хуманитарне сврхе од стране органа власти

Члан 94.

Подаци о личности које обрађује орган власти могу да се обрађују и у циљу прикупљања средстава за хуманитарне сврхе, уз примену одговарајућих мера заштите права и слобода лица на које се подаци односе, у складу са овим законом.

У циљу прикупљања средстава за хуманитарне сврхе подаци о личности које обрађује орган власти не могу се уступати другим лицима.

IX. КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 95.

Новчаном казном од 50.000 до 2.000.000 динара казниће се за прекршај рукова-лац, односно обрађивач који има својство правног лица ако:

- 1) обрађује податке о личности супротно начелима обраде из члана 5. став 1. овог закона;
- 2) обрађује податке о личности у друге сврхе, супротно чл. 6. и 7. овог закона;
- 3) јасно не издвоји податке о личности који су засновани на чињеничном стању од података о личности који су засновани на личној оцени (члан 10);
- 4) ако коришћењем разумних мера не обезбеди да се нетачни, непотпуни и неажурни подаци о личности не преносе, односно да не буду доступни (члан 11. став 1);
- 5) обрађује податке о личности без сагласности лица на које се подаци од-носе, а није у могућности да предочи да је лице на које се подаци односе дало пристанак за обраду својих података (члан 15. став 1);
- 6) обрађује посебне врсте података о личности супротно чл. 17. и 18. овог закона;
- 7) обрађује податке о личности у вези са кривичним пресудама, кажњивим делима и мерама безбедности супротно члану 19. став 1. овог закона;
- 8) лицу на које се подаци односе не пружи информације из члана 23. ст. 1. до 3. и члана 24. ст. 1. до 4. овог закона;
- 9) лицу на које се подаци односе не стави на располагање или не пружи ин-формације из члана 25. ст. 1. и 2. овог закона;
- 10) не пружи тражене информације, не омогући приступ подацима, односно ако не достави копију података које обрађује (члан 26. ст. 1. и 2. и члан 27);
- 11) ограничи делимично или у целини право на приступ подацима лицу на које се подаци односе супротно члану 28. став 1. овог закона;
- 12) не исправи нетачне податке или не допуни непотпуне податке, супротно члану 29. овог закона;

- 13) не избрише податке лица на које се подаци односе без одлагања у случајевима из члана 30. став 2. овог закона;
- 14) не ограничи обраду података о личности у случајевима из члана 31. овог закона;
- 15) не избрише податке о личности (члан 32);
- 16) не обавести примаоца у вези са исправком, брисањем и ограничењем обраде (члан 33. став 1);
- 17) не информише лице на које се подаци односе о одлуци о одбијању исправљања, брисања, односно ограничавања обраде, као и о разлогу за одбијање (члан 34. став 1);
- 18) не прекине са обрадом података након што је лице поднело приговор (члан 37. став 1);
- 19) се донесе одлука која производи правне последице по лице на које се подаци односе искључиво на основу аутоматизоване обраде, супротно чл. 38. и 39. овог закона;
- 20) приликом одређивања начина обраде, као и у току обраде не предузме одговарајуће техничке, организационе и кадровске мере, супротно члану 42. овог закона;
- 21) се однос између заједничких руковаоца не уреди на начин прописан чланом 43. ст. до 2. до 4. овог закона;
- 22) повери обраду података о личности обрађивачу, супротно члану 45. овог закона;
- 23) се подаци обрађују без налога или супротно налогу руковаоца (члан 46);
- 24) не обавести Повереника о повреди безбедности података, супротно члану 52. овог закона;
- 25) не обавести лице на које се подаци односе о повреди безбедности података, супротно члану 53. овог закона;
- 26) не изврши процену утицаја на заштиту безбедности података на начин предвиђен чланом 54. овог закона;

- 27) не обавести Повереника, односно не затражи мишљење Повереника пре започињања радње обраде (члан 55. ст. 1. и 3);
- 28) не одреди лице за заштиту података о личности у случајевима из члана 56. став 2. овог закона;
- 29) не изврши своје обавезе према лицу за заштиту података о личности из члана 57. ст. 1. до 3. овог закона;
- 30) се пренос података о личности у друге земље и међународне организације врши супротно чл. 63. до 71. овог закона;
- 31) не обезбеди примену ефективних механизма поверљивог пријављивања случајева повреде овог закона (члан 80);
- 32) обрађује податке о личности у сврхе архивирања у јавном интересу, у сврхе научног или историјског истраживања или у статистичке сврхе супротно члану 92. овог закона.

Новчаном казном у износу од 100.000 динара казниће се за прекршај руковалац, односно обрађивач који има својство правног лица ако:

- 1) не упозна примаоца са посебним условима за обраду података о личности прописним законом и његовом обавезом испуњења тих услова (члан 11. став 5);
- 2) не достави лицу на које се подаци односе образложену одлуку, односно не обавести лице у року из члана 28. ст. 3. и 5. овог закона;
- 3) настави са обрадом у циљу директног оглашавања, а лице на које се подаци односе је поднело приговор на такву обраду (члан 37. став 3);
- 4) не одреди свог представника у Републици Србији, супротно члану 44. овог закона;
- 5) не води прописане евиденције о обради (члан 47), или не бележи радње обраде (члан 48);
- 6) не објави контакт податке лица за заштиту података о личности и не достави их Поверенику (члан 56. став 11).

Новчаном казном од 5.000 до 150.000 динара казниће се за прекршај физичко лице које не чува као професионалну тајну податке о личности које је сазнало током обављања послова (члан 57. став 7. и члан 76).

За прекршај из става 1. овог члана казниће се предузетник новчаном казном од 20.000 до 500.000 динара.

За прекршај из става 1. овог члана казниће се физичко лице, односно одговорно лице у правном лицу, државном органу, односно органу територијалне аутономије и јединици локалне самоуправе, као и одговорно лице у представништву или пословној јединици страног правног лица новчаном казном од 5.000 до 150.000 динара.

За прекршај из става 2. овог члана казниће се предузетник новчаном казном од у износу од 50.000 динара.

За прекршај из става 2. овог члана казниће се физичко лице, односно одговорно лице у правном лицу, државном органу, односно органу територијалне аутономије и јединици локалне самоуправе, као и одговорно лице у представништву или пословној јединици страног правног лица новчаном казном у износу од 20.000 динара.

Х. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Заменик Повереника

Члан 96.

Заменик повереника за заштиту података о личности који је изабран у складу са Законом о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/08, 104/09 – др. закон, 68/12 – УС и 107/12), наставља да врши ту дужност до истека мандата на који је изабран.

Започети поступци

Члан 97.

Поступци по жалбама поводом захтева за остваривање права у вези са обрадом, поступци по захтевима за издавање дозволе за изношење података из Републике Србије и поступци надзора који нису окончани до дана почетка примене овог закона окончаће се по одредбама Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/08, 104/09 – др. закон, 68/12 – УС и 107/12).

Централни регистар збирки података

Члан 98.

Централни регистар збирки података који је успостављен по одредбама Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/08, 104/09 – др. закон, 68/12 – УС и 107/12) престаје да се води даном ступања на снагу овог закона.

Са централним регистром из става 1. овог члана, као и са подацима садржаним у том регистру, поступа се у складу са прописима који уређују поступање са архивском грађом.

Подзаконски акти

Члан 99.

Подзаконски акти предвиђени овим законом биће донети у року од девет месеци од дана ступања на снагу овог закона.

Подзаконски акти који су донети на основу Закона о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/08, 104/09 – др. закон, 68/12 – УС и 107/12) настављају да се примењују до доношења подзаконских аката из става 1. овог члана, ако нису у супротности са овим законом.

Усклађивање других закона

Члан 100.

Одредбе других закона, које се односе на обраду података о личности, ускладиће се са одредбама овог закона до краја 2020. године.

Престанак важења ранијег закона

Члан 101.

Даном почетка примене овог закона престаје да важи Закон о заштити података о личности („Службени гласник РС”, бр. 97/08, 104/09 – др. закон, 68/12 – УС и 107/12).

Ступање закона на снагу

Члан 102.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”, а примењује се по истеку девет месеци од дана ступања закона на снагу, осим одредбе члана 98. овог закона која се примењује од дана његовог ступања на снагу.